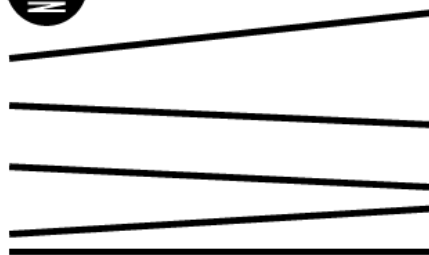

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Egede, Hans.; Forfattet af Hans Egede.

Det gamle Grønlands nye Perlustration, eller
Naturel-Historie og Beskrivelse over det gamle
Grønlands Situation, Luft, Temperament og
Beskaffenhed : De gamle Norske Coloniers
Begyndelse og Undergang der Samme-Steds,...

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : trykt hos Johan Christoph Groth, 1741

Fysiske størrelse | Physical extent: [6] bl., 131 s., [8] bl., [1] falset kort, [11] kobberstukne tav.

DK

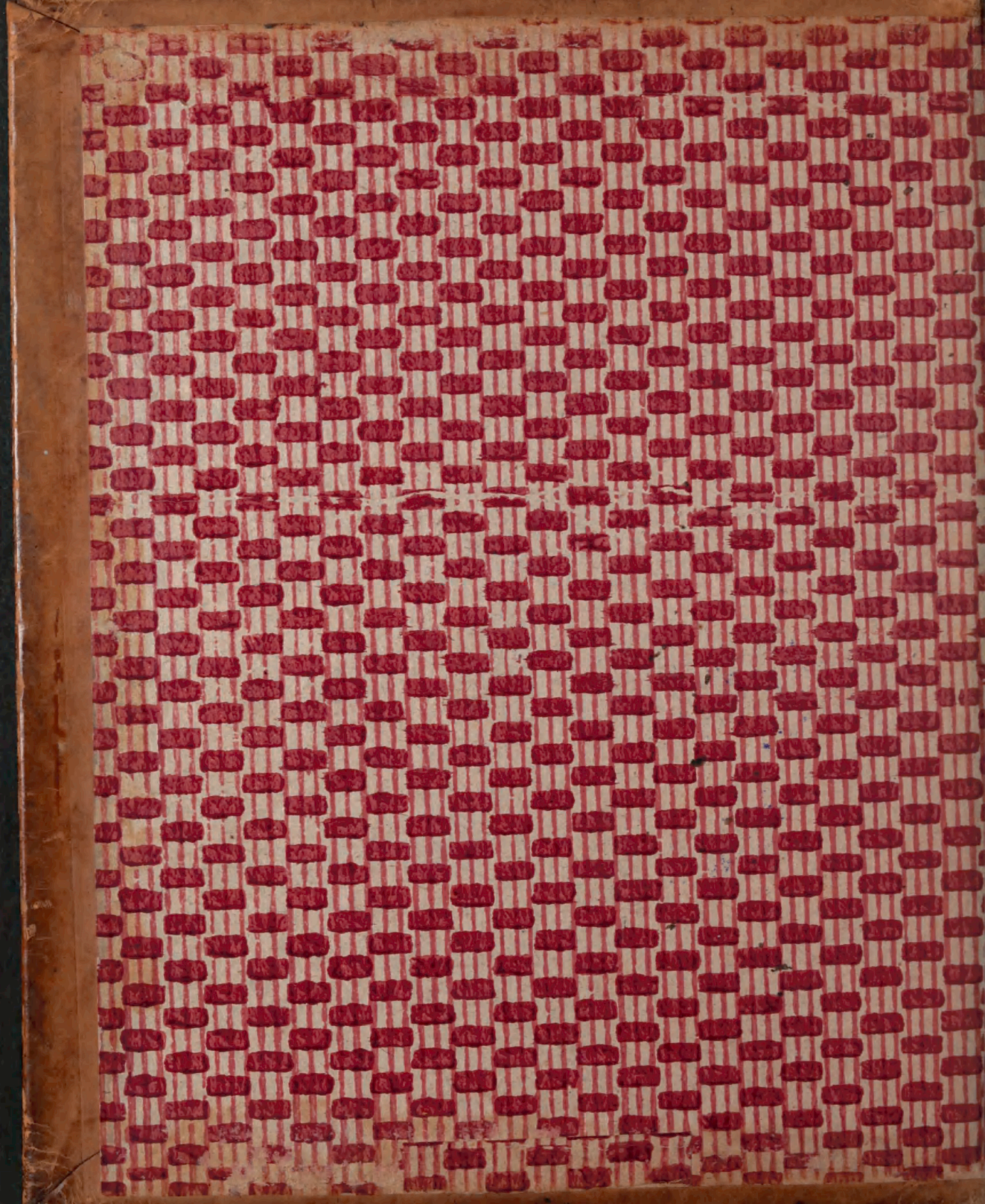
Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

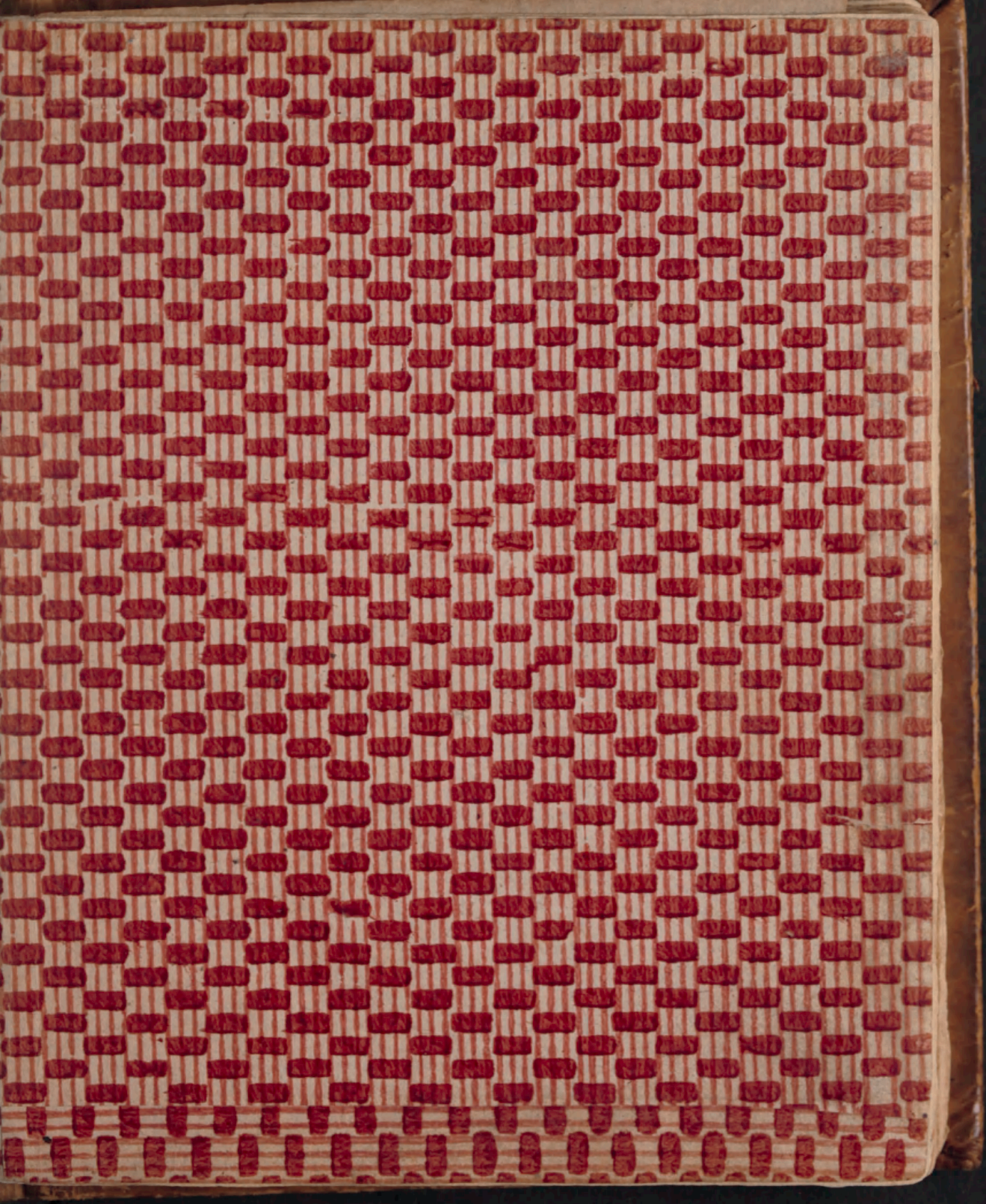
UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

39. - 182. - 4

DA BOX

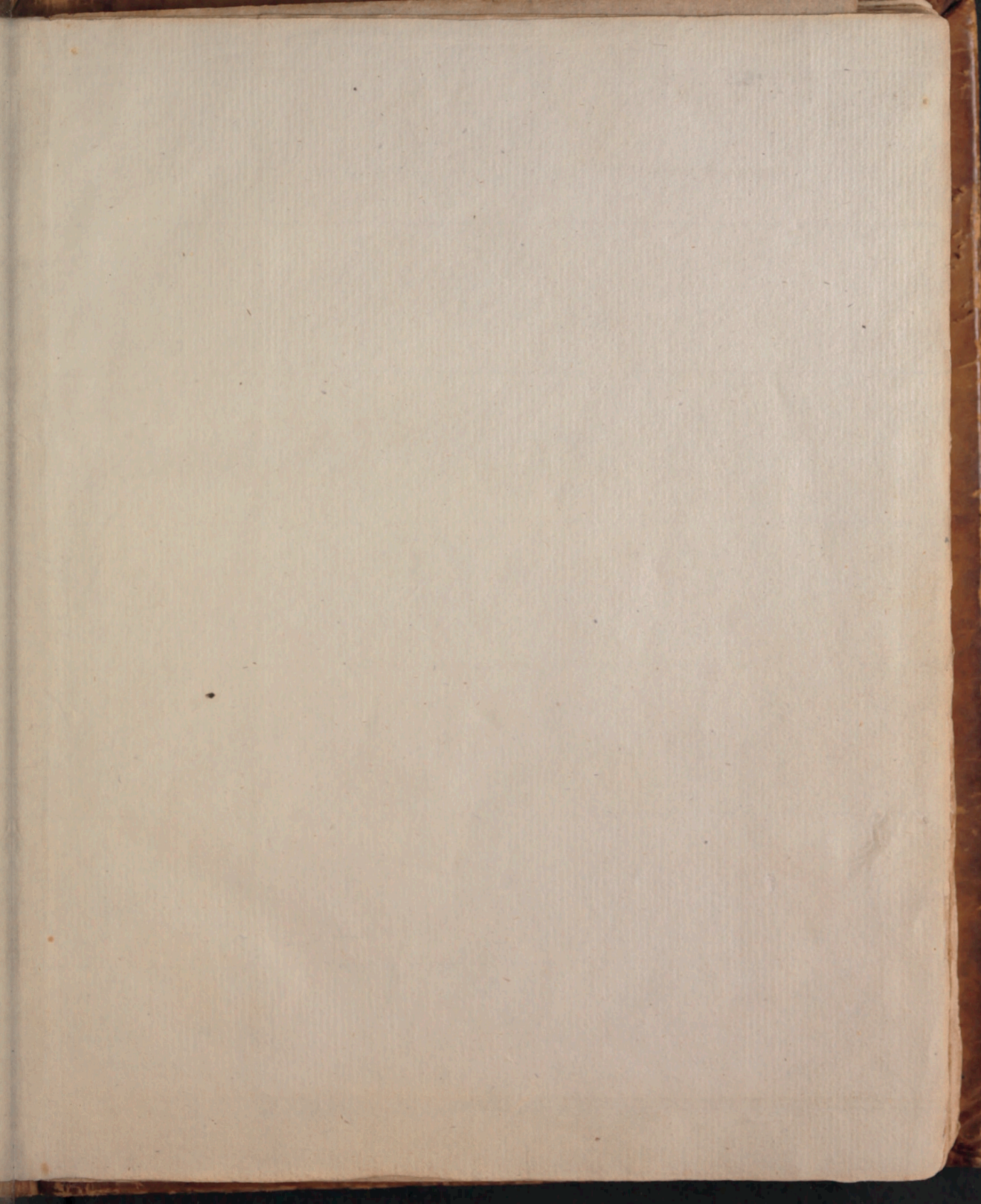
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 39 4°

1 1 39 0 4 00939 5

PRX

39

D

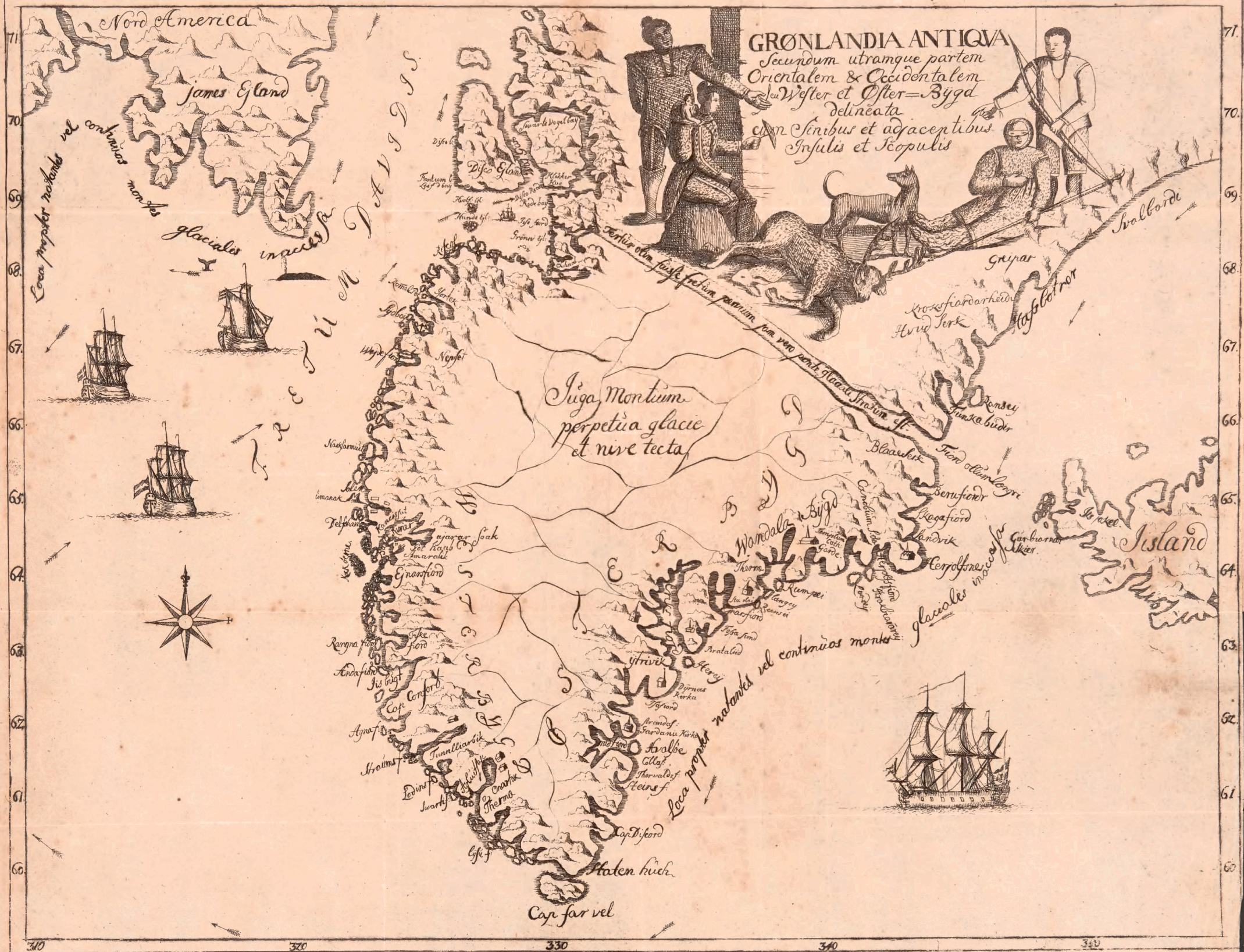
D

1

Skov 517182

Det gamle

Grønlands

Nye

PERLUSTRATION,

Eller

Naturel-Historie,

Og

Beskrivelse over det gamle Grønlands Situation,
Luft, Temperament og Bestaaffenhed;

De gamle Norske Coloniers Begyndelse og Undergang der
Samme-Steds, de iagte Indbyggernes Oprindelse, Væsen,
Leve-Maaade og Handtæring, samt Hvad ellers Landet
der og giber af sig, saasom Dyr, Fiske og Fugle &c. med
hosføyet nyt Land-Caart og andre Aaaber-Stykker
over Landets Naturalier og Indbyggernis
Handtæring,

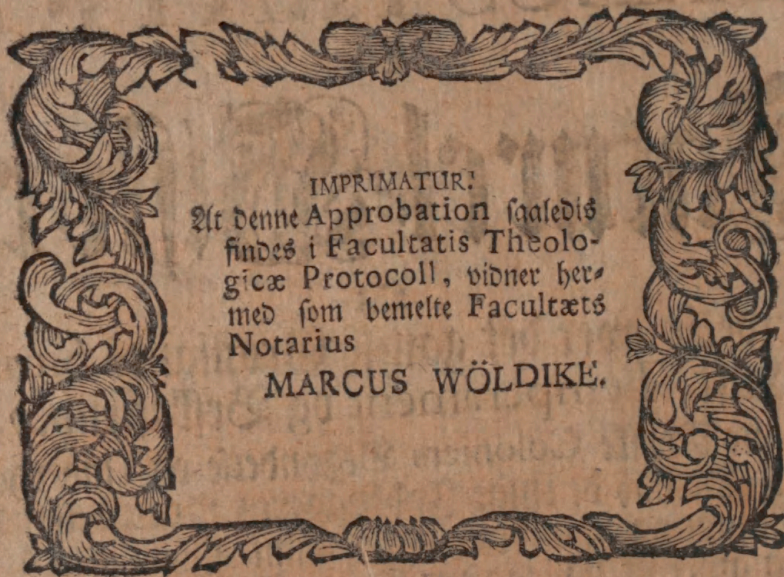
Forfattet af

HANS EGEDE,

Forhen Missionair udi Grønland.

KJØBENHAVN, 1741.

Trykt hos Johan Christoph Groth, boende paa Ulfeldts-plads.

IMPRIMATUR!

At denne Approbation saaledes
findes i Facultatis Theolo-
gicæ Protocoll, vidner her-
med som bemelte Facultæts
Notarius

MARCUS WÖLDIKE.

Den
Hønbaarne

Brink og Serre,

Brink

FRIDERICH

ArbeSton = Brink til Dannemark og
Norge, de Venders og Gothers, Hertugi Sles-
vig, Holsteen, Stormarn og Dytmar-
sten, Græve udi Oldenborg og
Delmenhorst.

Allernaadigste Arve=
Eron-Prins og Herre!

Ligesom jeg i allerunderdanigst
devotion understoed mig at dedicere
Deres Kongelig Majestet self, min
Relation om den Grønlandske Missions Be=
gondelse og Fortsættelse, saasom en aller=
underdanigst pligtig Underretning om
den Missions Bestaanden, som deres Kon=
gelig Majestet med saa glorieux Iver fort=
sætter; saa fordrister jeg mig til i lige
aller-dybeste Underdanighed at dedicere
Deres Kongelig Højhed denne nær=
værende Grønlands Naturlige Histo=
rie og Beskrivelse, og dermed tillige og=
saa i aller-dybeste Underdanighed søger
at

at ^{infinuere} det Grønlandſke Deſſein udi Deres Kongelig Hønheds Naade og Protection; Saaſom ikke allene heele Dane-
mark og Norge, men endog Grønland ved Deres Kongelig Hønheds Chriſt-
mildſte Regiering i ſin Tid, ogſaa haa-
bes at glædes og blive lykkelig. Aller-
naadigſte Grøn-Brink optag derfor i Naade dette mit ringe Arbeide, ſom al-
lene henſigter til Guds Geres udbredelſe og det Kongelig Vrde = Huusets Hønheds Forneerelſe; thi det Sidſte følger nødvendig af det Førſte, ſaa at naar Grønlænderne have lært at kiende og ære Gud ſom deris Skabere og Forloſere, da lærer de og at kiende den Chriſtelig Øvrighed for deres Konge, ved hvis

Middel og Christelig Omhuende ere bragte til den Saliggjørende Kundskab. Gud fremdeles, lade sit Rige være under det Danske Kongelig Herskab, og sit Ord løbe hasteligen under des Scepter og udbrede sig! hand giøre i Særdeleshed Deres Kongelig Høyhed, et Navn som de stores Navn paa Jorden og Stadfæste Deres arvelig Konge-Stoel, og sætte dem til velsignelse for sit Ansigt ævin-delig! Det ønsker aller-underdanigst troehiertig

Deres Kongelig Høyheds
Min Allernaadigste Erbe-
ron-Brink og Herre

Kiøbenhavn
den 20 juli 1741.

allerunderdanigst troe Diener
HANS EGEDE.

Fortale til Læseren.

En god Ven, som har været i Grønland,
har for nogle Aar siden, mig uafvit-
dende, i Trykken ladet udkomme een
liden Piece om Grønland, kaldet det
Gamle Grønlands Nye Perlustration;
som jeg kort efter Ankomsten der til Landet, efter
den Oplysning, som jeg til den Tid havde kunnet
forstaae mig, nogle Belyndere til Tjeneste, sam-
menstrev; Men som man siden den Tid, er kom-
men i Erfaring om mangt og meget, som man
da ikke vundste, til deel ved egen Observation, og
til deels ved min Sen PAUL EGEDE, som var
Missionar.

Missionair paa den norderste Colonie udi Grønland udi 4. Aar, har jeg agtet fornøden, samme under sit forrige Navn at forbedre og vidløftigere at udføre, og med Figurer og billeder over Grønlændernes Handtøinger, samt visse Diur Fiske og Fugle og andre Landes Naturalier, at giøre, og med et nyt Land-Saart forsiuuet; alt til den Ende at Læseren kand have des større Nytte og en fuldkommere Begreb paa hvad hand derudi Læser og finder. Grønland er vel et stort Land, men giver dog ifkun ringe Materie og Anledning forhaanden remargvable Ting at annotere og beskrive; thi her er intet at melde, hverken om faste eller velbebygde Stæder og Byer, ej heller om en vel indrettet Politie, herlige Konster og Wiidenskaber og saadant mere, men allene om nogle eenfoldige, fattige og vanvittige Hedninger, som lever som de kand, og gjør sig Landet saa nyttig, som de alderbest veed og forstaa. Jeg tilstaaar vel at Grønland i nærværende Tilstand, imod andre Lande er et ringe og fattigt Land, men er dog ikke saa ringe, at det jo, ikke allene riigelig kand nære

tit|Læseren.

re og forstune sine Indbyggere, men end ogsaa meddeele andre af sin Skatt og Herligheder. Jeg vil ikke tale om Landet i sig selv, som efterdi det ligger øde og udyrket, fandt det ikke heller give nogen Frugt af sig, men at det i alle Maader er begvem til adskillige Producter, vidner noksom de gamle Beskrivelser, og derfor ved nye Besættelse og Bebyggelse, visselig kunde igien komme til sin forrige Floer og Herlighed; Men Vandert derimod er riigere af allehaande Søe-Dyr og Fiske end mange andre Lande, som giver dem store Profiter, som har lagt sig derefter; derom bær Vidnisbyrd de mange Nationers bekostelige Udredninger til Hvalfiskeriet og Sælhund; Fangsten. Saa man fandt ikke sige, at Grønland er et Land, som hverken er værd at øye, ey heller at gjøre sig ydermere Umage for. Andre Tanker har seeniste høyløvlige Konger udi Dannemark med flere ypperlige Herrer og fornemme Mænd været af, hvilke har skattet Grønland saa høyt, at de for samme igien at opsege og opfinde, har ladet gjøre kostbare Skibsfarter, hvor om herefter skal formæles;

Fortale

des; dog fornemmelig til den Ende, at den forsaldne Christendom kunde igien der sammesteds blive opretted, og de arme Folk, nemlig, de gamle Nordiske Christnes Afkom, om forhaabentlig endnu der skulde findes, som undersaatte af Danne-
mark og Norge, kunde hielpes til Liv og Siel. Og om endstient de høysalige Kongers heypriiselig og meget christelige forehavende ikke fuldkom-
melig efter ønske er udfaldet, saa har de dog derved bereed Bøven til hvad som i nyere Tider i denne
Punkt er foretaget, og til deels, Gud skee Være! lykkelig udfaldet, i det den vestre Siide af Gren-
land, eller den saa kallede Vesterbygd, ikke allene er bleven funden, men end og nye Loges der opret-
tet, og Guds Ord, for de der sammesteds i de øde-
lagde og uddøde christnes Sted, boende vankundi-
ge Hedninge, hid til ikke aldeles uden Frugt er ble-
ven forkyndet. Alt sligt bør at encouragere os i
det begynte at fortsætte og anvende al Flid, ogsaa
Österbygd at faae opsogt og opfunden, hvor den
fornemste Colonie haver været, og forhaabentlig
endnu

til Læseren.

endnu er at finde vore gamle Norske og Islandste
Folkes Afkom; hvilket ikke er aldeles umueligt,
naar det paa den rette Maade bliver anfanger, som
hersefter skal viises.

Ach! hvilken høypriiselig Gierning var det,
om der blev tenkt paa Middel sligt at sette i Verk,
for nemmelig i henseende til de ulfsalige Folk, der
nu i 300 Aar og meere, efter Guds retfærdig Til-
ladelse har været berøvede christne Menniskers
Samfund og Omgiengelse, hvilke at komme til
Hielp, baade verdslig og christelig Pligt os forbin-
der. Vi maa derfor hiertelig paakalde Gud for
dem, at hand vil vende sin Brede fra dem, og vii-
se vor allernaadigste Konge og andre retsindige
Christne, som tager part i dette Verk, den beste
Veje og Maade til dette Steds opfindelse og lykkelig
restitution. Og lad være, man ingen skulde finde
af de, der for dums værende Nordste Christnes Af-
kom, men at de alle ere udryddede og ødelagde li-
gesom i Vesterbygd, da var der for ikke den Umage
og Beforsning forgiares anvendt, men kunde kom-
me

Fortale til Væseren.

me de andre vanvittige Hedninge, som der findes til Nytte og Beste, hvis vor allernaadigste Konges høy-christelig Forsorg og maatte strekke til dem, ligesom de paa den vestre Siide boende, umeldet at de gamle øde Plaher med nye Bebyggere, til Kongens og Landes store nytte, igien kunde blive besatt og forsiunes. Dette mit Forslag vilde Gud af Naade fremme og lyksalig-giere til sit aljerhelligste Navns Ære og de arme vanvittige Mennisters Oplysning og Saliggjorelse. Som ønskes allertroehjertigst af.

H. EGEDE.

Cap. I.

Grønlands Situation og Bessaffenhed.

Et Land Grønland ligger ikkun 40.

Miile omtrent Vesten fra Island, og tager sin Begyndelse under 59. Gr. 50. Min.

Poli Hende. Dets Øster-Siide strekker sig gandske hen under Nord til Spidz-Bergen, beliggende imellem 78. og 80. gr.

Som dog meenes er et De-Land og adskilt

fra det faste Land Grønland. Den Vestre Siide er bekiendt til nogle og 70. Gr. Om Grønland er et stort De-Land,

eller under Nord grenzer til andre Lande, har man endnu ikke

til visse Kundet erfare; Dog er det fast at slutte, at det

maa grendse til America paa den Nordvest Siide; Thi

imellem America og Grønland strekker sig det Fretum,

eller rettere Indviig eller Bay, som udi Søe-Carterne kal-

des Strat-David, efter en Engelsk Mand, som Ao. 1585.

Grønland
grænzer u-
den Tvil til
America,
paa den Ves-
ter Side.

Om det
grenser til
Asien og
Tartariet
paa den
Nord-Ost
Siide, er
uvis.

allerførst skal have fundet det Fretum, og endnu aarslig be-
særes af dem og andre Nationer, for Hvalfiskeriet Skyld;
Men til Enden og Bonden er endnu ingen Skibe kommen.
Efter den Forklaring som Grønlænderne længst under Nord
kand gjøre os, er der enten en gandske Knap og snæver Pas
imellem Grønland og America, eller vissere, fast grendkens-
de med hin anden, (a) som kand sluttes der af, at jo lenger
re man kommer under Nord udi bemelte Stræt, jo lavere bli-
ver Landet, da der imod hvor Søen og det store Hav støder
an, der er Landet altid beskaftet med høye Klipper og Fjor-
bierge. Man haver for denne Tid været i Tanke, at Grøn-
land paa den Nord-Ost Siide ogsaa grenser lige hen til Asien
og Tartariet, ja lige til Rysland, i hvilken Meening man
uden Tvil er bleven bestyrket af en Grønlands Fabel, om
en ved Navn Harald-Geed, som til Lands over Bierge og
Klipper, skal have reist fra Grønland til Norge, førende
med sig en Geed, af hvis Mælk hand levede og opholte sig
paa Reysen; Hvorfore hand og siden blev kaldet Harald-
Geed. Disligeste af det: at de gamle Christne Grønlænder
fordum har berettet, at fremmede Reen-Dyr og Faar, enten
med Merke paa Ornene eller Baand paa Hornene ere komne
til dem Norden fra, hvoraf de sluttet, at der og maatte boe
Folk

(a) Efter Grønlændernes Beretning og Formeening udi Disco-Bugt
paa 69. Gr. skal Grønland være en Ø, hvilket de slutter af
den sterke Strøm som løber Norden fra og holder Iisen aaben
mit ud paa Havet. De fortæller og, at de har talt med Folk
fra den anden Side af Iisen, og raabt til dem. Deres Sprog
skulle været eet, men deres Lands Creatur ikke; Saa et smalt
Sund allene gjør Skilsmisse imellem Grønland og America.
Samme Sund skal ikke være breedere end at de kand staa paa
begge Siider, og simul & semel styde i en Fjeld. Det faste
Land, er længst under Nord, gandske overdekket med Iis, saa
intet uden Øerne ere tilbage, som er bart, og paa samme ere
Rins-Dyr i Mængde, disligeste, Gies, og Eder: Fugle, etc.
som med deres Mangfoldighed kand bedække Øerne.

Folk paa de Nordiste Plager i Grønland, vid. Theodor: Toriaccium. Men nyere Erfaring ved fæede Skibsfarter og Seiglager om Norden af Hollænderne og andre, bevidner det som er contrair, vid. Zordrager, Grønlandische Fischerei 2ter Theil. Cap. 10.

Negtes
gandske af
Hollæn-
derne.

Grønland er et høyt og flippigt Land, hvis høieste Fjeld med det heele Land (undtagen ved Søe-Kanten og inde i Fjordene er gandske bedækket med Is og Sne, som aldrig op-
toer. Biergenes Hønde fandt eragtes af det, at endee sees meere end 20. Miile udi Søen. Det heele Lands Cust er be-
skænket med mange store og smaa Der og Holmer. Der løber og Land-varts ind mange store Fjorder og Revierer, iblant hvilke Baals-Revier paa 64. Gr., hvor den første Danske Loge blev sat 1721. er det fornemste, og strækker sig vel 18. Å 20. Miile ind i Landet. Det i alle Søe-Carter saa kaldede Forbissers-Strat; Saa vel som Baer-Sund som efter Car-
ternes Anvisning, skal giøre 2de store De-Lande, beliggende uden for det faste Land, holder jeg for er ikke in rerum natu-
ra, i ringeste findes de ikke ved Grønland; Thi paa min Re-
congnoscerings-Reyse under Eyd 1723. kunde jeg slet intet fornemme dertil, alligevel jeg var kommen hen imod 60. Gr. Men nu sætter de nye Carter det Nordiste Fretum paa 63. Gr. og det Eydderste paa 62. Gr. Men endee af de Gamle, hvilke og Thormoder udi hans Historia Grönlandica søs-
ger, sætter det imellem 61. og 60. Gr. Saa Carterne i denne Punct merkkelig differerer. Herneft findes i de gl. Grønlandiske Historier og Beskrivelser ikke en eeniste Bogstav om disse 2de Strat og store De-Lande; thi der meltes allene, at der vore gamle Norske og Islandske Folk begynte at sætte sig ned paa den Øster Side af Grønland, lige tvært over fra Is-
land, da har de siden faret fort med at bygge langs Landet, og inde i Fjordene, lige hen til den Vester-Side, og uden Tvil har endt udi Baals-Revier, hvor endnu er at see og finde ru-
dera efter de gl. Norges Boeliger. Og efterdi jeg nu har fundet saa mange steenmuurede Bygninger, saa langt under Eyd,

Er et høyt
og flippigt
Land, gands-
ke bedækket
med Is og
Snee.

Forbissers-
Strat er ikke
at finde.

Findes og
ikke heller
noget der
om i de gam-
le Grøn-
landske
Beskrivelser

flutter jeg at det Land, hvorpaa de Huuse findes, ikke heller er noget particulair De- Land, men hænger ved det faste Land; Mand skulde ellers vel tænke, at efterdi alle Fiorder, saa vel som andre bebygde Der, saa omstændelig af de Gamle ere blevne beskrevne, disse tvende store De-Lande, hvor paa saa store Bygninger fantes, ikke heller skulle bleven forbigangne. For derfor at viise hvad Connexion der er imellem Øster-Bygd og Vester-Bygd, haver jeg hosføjet et nyt Cart og Delineation over Grønland, overeenstemmende med Thormoders og de andre nye Carter, i saa vit jeg finder, de ikke strider imod de Gamles Beskrivelser, og hvad jeg selv har erfaret og befunden.

Cap. II.

Grønlands første Bebyggelse, samt Betænkning om den gl. Norske Colonies Undergang, og om der paa den Øster-Side endnu ikke skulde findes Reliquier efter de gamle Norske, og om samme District ikke igien kand hittes.

Det er uden al Tvil, at de Gamle, ikke saa meget drevne af Evang, som ellers til at fornøye deres medfødde Curieusitet, have foretaget sig hine avantyrige Støkker, hvor iblant de mange nye og forhen ubebygde Landers Bebyggelse og Beplantelse fornemmelig er at regne. Historierne giver allevegne noksom tilkiende, ved hvad synderlig Casus saa mange Lande hidindtil ere blevne opdagede; Thi Guld som har skabt den vilde Jordens Kredts ikke til forgiæves, har ikke heller vildet, at nogen Provintz eller Land, skulle være i ævig Forglemmelse uden Brug af Mennesker.

Og

Og at dette Land Grønland ved lige saadan Tænlighed af vore gamle Norske og Islandiske Folk er bleven opfundet og bebygget, formelder jo det Islandiske annales; Thi den Tappere Raude 2: den Røde, som var dette Lands første Opfindere, der han med nogle andre flere af Island ved en Hændelse Anno Christi 982. fandt Landet, og efter at han nogenledes havde forfaaret dets Beskaffenhed, Anno. 983. kom igien tilbage til Island, rosende Landet, kaldende det Grønland og overtalte mange af sine Landsmænd at være did følgagtige for at opsoge sig der Boe-pladser og betygge Landet. (b) De vare en saa snart komne i Landet, at jo Gud kom med dennem did, jeg meener den sande Guds Kundskab; thi bemelte Erich Raudes Son Leif, efter at hand af Kong Oluf Tryggveson (som var den første Christelige Konge udi Norge) selv var underviist udi den Christelige Troe, da førte hand og med sig fra Norge hen op til Grønland, en Præst, som lærde og døbte alle Folkene i Landet. Saaledes er da Landet af Norske og Islandiske først bleven besat, og siden med nye Colonier foreget, mange Kirker og Klostere opbygde og med Biscopper og Lærere forsynet, saa lange Correspondencen og Seiglæsen continuerede imellem Norge og Grønland, som var til Anno 1406. da den sidste Biscop blev sendt til Grønland. Dog vare de Norske ikke de første og udsprungelige naturlige Indvaanere der i Landet; Thi kort efter Ankomsten, fandt de vilde Folk for sig paa den Vestre Grønlands Side, hvilke uden Tvil have deres Udsprung fra de Americaner, (som kand eragtes af det Folkes Beskaffenhed, Handtæring og Klæde-Dragt, som boe Norden for Hudsons Bay,

Erich Raude, Grønlands første Opfindere og Bebyggere. Anno 983.

Den Christne Troe bragt i Grønland.

Florerede der indtil Anno 1406.

Grønland vare vilde Folk, før end de Norske kom der hen

A 3

hvor

- (b) Historie-Skriverne ere ikke eenstemmende, angaaende Grønlands første Bebyggelses Tid. De Islandiske, som mælt, siger, at det er skeet 982. Men Pontanus udi sin Danske Historie, henfører det til det Aar 770. og grunder sin Meening, paa den Bulle, som Pave Gregorius den IVde ved det Aar 835. oversendte til Biscop Ansgarium, hvor udi den Christelig Troes Fortplantelse bliver haand, som Erke-Bisp over de Nordiske Lande, og fornemmelig over Island og Grønland, anbefalet.

hvor i de kommer gandske over et med Grønlanderne) saasom de Norden fra (som nu kaldes Fretum Davids) avancerede jo længere og længere om Syd, og formeldes, havde ofte Krig med de Norske.

Narsagen,
hvorfor
Seiglakens
og Corre-
spondencen
ophørte i
mellem
Grønland
og Norge.

Men angaaende Narsagen til den saa vel indrettede Norske Colonies Ruin og Undergang; Da finder mand derom intet udtrykkeligt, efter som meldt, siden Seiglakens imellem Norge og Grønland ophørte, hvor til var Narsage, endeel Regiments Forandring og Forflotning udi Dronnings Magretes Tid, og der efter continuerlige Krige imellem Danmark og Sverrig, hvor over ingen Anstalter bleve gjort til Landes Beseigling; Endeel Seiglakens Farlighed og Besværighed, kunde der og ikke heller derfra have nogen Kundskab om Tilstanden. vid. Pontanum & Claud. Lyscandr.

Grønland
deeles i
tvende Di-
stricter eller
Bygder.

Vesterbygden
af Schrellin-
gerne øde-
lagt.

Der meldes i de gl. Historier og Beskrivelser om tvende Districter, nemlig, Øster-Bygd og Vester-Bygd. Hvad Grønlands Vester-Bygd er angaaende, hvor skal have været 4re Kirke-Sogner og der udi 100. Bønder-Byer, da har de Grønlandiske Antiquitæter, der om allene efterlat os dette: nemlig, at den samme i det 14. Seculo af de Bilde Skrellinger, som den Tid saa kaldes, skal være infestered, ja saa gandske ødelagt, at der de af Øster-Bygd komne did for at gjøre Undsetning, og at uddrive Schrellingerne, som de Christne der sammesteds havde overfaldet, da finder de Provincen gandske øde af Folk, allene Qvæg, af Øren og Saar, vare nok af til overs, og gif vilde udi Grefset og Engene, hvor af de og endeel slagtede og førde hjem med sig i deres Skibe. Saa her af sees, at de Norske Christne udi Vester-Bygd af de Bilde-Hedninger skal være ødelagde. De nu værende Grønlænder, som vel ere disse Schrellingers Efterkommere, veed og ingen
vis

vis Beretning at give os herom, skient de vel veed, at de overblevne gl. og forfaldne Boeliger og Jordeplaker, som endnu ere her tilsiune, har fordum været beboede af et andet slags Folk end som de selv ere. Dog stadfeste de, hvad man har i de gamle Historier herom, nemlig: at deres Fædre har ført Krig med dem og slaget dem ihjel. (c)

De nu værende Indbyggere veed og herom at sige.

Men hvad Øster-Bygds idrige Tilstand og Besskaffenhed er angaaende, da haves derom slet ingen Kundskab, og det formedest den Mængde af Driv-Iis, som continuerlig kommer drivendes Norden fra Spidsbergen, og har lagt sig dicht ved Landet, og gjør at man med Skibe og andre smaa Fartøyer, nu ikke kand komme der. Men af fornævnte Udtoeg fra Øster-Bygd imod Schrellingerne, sees dog,

Om Øster-bygd haves endnu ingen Kundskab. Da Vester-bygd var ødelagt, var Øster-bygd endda ved magt.

(c) Grønlænderne fortælle en latterlig Historie, saa vel om vores (som de kalde Kablunæt.) Oprindelse, som og hvorledes vore Lands Mænd, ere ødelagde af dem, nemlig: En Grønlands Kvinde fødte paa engang Kablunæt og Hunde-Hvalper, over hvilke Forældre stammede sig, og derfor slættede fra de andre deres Lands Mænd. Der nu denne urimelig Afkom blev stor, var deres Fæder meget Incommoderet af dem, og gad omfider ikke lidt den; drog derfor fra dem til et andet Sted. Imidlertid overlagde disse Hundeske Børn med hinanden, at de vilde æde deres Fæder op, naar hand kom til dem; som og skeede kort Tid der efter, der hand kom for at besøge dem, med Foræring af et Støkke Sælhundekød, efter Sædvane. Kablunæt gik da strax ned til ham, hvor hand da gav dem det medtagne Støkke Sælhundekød. Men saa snart hand kom paa Land, toge Hundene fatt paa ham, aad ham op og derefter ogsaa Sælhundekødet. Imedens de boede paa denne Ø, kom en af Innuiterne (saa kalde de sig) reende, og undervejs skød eller kastede med sin Fugle-Pil, hvilket en af Kablunæterne staaende paa et Næs, saae paa; Men som ham syntes at Pilen havde ingen Bart, ikke heller treffede det hand skød efter. Siger han af Spot til ham, leggende sig ned paa Stranden: Skyd mig! jeg vil være en Alke, see, om du kand treffe mig. Den anden foer strax til ham og skød ham ihjel. Af dette Mord blev sidste Strid og Uenighed imellem Kablunæter og Innuiter, hvilke sidste, omfider til Overhaand og ødelagde alle de andre.

Grønsl. latterlig Historie, om vores Nations Oprindelse og deres Udryddelse.

Reliquier af
de gl. Nør-
ste formee-
nes endnu
der at ses
des.

dog, at der Vester-Bygd alt var øde, var Øster-Bygd
endda i hevd. Men hvad Aar det skal være passeret finder
man ikke i den gl. Autore antegnet. Ellers af mange andre
siden den Tid forekomne Indiciis og Kiendetegn, skulle man
næsten giøre sig den Slutning, at den gamle Grønlandiske
Colonie paa den Øster-Siide endnu ikke aldeles er ødelagt;
Hvor iblant Tormoder udi hans Historia Grönlandica
anfører efter følgende.

Biscop A-
mund af Is-
land, skal i
det 16. Se-
culo have
været der
under Ban-
det, og seet
Folket drive
deres Dvæg
i Grindene.

Biscop Amund paa Skalbolt udi Island (hvilken
Anno 1522. var bleven viet til Biscop, men Anno 1540.
sagde sig af mit sit Biscops-Embedet igien.) Der han engang
paa sin tilbage Rejse fra Norge til Island af Storm-Bind
blev drevet Vester hen udi Søen henunder Grønland, hvor
hand nogen Stund seglede langs Landet Nord efter, fik
hand mod Aftenen Kiending af Herjolsnes, ja seglede saa
nær Landet, saa hand skinnbarligen saae Folket drive deres
Faar og Lam i Grindene. Men som hand strax derpaa fik
god Bind, satte hand lige hen til Island, og Dagen der-
efter kom ind udi Patriks Fjord Vesten paa Island, og det
tiilig der Dvæget mallede. Biörn af Skardsaa (etiam
allegante Tor. To. f.) fortæller dette: Udi vores Minde
siger hand, er det passeret at en ved Navn Jon Grønlan-
der, som lenge har tient Kiebmændene udi Hamburg, med
sit førende Skib af Storm-Bind er bleven drevet hen under
de høye Grønlandiske Klipper; og var i stor Fare at hand
der skulle have lidt Skibbrud; men kom dog omsider lykkes
sig ind udi en stor Bugt eller Biig, hvor der vare mange
Der. Hand loed derfor Anker falde under en ubyggt Ø,
men fornam strax at der i Nærbarelsen vare mange andre
bebygde Der, hvilke hand af Frygt for Indbyggerne ikke
torde komme nær. Satte dog ikke dissmindre omsider Skibs-
baaden ud og forsoeyede sig hen til den nærmiste Bolig, som
var sandsteden. Der sammesteds sant hand Baade-
Redskab,

En Skipper
fra Ham-
burg drevet
der til Land,
og tresset
vesten af
ter de gl.
Indbyggere

Nedskab, Fiske-Hytter 3: smaa Hytter af Steen til at tørre Fiske udi ligesom udi Island; Der laae ogsaa et dødt Menneske næs-grues paa Jorden, som paa Hovedet havde en Hætte heelt tilsammen syet, de andre hans Klæder, vare endeel af grofft Klæde, endeel af Sælhundeskind; Næst ved Siden af ham laae en gl. forbrugt Kniv, hvilken hand førte med sig til Island til et Tegn. Denne Skipper Jon skal 3de gange med sine Følk være fordreven hen til Grønland, hvor over han og fik det Vie-Navn, Grønlander.

Denne Relation fandt ikke være over et 100. Aar gammel, inq. Theodor. Torlacius, af den Aarsage at disse Annales ere endnu ikke 30. Aar gammel. Siden de bleve an-
noterede af Biörn paa Skardlaa.

Samme Autor beretter ydermere, at der ofte ved Hav-Siden udi Island, er bleven funden gamle støkker Bred-
der af Baader, hvilke, hvor Kanterne vare tilsammenføje-
de, vare en Haands-breed tilklinede med Liim af Sæls-Hunde
Spek. Men nu er det beviisligt, at saadan slags Beeg, var
ingensteds brugelig uden i Grønland. En ligesaadan Baad
var det Aar 1625. opdrevet paa et Næs ved Reiche Strand,
meget konstelig tilhobe føjet og med navler befestet, og lignede
den Baad, paa hvilken fordum Asmund Kastenrazius
Anno 1189. med 12. Mand var kommen over til Island,
og var sammen heftet med Træ-Navler og Seener af Dyr.
Og dette tillegger og Biscop Theodorus udi sin Bog som han
har skrevet de novitiis Grönlandorum indiciis; at for
nogle Aar siden blev funden opdrevet paa den Øster-Side af
Island en Aare, hvorpaa var teignet med runne Bogstaver:
oft var ek dasudar ek dro dik 3: Ofte var jeg tret da
jeg drog dig. Hos en Tydsk Autorem ved Navn Dithma-
rum Blefkenium, finder jeg ellers en Beretning om en
Munk, som skulle være født i Grønland, og med Biscopen

Ved Hav-
den udi Is-
land er fun-
den gammel
støkker Bre-
der af Baa-
der, som for-
dumbruges
i Grønland.

Blefkeni-
Beretning
om en Munk
som skulle
være født i
der Grønland.

der sammentreds Anno 1645. skal være reyst til Norge, og lede siden udi Island 1546. hvor hand, efter hans Beretning, Personlig skal have talt med ham. Denne samme Munk skal have fortalt forunderlige og mærkværdige Ting om et Dominicaner Kloster udi Grønland, som kaldtes Stæ Thomas Kloster, udi hvilket hand udi sin Barndom af sine Forældre var bleven hensatt for at vorde en Munk. Men som samme Blefkenius bliver i dette saa vel som andet, som hand ydermere udi sit Skrift formelder om, af Arngrim udi hans Anatome Blefkeniana refuteret, fandt man denne hans Relation ikke for troeværdig antage. Ikke dissmindre bliver det dog af en og anden Autore stadfæst, hvad som af offtmælte Blefkenio er anført. Erasmus Franciscus udi hans Ostindians og Vestindians Statz-Garten, melder en steds, hvor hand iblant andet ogsaa handler om Grønland: at en Dansk Søe-Capitain. ved Navn Jacob Hal, skal af Kongl. Majestet engang være beordret at forrette en Skibsfart til Grønland, og kom først til Island, hvor hand af den der værende Kongelig Danske Statholder, loed sig om et og andet, betreffend Grønlands Beskaffenhed, informere, hvor om hand tilforne intet vidste. Og for at faae dis nyere Kundretning om alle Ting, forestillede man ham en Munk, som skulde være fød i Grønland, om hvilken Jacob Hal selv udi sin forte Grønlandske Beskrivelse (ex citato Autore) eftersølgende formelder: Udi Island har forðum været et Munke Kloster, kaldet Helgafeld, udi hvilket, om endstient det da var øde og af brug, dog endda opholdte sig en Munk, som var fød i Grønland og havde et breedt Ansigt og var brun af Farbe. Denne Munk fordrede den Kongl. Stat-Holder for sig udi Jacob Hals nærværelse, paa det han kunde

For:

Er refuteret af Arngrim.

Jacob Hals relation om forbenedte Munk og andet mærkværdigheds angaaende.

Fortælle ham noget om Grønlands Bestaffenhed. Der han nu var fremkommen, og havde fornummet, hvorfor man leed hannem hente, fortalte han, hvorledes han, da han endnu var gandske ung, blev af sine Forældre hensat udi Klosteret, der efter han af Biscoppen udi Grønland, under hvilken han var bleven en Munk affordret og rensede med ham til Norge, hvor han submitterede sig Biscoppen af Thrundhiem, under hvilken og alle Jislandske Præster henhørte, og der de nu igien vare komne tilbage, har han atter begivet sig udi sit Kloster. Saadant skal være passeret udi det Aar 1546. Der efter fortalte han at udi St. Thomæ Kloster, hvorudi han havde været, var en Brønd med gløendes heet Vand, som ved Xer blev ledsaget igien: nem alle Gemakkerne og gjorde alle dem varme.

Men om denne Relations Vished har man og Marsag, at Denne Relation er ifølge heller af forlade sig til.
 tvile, siden man finder slet intet derom udi vore Danske Archiver og Annales. Ellers hvad St. Thomas Kloster i Særdeleshed er angaaende, da har det nok sin Rigtighed, saasom det og findes udi de gl. Grønlandske Historier antegnet. Samme Dominicaner-Kloster, skal og fordum Nicolaus Zeneturi en Venetianer (som skal have været Kongen af Dannemarks Capitain til Soes) have besøgt A. 1380. Der han ogsaa engang af Hændelse blev fordreven der til Landet. Hans Relation bliver af Kirkerø anførte og er af den Indhold
 Man seer og her et Dominicaner Kloster, som er

Udi St. Tho-
ma's Kloster
udi Grøn-
er en gloen-
de Brønd,
hvoraf Vand
det ved Rør
bliver ledsa-
get igiennem
alle Gema-
ker.

St. Thomæ consecreret, og ikke langt derfra et Jld-
sprudende Bierg, under hvilket en gloende Brønd
med heed Vand udvælder. Dette gloende Vand
bliver ved Rør leedsaget ind udi Klosteret, og ikke
allene varmer alle Munkenes Cammere, ligesom
hos os Stuer og Gemakker ved Jld blive gjorde var-
me, men endogsaa Spisen, ja Brød bliver derved
bagt. Dette Jld sprudende Bierg kaster fra sig
megen Pimsteen, hvoraf det gandske Kloster er op-
byggt, disligeste er der vunderstionne Hauer, som
Vandes med dette heede Vand, og bær adskillige
Blomster og Frugter; Men efter at det heede Vand
er løbet igiennem Hauerne, falder det i næst-liggende
Bay; Der af kommer det at den aldrig fryser,
saasom ogsaa for den Skyld utallige mange Fiske og
Fugle sig derhen forsamle og giver Indbyggerne
god Næring.

Biørn af
Skardsa's Re-
lation om
Biscop A-
mund af
Skalholt, er
mest at fide-
re paa.

Al anførte Beretninger er meest tilforladelig Biørn af
Skardsa's hans Relation om Biscop Amund af Skalholt,
som drev hen over til Grønland. Hvoraf sees at Øster-bygd
haver været ved magt hen ved 150 aar efter at Seeglaen og
Correspondencen ophørte imellem Norge og Grønland, og
derfor nuveligen vel endnu fandt ikke være aldeles øde af de gl.
Norske Bebyggere. Al ihige Grønländer, har man set intet
vissed der om kundet udfritte, saasom de have ingen Correspon-
dence med dem, endten fordi de for Jis ikke fandt komme der
hen

hen, eller af Frygt for at de af dem skulle blive ihjelslagne og op-
ædte; thi de beskriver dem for grumme og Barbariske Folk, der
slægt Fremmed ihjel og æder dem op. Dog efter deres Beret-
ning, som have været et got stoffe omkring paa den Øster-siide,
findes saa vit de have været, nu ingen anden slags Folk, end
som paa den Vester Siide. Men hvorledes det dog maa være
tilgaaet, at Øster-bygd, som har været saa stærk af Norste og
Zislanske Folk, som bestoed af 12 Kirke-Sogne og 190 Lands-
byer, foruden Bisco's Sædet og 2de Clostere og til Aar 1540
omtrent har været i hevd, saa omfider skal være ødelagt, kand
man ikke udtænke og udfinde. At nogle meene at den sorte Pest
som græsserede udi de Nordiske Lande 1348 ogsaa har ud-
ryddet Folket udi Grønland, har ingen Grund; thi til 1406.
havde endda Farten og Seiglahen continueret til Grønland,
og til 1540 omtrent seer man og at den har været ved magt.
Derfor skulle den nu være aldeles øde af de gamle Norste Folk
Alfkom, da har det uden tvil gaaet dem, som de andre i Vester-
bygd, der af Skrellingerne ere blevne ihjelslagne.

Idiag Øen
lændere ved
intet til visse
om Øster-
byat at be-
rette.

Derfor Ø-
sterbygd er
nu øde af de
gl. Norste
Folkes Alf-
kom, da er
det uden tvil
gaaet dem,
som de an-
dre i Vester-
bygd.

Man har derfor efter 100 Aars Forløb, fra den tid at
correspondencen imellem Grønland og Norge ophørte væ-
ret meget curieuse for at indhænde Kundskab om Østerbygds
Tilstand og Beskaffenhed og samme at opsoge og finde. Hvor-
da Erke-Bispen af Thrundhiem, Erich walckendorph,
var den første som tænkte paa Grønland, og paa egen Bekost-
ning ville have sendt Skibe til at opsoge Grønland; men blev
udi sit Forsæt hindret af Kong CHRISTIAN den 2den i
hvis Ungunst han var falden. Nest Erke-Bispen skulle Kong
FRIDERICH den 1ste haft i Sinde at sende Skibe til Grøn-
land, men kom ikke heller til nogen effect og Fremgang. Men
Kong CHRISTIAN den 3die som Lysander formelder, ud-
sendte vel Skibe at opsoge Grønland, men med uforrettet Sag
kom tilbage og kunde ikke finde Landet. Kong FRIDERICH
den 2den fuldte sin Sal: Hr. Fader saa vel udi Regieringen, funde ikke

Erke Bispen
af Thrundh-
E. walchen-
dorphs For-
sæt at ville
opsoge Lan-
det igien.
Nest ham K.
Frid. de 1ste
men gif ey
heller on.
K. Christian
3die udsente
Skibe til
Grønland men
funde ikke
som finde Landet

Mogens som i sit Forehavende, og Ao: 1578. udsendte Mogens
 Reintz af Heinsøn, en berømmelig Søehelt udi de Tider, at søge efter
 Kong Fridrich den anden udsent. Grønland. Den samme, efter megen udstanden Fare og
 Besværlighed af Jis og Stormvinde, fik vel Landet i Sigte,
 Saae saa, men kunde ikke komme der ind; hvorforsom hand og med usforret-
 det, men tet Sag maatte vende hjem igien, og foregav, at han vel kun-
 kunde ikke de have kommet ind i Landet, hvis hans Skib, som han sluttet
 komme der af forborgene Magnetiske Klipper i Grunden, ikke havde bleven
 ind. opholdet i sit Løb, saa det i aaben Søe, uden at hindres af
 Jis, stod stille, og kunde ikke komme fort, skiont Vinden
 Foregav, at var ham til Billie, og det temmelig fuldede, der over hand
 hans Skib blev forskrekket og gik til Dannemark. Men de rette Magnet
 ikke kunde Klipper, som opholte den Mogens Heinsøns Skib, har
 komme fort uden Tvil været enten Frygt med beholden Skib og Folk at
 for forborg- funde kommen igiennem den forskreffelige Hob Jis, hand fant
 ne magneti- for sig, eller og contraire Strøm, som er befunden ved
 ske Klipper i Grunden. Staten-Huf, at gaae saa sterk, at Skibene med sine fulde
 Seil, lit fand avancere imod den. Det som andre foregi-
 Eller holdet ver, at han af den Jist Remora (uden Tvil Kracken i Nord-
 af den Jist land) o: Skibs holder, som der fabuleres, maa være op-
 Remora. holdt i sit Løb, er ligesaa urimelig og utroeligt som det forrige,
 at Magneter i det dybe Havsens Grund, skulde kunde holde
 et Skib udi sit Løb oven paa Havet.

Martin For- Samme Aar, som Mogens Heinsøn blev udsent til
 bisser en En- Grønland, formelder Historierne, at en Engelsk Capitain
 gels Mand ved Navn Martin Forbissers, blev af Dronning Elizabeth
 af Dronning udsent til at eftersøge dette Land. Hand saa og Landet, men
 Elizabeth kunde ikke komme der ind for Jis og tiltagende Vinter Dage,
 udsent at op søge hvorforsom hand vente hjem igien. Næste Foraar der efter, blev
 Grønland. hand udsent med trende Skibe. Efter megen udstanden Far-
 lighed af Jis og Storm- Vinde, kom hand dog omsider til Lan-
 Kom til Lan- det, og treffede vilde Folk, hvilke der de saa de Engelske kom-
 det og tref- me til sig, bleve forskreffede, forlode deres Hytter og skulde sig
 fede vilde Folk. hist

høft og her. Nogle løbe høyt paa Klipperne og førte sig i Ha-
vet. De Engelfke forføyede sig til de Vildes Hytter, hvor
de fant en gammel Kierling og en frugtsommelig Qvinde med
et lidet Parn, som de bemærgtigede sig. Her sammesteds skal
de have fundet en slags Sand, som holte Sølv og Guld, hvor
af de fylte 300. Tønder og førte hjem med sig til Engeland. Men
hvad denne Guld-og Sølv-Sand er angaaende, da tviler jeg
gandske paa, at de den haver fundet paa den Grønlandske Siide,
hvilket jeg fast slutter af hvad bemelte Forbisper melder om de
næstgrenkende Folkes Civilite og Skikkelighed, om hvilke han
skrifer at de havde en Fyrste over sig, som de kaldte Kakiun-
ge, og af Undersaatterne blev baaren paa Skuldrene, og skal
have været herligen klæd og med Guld og dyrebare Steene
prydet, som aldeles ikke riimer sig med Grønland og des en-
dige Indbyggere; men har uden Tvil været det Sølv-og Guld-
rige Peru og Mexico udi America, hvorfra hand og uden
Tvil har ført bemelte Sølvholdende Sand.

Skal der-
fra have
hjem ført
300 Tønder
Sølv-Sand
Hans Re-
lation be-
findes me-
gen falsk-
hed og U-
rigtighed.

Men vi lade denne uviste Beretning fare, og allene see
hvortledes det har lykkedes for de høynlovlige ROMER udi
Dannemark, med deres Omhue og Flittighed, at faae
Grønland opsogt. Og da finder vi, at efter Kong Friderich
den anden, har Kong Christian den 4de, med stor Befost-
ning 4re gange sendt Skibe til Grønland, endskiont hans Fa-
der og Far-Fader forgiæves havde forsogt derpaa. Den før-
ste Skibsfart skeede under Godske Lindenov med 3de Ski-
be. Og skal efter Beretning, Lindenov selv med sit Skib
være anlandet paa den Øster-Siide af Grønland (som jeg
dog tviler paa) men fant ikke andre end Vilde og u-
civiliserede Folk for sig, af samme Sæder og Beskaffenhed, som dem,
Martin Forbisper havde antreffed. Hand blev der liggende
udi trende Dage, hvor da imidlertid de Vilde Grønlænder
fem til ham, og imod adskillig smaa Kram, af Kniver, Na-
ler, Speiler etc. tilførte ham adskillig slags Skindvahrer, samt
den første Kong Chri-
stian den
4de udsent
4re gange
Skibe til
Grønland.
Den første
bragt med
sig fra Lan-
det 2de vil-
de M: ved
stol Lindenov

Stykker af kostbare Horn. Der hand lettede Anker og igien vilde begive sig derfra, førte hand 2. Mænd bort med sig, som bleve tilbage udi hans Skib, hvilke, som de gjorde deres yderste Glid at undsige, og vilde störtet sig i Havet, da maatte de binde og forvare dem. De andre paa Landet staaende, der de saae hvorledes de toeg disse 2. deres Landsmænd fangne og vilde føre bort med sig, begynte skrekkelig at hyle, kaste med Stene og skøde med deres Vile paa Skibs-Folket, hvorfor de med et Canon-skud var forarsaget at forcerke og bortjage dem, og derpaa fortsatte deres Rejse. De andre 2 med Lindeno v udgaaende Skibe, søgte forbi Cap Farvel indtil Fretum Davids, hvor de fant mange skionne Havne, høstige og grønne Enge, og der sammesteds vilde Folk, ligesom tilforne. De skal og ved de Grendher have truffet an nogle Stene, som holdte Solf, hvilke de førte med sig, hvor af 100. Pund gav 26. Anker Solf (her er det atter uvist om det har været paa den Grønlandiske Siide, eller lige tvert over paa America Siide.) Disse toeg og 4re Bilde med sig og førte hjem til Kiøbenhavn.

Paa de andre 2. med følgende Skibe bragte de med sig nogle Metal Stene, som holte Solf. Hol 4re vil. Mænd.

I den anden bleve de 4re Bilde igien overbragte, menden ene døde under Reis.

Den anden Skibsfart loed denne høyløblige RØNSE giøre Anno 1606. med 5. Skibe, ogsaa under Admiral Lindeno v's Anføring og Commando, havende med sig de trende Bilde (den fjerde døde under Reis,) som de forrige Aar toeg med sig fra Landet. Denne gang toeg hand sin Cours forbi Cap: Farvel hen indtil Fretum Davids, hvor hand besaae en og andre Plazer, og derefter forsøgede sig hjem igien.

I den 3die saag de Landet langt borte, men kom ikke der ind.

Den tredje og sidste Skibsfart foretoeg sig høyst bemelte Kongl. Majestæt, med 2. Skibe under en Holsteinske Capitain Carsten Richartz Anførsel; men for megen forefindende Vis kunde hand ikke komme til Landet, hvis høye Klipper han ikkun saae langt borte, og maatte saa med uforrettet Sag og denne gang vende tilbage.

Men

Men den 4de Skibsfart, som Kong Christian den 4de foretog ved Capitain Jens Munch Anno 1616. hensigtet ikke til Grønland at opsege, men at søge en nye Fart imellem Grønland og America til China, om hvis udstation den Fatalitæter, Capitain Jens Munches egen Relation er at læse.

Capitain
Munches
Skibsfart
1616.

Den 5te Skibsfart udi Kong Christian den Fierdes Tid, blev foretaget af et Compagnie her i Kiøbenhavn 1636. For hvilket Compagnie Hoff-Mæsteren eller Canslern Christian Friis var Hoved og For-Mand, som Lyscander fortæller. Samme Compagnies Skibe, som vare tvende, forfaldt paa den Vestre Side af Grønland udi Strat David, hvor de drev en liden Handel med de Bilde; men det var dem ikke om den ringe Handel at giøre; Men Skipperen, som førte Skibet, vidste en Sted ved den Culste, hvor der fantes en Sand, som af Farve og Begt var lige som Guld. Af denne formeente kostbare Sand fylte de begge Skibene og gif hiem igien. Men efter Hiemkomsten til Kiøbenhavn, blev denne Sand af Guld-Smedene prøvet, og som de ikke vidste at bruge noget der af, blev Sanden efter Hoff-Mæsterens Befalning udstørt i Søen. Dog skal for Curieusitet Skyld en liden Deel der af, været bleven conserveret, hvor af siden, en til Kiøbenhavn ankommen Kunstner, scheidede got Guld. Skipperen, som af god Meening, havde været Aarsage til denne Skibsfart, og der over var falden i Unaade, døde kort der efter af Chagrin; og saaleedes bleve de skilte, saa vel med den hjembragte Skat, som nærmere Kundskab og Undretning om Stedet hvor den fantes, hvilken Skipperen hos sig self holdte forborgen.

Et Compagnie udi
Kiøbenhavn
1636. udi
gior den 5te
Skibsfart
til Grønland

Førte en
gul Sand
derfra, som
fulde holdt
Guld.

Anno
1654, under
Kong Frid-
rich den tre-
dies Regie-
ring atter
udsent Skib
fra Kiøbenh.
til Grønland
saae bragte
3 de Kvindes
Personer
med sig der-
fra.

Anno 1654. under den høyløvlige Konge, Kong Fri-
derich den Tredies Regiering, blev af den ædele fornemme
Mand Heinrich Muller, udsent et Skib til Grønland,
under David de Nelles Anføring. Hand kom til Grøn-
land og sorte hjem med sig trende Kvindes Personer; hvis
Navne vare Kunelik, Kabelau og Sigokou. Disse
Kvinder, efter Bisp Torlais Formeening, (som havde bes-
seet Capitainens Journal) skal vare tagne i Grensnerne
ved Herjolsnes paa den Øster-Siide, som Tormod: Tor-
fæus beretter, men det er falsk; Thi de vare tagne paa den Ves-
ter Side ved Baals Revier, hvilket nogle endnu levende
Grønlander her sammesteds kunde mindes, og vidste og at sige
os deres Navne, ligesom i Historien antegnet er.

Anno 1670.
og saa Kong
Christian
den Femte,
udsent Skib
til Grønland

Den Sidste som til Grønland at opsoge og recognosce-
re blev udsendt, melder Torfæus udi hans Historia Grøn-
landica at vare Skibs-Capitain Otte Axelson og det
Anno 1670. af høyløvlig Thukommelse Kong Christian
den Femte. Hvordan denne Skibsart har afløbet, og

Og i 1674. li-
geledes ved
Sr. Tormöh-
len udi Ber-
gen, (som
staltet en Co-
lonie til
Grønland
at overføre.

Hvordan denne Skibsart har afløbet, og
hvad Nytt den har medbragt, veed hand ikke at berette. Dog
melder Arngrim Vidalin udi hans Grønlandske Beskrivel-
se Msc: Part. 3. Cap. 1. At allerhøyst-bemelte Kongl. Ma-
jestæt har udi sin Regierings Tid med store Privilegier in-
viteret Commerce-Raad Georg Tormöhlen af Ber-
gen, til at opstelte Grønlands Opfølgelse, hvorpaa bemelte
Sr. Tormöhlen i 1674. ikke allene udrustede Skibe, og an-
toeg Folk som skulle blive i Landet, men endog forsynet Ski-
be og alle Ting med tilstrækkelig Nødvendigheder, loed tillave

Men blev
opbragt til
Dynerken
og der for-
haaende
Desslein til
intet giort.

Huuser af Træ, som blev bragte i Skibet, for igien efter An-
komsten, at opsætte i Landet, disligeste Skyt og anden Amu-
nition, som til saadan Entreprise requireredes; Men
til all Ulykke blev samme Skib med indehavende Ladning til
Dynerken opbragt, hvor over og dette vigtige Desslein
blev til intet.

Der

Der blev derfor siden i lang tid ikke meere tenkt paa Grønland, førend 1721. da efter mange forhen af mig velmente giorte Forslag og Opmuntringer et Grønlands Compagnie udi Bergen med Kongl. Allernaadigst Octroyes Erholdelse, af den høyslovlige Sal. Konge, Kong Friderich den Fierde resolverte ikke allene at sende Skib til Grønland, men endog at oprette der en Colonie paa 64. Gr. hvor jeg da selv med min heele Familie og overgik, og i fulde 15. Aar forblev der i Landet. Imidlertid erkjendte jeg mig om al Venligheden baade til Land og Vand, treffede ogsaa paa de Plaker, hvor vore gl. Norske have boet, som er Vester-Bygd. Hvor om alt, saavel som alle de Fataliteter dette Dessein har udstaaet: paa et andet Sted tilforne omstændelig er formeldet, og gøres ikke fornøden her at igientage.

Anno 1721.
af et Grøn-
lands Compagnie udi
Bergen, og er
ført en Colonie
til Gr.
hvor med
Autor. selv
med heele
Familie og
vergit.

Men som det fra Begyndelsen altid har været os mest at giøre om Øster-Bygd, som den beste og fornemste Colonie udi Grønland, at faae opsogt, saa loed det da varende Bergenske Grønlandske Compagnie, Anno 1723. mig ved Skrivelse forstaa, at Hans Kongelig Majestæt allernaadigst gierne saae, at der og blev giort nogen Anstalt til Øster-bygds Recognoscering. For derfor at see dette disbedre udrettet, resolverte jeg selv at paatage mig den Rejse, og recognoscerte langs Landet Søer efter indtil Hufen, saasom indet Forbissers Strat, som nærmiste Bey til Øster-Bygd, for indsaalefter Søe-Carterne, var at finde. Men siden Aares Venlighed ville ikke tillade mig at være længere ude, saasom September Maanet var næsten til Ende, da Vinteren med Storm-Beir loed sig indfinde, var jeg forarsaget at vende tilbage igien.

Anno 1723.
blev og giort
Anstalt til
Øster-bygds
Recogno-
scering.

Anno 1724. udsendte Compagnies Directeurer udi Bergen, efter Kongelig allernaadigste Villie, et Skib fra det Gr. til Compagnie

Anno 1724.
til Compagnie

lænderne, som skal have været et temmelig stoffe om paa den
 Øster Siide af Landet, bestyrker mig fuldkommelig i den
 Tanke; thi skiont Jisen i forskreffelig Mængde aarlig kom-
 mer drivendes ud langs Landet oven fra Spidh-Biergen eller
 nye Grønland og forbie Staten-Huf, som disputerer af
 Muelighed at Skib kand komme saa høyt op, som Jisen lig-
 ger, hvor den fornemste Part af den Norske Colonie haver
 været; Saa skal der dog være Abninger nær under Landet, Med smaa
 hvor man kand fare med smaa Fartøyer; thi efter Grønlæn- Fartøyer
 dernes Sigelse, og som med egen Erfaring og er overenstem- meenes kand
 mende, sætter Strømmen alt udaf Fiordene langs Lan- inden Nær
 det Syd-Vest hen, som gjør at ingen Jis kand blive fast færes til Ø-
 liggendes, men gjør Abning og holder Jisen et Stofke ster-Bogd.
 fra Landet, saa Grønlænderne paa visse Tider ubehindret
 med deres, saa falledes Kone-Baade 2: store Baader, har
 fundet fare frem og tilbage, skiont de vel ikke har væ-
 ret saa langt, at de har seet og fundet noget af de gl. Nor-
 skes forfaldne Huuse og Bygninger, som utvilagtig ogsaa i
 ringeste er at finde Rudera af paa den Øster-Siide. Men
 ikke dette allene, men det er mig og af Hollænderne, som sa- Saa som er
 re paa Grønland, for vist berettet, at nogle af deres Skibe, besundet at
 har en og anden Tid, fundet Landet paa den Øster-Siide Landet paa
 gandske frie for Jis indtil 62. Gr. Skal og have ligget i de den Øste-
 yderste Hav-Skier der under Landet og gjort en anseelig og side underti-
 profitable Handling med de Vilde. Saaledes besant jeg den har væ-
 det og self 1736. da jeg igien fra Grønland hjem gif, og ret frie for
 vi passerte Staten-Huf og Cap. Farvel, og laae gandske Jis.
 nær under Landet, hvor da slet ingen Jis var at see og
 fornemme, hvilket ellers er usædvanligt. Men eftersom
 Algt hender saa sielden, saa er det gandske uvist og usik-
 kert med Skib at komme saa høyt op under den Øster-
 Siide; men, som før er meldt, langs Landet fra Hufen
 med smaa Fartøyer, beqvemmeligst lade sig gjøre, aller-
 helst

Naar en Loge helst naar først en Loge bliver sat imellem 60 og 61. Gr.
 ge er sat un- paa den Vester Siide af Landet, og bedre, om man for-
 der Syddemmer at det var giørligt, paa den Øster-Siide af sam-
 land Øster-me Høyde. Skal derfor, efter de Beretninger, som
 Bygd aller- de Gamle har efterlat os om Grønland, ikkun være 12.
 best blive re- Nørste Mølle til Soes, som er ubyggd, imellem Øster-
 cognosceret Bygd og Vester-Bygd, vid: Ivar BerRelation, (eller
 som andre skriver, at udi 6. Dage kand fares paa en
 Baad.) Og de forfaldne Bygninger, jeg har antreffet
 imellem 60. og 61. Gr. uden Tvil er de Sydderste paa
 den Vester Siide, da vil det følge af Fornødenhed, at
 man haver ikke saa meget vidt at reyse, førend man kom-
 mer til de Sydderste Deel af Øster-Bygd. Naar man
 nu befant, at det var giørligt paa visse Løder, med smaa
 Smaaa Lo- Fartøier langs Landet at kunde komme op til Øster-Bygd
 ger at sette af den Høyde af 63. og 64. Gr. og smaa Loger eller
 dist og her. Colonier bleve satte hist og her, saa kunde der altid
 holdes Correspondence imellem Logerne, og den ene
 Bliver og blive assisteret af den anden, skønt Skibe ikke aarlig
 mueligt at kunde komme til enhver, men ikkun til de Sydderste. Bli-
 der kand hol- ver saaledes i mine Tanker, en gandske practicabel
 des Corre- og muelig Ting, ikke allene for engang at kom-
 spondence me til Øster-Bygd, men end og aarlig at
 imellem Lo- giøre Colonierne Undsætning, som
 gerne, der kunde blive satte og
 overførte.

Cap. III.

Grønlands Frugtbarhed og Gehefter,
samt hvad Metalliske og Minerali-
ske Steene der
findes.

Svad Landes og Jordens Frugtbarhed i Særdeleshed
er angaaende, da fandt det nogenledes eragtes af
de Gamles Beskrivelser, hvor i der meldes, at
paa Colonierne fødtes og fantes allehaande Dvæg og
Chreaturer, hvor af de fik Mælk, Smør, Ost etc. i saadan
Abundance, saa at der af og en stor Deel blev ført over til
Norge, og for sin synderlig Bonite blev tagt til Kongens
Mental eller Gad-Bord, som det kaldes, indtil Dronning
Margretes Tid. Saa meldes der og, at der paa under-
skeedlige Stæder, vorte den beste Hvede, som nogensteds kun-
de findes, og udi Dalerne vorte der Olden paa Trærne, sto-
re som Ebler og vare gode at æde. (d) Udi Skovene havde
der skion Jagt af Rins-Dyr, Harrer etc. Og af Havet alle-
haande Fiske, saavel som Sæle og Hvale, hvoraf alt Ind-
byggerne havde god Næring. Og om enditiont saadan Her-
lighed til Deels er der nu ikke at treffe, saasom de gamle Co-
lonier ere ede af Folk og Dvæg, og Jorden ligger udrykket,
saa er det dog gandske mueligt, at de gamle Jorde-Plaker,
hvor

Grønlands
Producter
for sin søn-
derlig Bonite
i fornum Tid
lagt til Kon-
g:us Bord.

Kand endnu
bringes til
forrige Her-
lighed.

(d) En Grønlander længst Sonden fra Staten-Hus, har fortalt
for min Søn, i Anledning af det hand saae nogle Citroner
hos ham, at der vorte flige, dog ikkun en tierdendeel saa stor
re, paa de Trær, som han havde seet der Søer. Det har nu
den Tvil været de ommelte, saa kaldede, Olden.

hvor de Hørffe fordum have boet, Land bringes igien til sin
 forrige Hørlighed, hvis de igien bleve besatte med Folk og Qvæg,
 saasom der sammesteds er allevegne meget skiont Gres, fornem-
 melig fra 60. indtil 65. Gr. Udi den store Fiord som udi Soes
 Carterne kaldes Baals-Revier, men nu Haabets Bay,
 Gres Eng. (efter den Danske Colonie, som ligger yderst i Gabet paa
 den,) er paa begge Siider af Colonien mange skionne Plæs-
 ker, hvor meget Qvæg Land fødes, og derforuden god Næ-
 ring af Land og Vand, Skove eller Træer haver jeg paa den
 Skov eller Vester-Side, vel ingen treffet af synderlig Consideration,
 Træer uden dog vorer der inde i Fiorden allevegne, smaa Kratt i Mængde
 Kratt. af Birk, Elle og Bier, hvormed Colonierne nok kunde
 være tient til Brændefang. Den beste Skov har jeg fundet
 imellem 60. og 61. Gr. hvor der er Birke-Træer 2 à 3 Favne
 høye og noget tykkere end en Arm eller Been, smaa Enebær-
 Træer vorer her ogsaa i Mængde, hvor paa Bærene ere saa
 store som graa Erter. Den Urte Ovaum 0: Angelica vorer
 der ogsaa i Abundance. Dilligste vild Rosmarin, som
 har Lugt og Smag ligesom Terpentin, og ved Distillation
 giver en skion Olie og Spiritus af sig, og ere begge befunden i
 Medicinen ypperlige. Det skionne Cochleare Gres, som
 er den ypperste Remedium for Scorbut, groer allevegne i
 Grønland ved Havsiden, er ikke saa bitter af Smag som den
 der vorer hos os, men dens Brug har ofte, snart at sige, giort
 En strastllet
 hvis Roed
 lugter som
 en Roese.
 miraculeuse Virkninger paa de Syge. Der vorer og et
 slags Gres med guule Blomster, hvor af Roeden om Foraars-
 ret lugter saa skion som en Roese, den samme spiise Grønlæns-
 derne og befinde sig vel der af. Bild Timian vorer inde i Fjor-
 dene allevegne ved Siden af Biergene, og giver en overmaade
 listlig Lugt af sig, naar Soelen er nedgangen. Den Urte Tor-
 mentille har jeg og seet der, med mangfoldige flere, som jeg nu
 ikke kand erindre mig, en heller Kiender og veed at give Navn.
 Deres Gestalt og Skikkelse kand sees af hofsøpede Figurer.
 De

1475 MMS

De fleste slags Vær som der vore ere Blaa-Vær, Tyttebær og Kræffe-Vær. Mulse-Vær vore der vel og, men kommer sielden til Guldkommenhed for Sagen Skyld, som ligger lidelig over Derne paa de Fider de skal knoppes. Iaa den Hende af 60. til 64. Gr. seer Landet best ud og ere og de bedste Plaker, og synes ogsaa at være beqvem til allehaande Grøde at bære, ja ere endnu kiendelig at see Algerne, som fordum har været. Udi nærmiste Fiord ved Colonien jeg var, har jeg vel engang forsogt at saae Byg, som skød deylig op og stoed i sine fulde Ar ultimo July, men kom dog ikke til Guldkommenhed for Natte-Kulden skyld, som med 10 Augusti laader sig indfinde, fra hvilken Tid det stoed stille og fik ingen Forbedring indtil September. Dog eftersom det var Korn som var voret ved Bergen udi Norge, behøvede det vel en længere Sommer til sin Guldkommenhed; Men Korn som var voret i Nord-Landene, vilde uden Tvil i Grønland bedre arte sig, saasom Climaterne paa begge Stæder nogensledes kommer overens. Roer og Raal groer der meget vel, dog fornemmelig Roerne, som blive temmelig store og af en extraordinarie god og sød Smag. Hvad som nu er melt om Grønlands Frugtbarhed, skal forstaaes ved den Hende af 60. til 65. Gr. men tager af efter Climaternes diversitet; thi længst under Nord vore slet intet, saa der er et saa steil og ufrugtbar Land, at Grønlanderne som der boe, ikke engang kand saae saa meget Gres, at de kand legge i deres Skoe (som seer for at være varme paa Fødderne,) men maa kiope det Sonden fra.

Jorden synes og beqvem til allehaande Grøde at bære.

Byg er saaes men kom ikke til Guldkommenhed.

Længst under Nord vore slet intet Gres.

Metaller og Mineralier angaaende, da har jeg seet gandske lidet til sligt udi Grønland. En par Mille Sonden for Colonien Got-Haab paa et Næs, er at see i Bierget hist og her noget grønt som Spansegrøn, som giver tilkiende at der er Raaber. Mig er og af Grønlanderne tilbragt noget som havde udseende ligesom Bly-Erz. Disligeste findes der mægen Svovel-Kiis, som seer ud ligesom pur Messing. Paa mine

Erker seer man lidet til i Grønland.

mine Recognoscerings-Doucter treffede jeg engang an, paa en De, en brand-gul Sand, hvor udi gif Sinoder røde Nærer, samme sendte jeg over til Compagnies Directeurer udi Bergen for at lade forsøge, om der var noget got der udi, og brun-rød hvor mig da igien blev tilskreuen, at jeg maatte see til at faae Farve er det bragt til Beye af samme Sand det meste mueligt var; men jeg nok af. var aldrig god for at finde stedet igien, som den var paa, saa som samme lille De laae iblant mangfoldige andre, og det Tegn jeg satte derpaa, af Beyret var nedblæst. Ikke dismindre har man dog siden hist og her fundet nok af samme guule Farve, hvilken naar den bliver brendt, faar en brun-rød Couleur, saa som den og af sig self med Tidens lengde bliver rød, og findes allevegne nok af udi Grønland. Om denne Sand er af det anden er af det slags Sand, som Martin Forbissler forðum bragte fra Grønland og skulde holdet meget Gølf, og der efter ogsaa 1636. af et af forðum skal det Grønlandske Compagnies Skibe i Kiøbenhavn af Stratværeført der David blev hiembragt, hvilken sidste skal have haft en gul fra, og holte Gølf og Farve, (hvor om tilforne er melt) veed jeg ikke. Jeg haver vel Guld, veed efter den ringe Erfarenhed jeg i Chymien haver, forsøgt ved man ikke. Extraction og Præcipitation at bringe noget der af, men har intet fundet. Men anden slags Guld eller Gølf holdende Grønland, Sand er mig i Grønland ikke forekommet. Der findes ellers af det slags en slags rød Biérge Cristal, ligesom der og er hvid Cristal, Rubiner. i den røde findes nogle Particulæ Solis, hvilke dog ikke uden ved en Spagyriske Konst fandt til Beye bringes. Af det saa fællede Steenflachs eller Asbestus findes der heele Biérge. Af udvortes Anseende er den ikke anderledes end som en Steen, Asbestus. men lader sig klybe og rive ligesom et stoffe Træe, og er indvendig fuld af lange Trefter eller Traaer ligesom Straae eller Høe, hvilket naar Steen-Grusset bliver banket der fra og bortkyllet, lader sig tvinde som en Traad. Samme saa længe det har Fedme som Ollie eller Thran hos sig, da brænder det Marmor el. og bliver dog ikke fortæret og til Afke. I Circumferentzen ler Beisteen af Colonien Got-Haab paa 64. og 65. Gr. findes megen Bæst.

Reisksteen eller uegte Marmor af diverse Couleurer, Ulaa
 grønne og røde, item, gondske hvide, og hvide med sorte
 Eperter udi. Heraf gjøre Grønlanderne sig selv adskillig slags
 Kar, saasom Lamper og Kiedler at kaage udi, og taaler den
 stærkeste Ild, saa at ogsaa Diegler at smelte Metal udi, end
 gøres der af. (e) Af denne slags Marmor skal efter Petri
 Claudi Undalini Beretning udi hans Norges Beskrivelse,
 fra Grønland være fært over til Thrundhiem Demkirkes
 Opbyggelse. (f)

Taaler stær-
 ke Ild.

Af Gevexter i Havet ere foruden adskillige Conchis og
 Muschlinger, ogsaa Coral Træer, hvoraf jeg dog ikkun har
 seet et, og samme af en smuk Gestalt og Skikkelse.

Cap.

(e) De Kiedler og Lamper som Grønlanderne under Syd gjøre af den-
 ne Steen, holdes meget rar og dyre, saa at de som boe under
 Nord, (hvor slig Steen ikke findes,) maae betale for en lidet
 Reedel 8. a 10. Rind: Dyr's Skind, og for en Lampe 2. 3. a 4.
 Qvalfist: Bårder, eller ligesaa mange Rind: Skind.

(f) Under Syd imellem 60. og 61. Graad, skal, efter Grønlander-
 nes Beretning, der Enden fra, være et gloende heet Vand, Vand af en
 af en Metallist Art; Saasom Omkring des Bredder ligger no-
 get som er grønt, ligesom Spanst: Grøn. Samme Vand skal
 og have den forunderlig Kraft og Egenkab, at det kand bortta-
 ge Glas, naar man tøer sig der udi. item: tager Raadenhed og
 sorte Pletter af gl. Skind, naar de legges der udi, saa de bliver
 nye igien.

Et Metallist
 Vand af en
 forunderlig
 Kraft og
 Egenkab.

Cap. IV.

Om Himmels og Luftens Constitution
og Temperament.

Grønland
er et Veir
got Land.

Si Grønland falder sielden Regn og stormende Veir, (besynderlig udi Disco-Bugt paa 68. Gr. hvor der den heele Sommer er nesten alle tider got Veir og klar Soelskin) dog er det stormende Veir der falder extraordinaire haardt, fornemmelig af Sonden; thi saa snart Vinden kommer til Syd. Ost, springer den strax om til Sonden, og Sydvest, oftest med et forfærdelig og stormende Veir, da den løber gandske om til Vesten og Norden, og stilles af igien med smukt Veir. Var ikke den slemme Taaage, hvor af dette Land, besynderlig ved Havsiden, jævnlig er plaget og infestered, heele Sommeren, da var det et Veir got Land.

Søenbliver
der ofte af
Solens hee-
de coagule-
rit til Salt.

Naar Luftens er klar og ingen Taaage er, som skeer naar Vinden er Østerlig, da er der saa varmt som nogen Sted. Saa at endog den salte Søe, som ved høyt Vand er bleven staaende tilbage igien i Bierge-Hullerne, naar Vandet var udfalden, inden Aftenen er bleven coagulerit til deyligt hvidt Salt. Det har engang hendt sig, at der et heelt fiirdings Aar, har været saadant deyligt varmt Soelskin hver Dag, og imidlertid ikke falden en Regn-Draabe. Dog er Sommeren ikke ret lang, thi fra ultimo May og til Medium Sept.

Kulden er
extraordina-
rie haard,
Norden for
68. Grad.

Land det ikkun regnes for Sommer, det øvrige er altsammen Vinter. Vinteren angaaende, da er den paa den høyde af 64. Gr. maadellig, men Norden fore, fornemmelig paa 68. Gr. og højere, er Kulden extraordinaire skarp og haardt, saa at endog Franske Brendeviin i Huus fandt bond frøse. Over Mundingen af Morsteenen, hvor Røgen gaar ud, legge sig

fig Jis, og ofte fryser til. Ultimo Augusti begynder Jisen allerreede at lagge sig, der over Soen, og toer ikke igien førend i April og Majo, ja undertiden ikke førend sidst i Junio. Det er merkeligt, at det er besunden, at der er meget Koldere om Vest end om Øst, skiont Stæderne ligge under en Poli Høyde som for Exempel, i Grønland frem for i Norge. Men end skiont der i Grønland er meget kaaldere end i Norge, saa falder der dog ikke saa meget Sne, som i Norge, besynderlig indtil Fiordene, hvor neppe nogen steds er at finde at Sneen ligger een halv Alen tyk over Jorden. Ikke dismindre er dog det heele Land op til Fiels med Jis overdekket, som aldrig op toer; Saa intet af Landet er bart uden hvad som er beliggende ved Soes Kanten og inde i Fiordene, hvor fornemmelig er smukt grønt, efterdi Solens Straaler concentrerer sig der udi Dalerne og imellem de høye Klipper og forarsager en meget sterk Heede om Sommeren, men saa snart Soelen er nedgangen, gjør de kaalde Jisfielde strax sin Virkning, saa man vel fandtaale Klæderne paa. Foruden den fæle Jis, hvormed Landet er bedekket op til Fiels, driver der og en forfærdelig hob Jis udi Soen baade flak Jis, eller Bay-Jis, saa velsom og saa Jisbierge, som stikker ligesaa dybt, og dybere under Vandet, end som over Vandet. Disse Jisbierge har sin Udspring af Jis-Fieltene til Lands; thi hvor Jis-Fieldet rekker ned til Soen, da brister saadanne store og forfærdelige Stokker der af og driver ud af Fiordene. Man maa forundre sig over de mange slags Forme og Figurer, som saadanne Jisbierge præsentere; thi samme er, at see ligesom store Kirker og Slott med Taarne paa, ander som Skibe, der gaa med deres sulde Seigl; Saa man ofte der med ere blevne fixerede, i det man har taget dem for virkelig Skibe, og gjort sig Umage for at komme dem om Borde. Men ikke allene Skabelunen, men endogsaa de mange slags Coleurer, som den haver, er at forundre sig over; Thi somme ere blanke og hvide som den

Er kaalder om Vest end om Øst.

Der falder ikke saa meget Sne, som i Norge

Hvorfra de strekkelige store Jisbierge komme som drive udi Soen

Præsenterer adskillige forunderlige Figurer

Haver og adskillige slags Coleurer.

deyligste Cristal, andre blaa som Saphirer, andre grønne som Smaragder etc. Aarsagen til saadan diverle Couleur skulde man vel tænke, var noget metallisk eller mineralisk, efter Stedet, hvor den har ligget, eller Blandet, som den er frosset og coaguleret af; men Erfarenhed har givet tilkiende, at den blaa Jis genereres af ferskt Vand, og i

Blaa Jis Begyndelsen vel er hvid, men ved Tidens Lengde indureres naa r den og bliver blaa. Den grønne Jis er af Salt Vand. Det solveris til er mærkvaerdig, at dersom man lader den blaa Jis i Vand, og igien coagu- men optoe og solverer til Vand, og derefter lader samme leret, bliver Vand igien fryse til Jis, da faar man ingen blaa Jis der af, ikke blaa, som den var tilfoern; men ifkun hviid. Hvoraf sees at det men hviid. volatiliske Sulphur, som den af Luften har attraheret, igien ved des Resolution til Vand, igien exhalerer og forsvinder.

Det Tord- Endskiont der ofte om Sommeren er meget varmt udi
ner og Vin- Grønland, saa horer man dog sielden at det Tordner, eller
ner sielden i seer at det Liuner; hvortil uden Tvil maa være Aarsagen, at
Grønland. Heeden som er om Dagen, bliver igien af Nattens Svalhed temperered, og de Svovelagtige Dunster, som ellers So-
len af Jorden opdrager, formedelst Nattens Riolighed med
den overflodige Dug igien nedfalder. Hvad ellers andre
Meteora ere angaaende, saasom Regn-Buen, og det man
kalder Dragen, Stiernefud og deslige, da forekomme de
udi Grønland ligesaa ofte som i andre Lande. Fornemme-
Nord-lusens lig sees det, saa kallede Nord-Lius, naar nye Maane er,
hastige og alletider om Natten i klart Veir; og beveger sig hist og her
forunderlig over den heele Himmel med en utrolig Besvindighed, og
Bevegelse. lyser saa klart, at man klarligen der ved Kand læse udi en
Bog.

Der er ikke uangenemt om høieste Sommer, efterdi
der er da ingen Natt; men paa visse Steder skinner So-
len

len den gandske Nat igiennem. Derimod er der om Solsen gaar
 Vinteren dis kortere Dag; Dog er der ikke ret bellende ikke under
 mørk, men saa lyst at man kand see at reyse hvor man Horizonten
 vil, skönt d t hverken er Maaneklin eller Stierneklar, hvor høje se
 til uden Evil Jisen er Marsage, hvormed til deels Landet Sommer.
 og til deels Vandet er bedekket, som gjør en Klarhed i
 Luften, endskönt Marsagen kand og vel være denne, at
 Horizonten er nærmere æqvator.

Luftens Temperament er ellers ikke saa usund i dette
 Land; thi naar jeg undtager Scorbut og Brøst-Svaghed,
 som er Landets egentlig Svaghed, da veed man ikke af saa
 mange slags Sygdomme, som man plages med i andre
 Lande; men denne slags Sygdom forarsages ikke saa me-
 get af Kuldens Haardhed, som af det usunde taage-fulde Veir,
 som der jevnlig falder. Men at Grønland frem for andre
 Lande er saa megen Taage underkast, er uden Evil den megen
 Jis, som baade ligger paa Landet og driver i Søen, Marsage
 til. Fra April Maanets Begyndelse og indtil Julij Maanets
 Udgang, grasserer Taagen allermeest, men fra den Tid, ta-
 ger den jo meere og meere af. Men ligesom man om Somme-
 ren er incommoderet af Taagen, saa er man om Vinte-
 ren, naar Kulden er skarpest, af Frost-Røg eller Damp,
 hvilken der ryger op af Søen som af en Skorsteen, og er saa
 tyk som den tykkeste Taage, allermeest hvor der er en Fiord
 Abning. Det er forunderligt, at da der af sliq Frost-Røg,
 staaer saadan brendende Kulde, at den kand svie Huden af
 Ansigtet, naar man er uden for den, der dog, naar man
 kommer ind udi Frost-Dampen, bliver ligesom luunt og svier
 ikke meere i Ansigtet eller paa Hænderne, endskönt den ligesom
 Kiim legger sig baade paa Haar og Klæder.

Luftens
 Tempera-
 ment, er
 sund i Grøn
 land.

Dog for-
 arsaager
 Taagen
 høje og
 Brøst-svagh-
 ed.

Thi Frost,
 Røg og
 Damp om
 Vinteren.

Her falder mig tillige ind at melde om den forunderlig
 Harmonie og Correspondence der i Grønland er ob-
 serve

Gerundet, servered at være i Velskildene paa Landet og den store Sæ-
lig Harmonie mellem Maane, da Soen er mest i Bevægelse og er største Ebbe og
Kilderne paa Landet og den store Søe.

Udi Grøn-
er extraor-
dinarie Eb-
be og Flood

finde, der sveller og velder det da ud, allermest om Vinteren,
da Jorden er skiult med Is og Sne, skönt man paa andre
Tider ikke merker det allerringeste til Vand paa de Steder.
Det kommer Physicis til at undersøge Marsagen til slig Har-
monie, og hvorfor Velskilderne retter sig efter Ebbe og Flood,
og Ebbe og Flood igien efter Maanen. Men det kand jeg ikke
lade være usagt, at det er falsk som nogle foregive, icke at i
Norge og i Grønland er ingen merkkelig Ebbe og Flood at
observere. vid. Wolfii vernunftige Gedanken von dem
Wärckungen der Natur pag. 541. Thi der befindes den just
at være allerstørst, saa Vandet i nye og fuld Maane, be-
synderlig om Vaaren og om Høsten, meere end 3. Favner
høyt kand vore og igien udfalde.

Cap. V.

Hvad slags Diur og Fugle der findes paa
Landet, og hvorledes Grønlænderne
jage og fange dem.

Grønland
haver ingen
skadelige
Diur uden
hvid Biørne

Grønland haver ingen skadelige Diur eller Orme, und-
tagen Biørnen, endskönt de samme holde sig mere
paa Vandet end paa Landet, og det under
Nord, hvor de mest iidelig ligge paa Isen, og leve af
Sælhunde og andre Fiske. Ved Colonien jeg var, kom
de seldnen tilsiune. De ere meget store og hestlige af Ge-
stalt, har hvide og lange Haar; ere meget begierlige efter
Men

Sen 517172

Menniskens Blood. (g) Grønlanderne har ellers fortalt os om et andet slags skadelige Diur, som de kalde An arok, og skal tragte baade efter Mennisker og Diur, men som ingen har selv kundet sig mig at have seet det Diur, men har ifkun Haft det efter andres Beretning, disligiste at fordi vore egne Folf, som vel har gaaet vitt nok omkring i Marken, ikke heller har seet sligt et Diur, holder jeg det ifkun for en Fabel. Rins-Dyrene ere paa visse Steder saa mangfoldige at de gaae i Floke i Al; (h) dog ere de stemmest at komme i Fær med, naar de gaa saa mange tilfammen. Den gandste Sommer anvende Grønlanderne paa at jage efter Rins-Dyrene, hvor da de fleste med Kvinder og Børn, faare længst ind i Fiordene og der forblive intil Høsten. Imidlertid forfølge de, de arme Diur saaledes, saa de paa ingen Sted kand gaa sikke; men hvor Grønlanderne viide at de have deres meste Ophold, der anstille de en Klap-Jagt, og

E med

Grønland. anvende den hele Sommer paa Rins-Dyrs Jagt.

(g) Paa 76. Gr. og trent, skal i Enderlighed være saadan Mængde af Bjørne, saa de ofte søge til Follenes Huule efter Rov; men da omkring sætte Hundene dem, hvor da de vilde med deres Lenger tillige falde an paa dem og dræbe dem. Ungaende Bjørnens Læge om Vinteren, da ligesom de i Norge og andre Steder have Huuler i Jorden, hvor i de ligge og forberge sig, saa have de her udi Sneen. Og ere saadanne, efter Grønlandernes Sigelse, ligesom et Hus med Pillarer inden til. Om Foraaret komme de ud med deres Unger, uormelige og naaseelike, men i det de slukke dem, blive de velskikkede.

Ere stemme og søge efter Mennisker og Diur.

Har deres Huuler i Sneen om Vinteren.

(h) Jo længere under Nord, jo mindre Rins-Diur gives der, undtagen 3. a 4. Gr. Norden for Disco, hvor der er mangfoldige Rins-Dyre, suttelig, fordi det enten er Landtast med America, eller at Dyrene ere aangne over Isen for at søge deres Føde paa Berne, eftersom det faste Land allermest ligger overdekket med Is og Sne. (Hvorfor eftersom paa Disco-Eyland, der ligger paa 69. Gr. er saa stor Mængde af Rins-Diur, da indvilde Grønlanderne sig og sige: at en mægtig Grønlander (eller

Torn.

med Qvinder og Børn omkring sette dem og forjage dem hen til trange Stier og Passer, hvor Manfolkene ligge paa Lur og passer dem op. Naar de nu ikke ere saa mange Folk, at de kand indspærre dem, saa betiene de sig af lange hvide Kieppe, med støkker Torv Stungne paa Enden og Spiidsen deraf, og setter dem i Beien for Dyrene at de skal skye derfor og ikke undløbe. Hærre ere der og mangfoldige udi Grønland, og de samme ret skionne og store. De ere hvide baade Vinter og Sommer. Rævene udi Grønland ere baade hvide og graa og blaaagtige paa Haarene. De ere ikke saa store som de Nordiske og Dandske Ræve ey heller saa sterke paa Haarene, men dog smuker og fiine ligesom Maare. Grønlænderne fange dem levende udi Steen Gielder, giorte ligesom sinaa Huus, hvor maden bliver giort fast ved en stille Pind, hvilken naar Ræven rører ved, da falder Derren, som er en Storsteen helle, for ham, saa hand maa blive inde. De øvrige Dyr, som de gl. Historier ellers melder om skalde findes i Grønland, saasom Easler Maar, Ulf, Vos, Fiel, Fres, Hermelin etc. ere os ikke paa den vester Side i Grønland forekommen, og er at undre at om de have været i fordom Tider, dog nu ikke findes der. vid. Amgr. Jonæ Gronl. item, Ivvari Beri relation apud Undalinum.

Samme

der er skionne
ne Hærre.

Deiligeste
Ræve mang
foldige, som
er hvide og
graa.

Grøn. Fa.
bel at Dico
Eyländ er
buxeret
Sønd fra.

Torngarsuk.) som skal være Fader til den forfærdelia og heellig Qvinde, som boer nederst i Jorden og raader for Havets Dyr, (hvor om herefter yder mere) skal med sin Kajat have buxeret den Sønden fra og ført den hid. Siden nu at dette Eyland er et høyt og klippiat Land betagt med Jis og Sne, oven paa, ligesom Landet under Syd, distigeste at der vører den Urt Angelica i Menade, da der dog paa andre Steder i Bugten vører iagen, da tviler de ikke paa denne Histories Sandhed. Til dis ydermere Forsikring, sige de, at Hullet, hvor udi hand har giort sit Stæbe, Lou fast, er endnu at see udi Den.

SKAN 517173

Samme Diur ere ingen udi Grønland uden Hunde, hvormed Grønlanderne ere vel forsuandede, og end de samme meget store, mesten hvide paa Haarene, item, hvide og sorte med staaende Øren. Og ligesom Grønlanderne selv ere et Stupede og koldfindet Folk, saa ere og deres Hunde ligesaa, stumme og gis ikke, men hyle og tude alleniste. Under Nord bruge de dem i Steden for Heste at slæbe deres Sæl-Hunde hjem over Jisen. Hvor da 4. å 6. Hunde, ja 8. å 10. Spendes for en Slæde, og kand dræge 5. å 6. store Sæl-Hunde, tillige med Grønlander n selv. Med dem kand de kjøre saa gesvind som ikke vi med vore Heste; thi de kand kjøre 15. Endste Mille en Vinter dag over Jisen med dem. Endstiont Grønlanderne have end saa stor Nytte af deres Hunde, saa holde de dem dog gandske slet; thi de arme bæster maa som andre vilde Diur see sig selv om Føden, i det de til Deels opsoege de Been, som deres Herrer kaste ud og have afgnavet, enddeel ogsaa æde Muslinger ved Stranden, ja maa æde Kræke Bær eller Revlinger om Sommeren. Naar de have stor Forraad, saa giver de dem stundom kogt Sælhunde Blod med Farmer og andet Snaufferie.

Alf samme Diur er nu ingen i Grønland uden Hunde.

De bruges ikæden for Heste.

Maa see sig selv om føde

Fugle angaaende, da haver Grønland ingen anden slags ædende Fugle end Ripper, af hvilke Slags, fornemmelig indtil Fiordene ere mangfoldige, de samme ere hvide om Vinteren og graa om Sommeren; Men Uhr-Høns findes ikke i Grønland. Rævne ere Grønlandernes Huus-Fugle; thi de holde sig alt ved Grønlandernes Huuse, for det Nadsel og de døde Sælhunde skyd, som ligger paa Marken. Krager og Eskader gis ves ingen. Ørne ere nok af og de samme ret store, hvis udsees de dog meget sielden. Falker ere der, saa vel graa som Hvidagtige og Spraglede, disligste store Ugler Spraglede som Falker. Af smaa Spurrer ere der adskillige, blant hvilke

Ripper ere nok af i Grønland.

Ørne og Falker.

Sangfugle og ere Jerker, og en anden Sort, og ere større, af anseende lige som Sne-Fugle, de svinger meget liflig, nesten ligesom Lerker.

Moagene
grasserer
femt i
Grønland

iblant InseKter ere Myg, de fornemste og meste, hvilke udi Iulio og Augusto, da Heeden er sterkst incommode rer Folk paa det stemmiste, besynderlig indtil Fiordene, saa man udi stille Veir ikke kand bierge sig for dem, efterdi de stinge meget slemt, saa det bulner op efter. Disligiste ere der Eder Kopper, Humler og Fluer. Men af Snoger, Tuder, Groer, Bremser, Bier, Myrer, gives ingen i Grønland, ikke heller Rotter og Muus og dislige.

Cap. VI.

Hvad Slags Dyr Fiske og Fugle den Grønlandste, Søe giber af sig etc.

Hvalfiskene
ere adskilli
ge sorter
saa som
Finnefiske.

Den Grønlandste Søe giber af sig adskillig slags Dyr Fiske og Fugle. Iblant Søe-Dyrene ere Hvalfiskene de fornemste. Samme ere adskillige Sorter. Først ere der nogle som kaldes Finne-Fisker, for den Finne den haver paa Ryggen nest ved Sterten; men den samme haver ringe Spek, og bestaar nesten ikkun af Rød Seener og Been. Dens Gestalt er lang rund og smal. Disse slags Hvalfiske ere farlige at gibe sig i Fær med; thi den slaer forskæddelig om sig med Sterten, saa Hvalfangerne ikke tør komme dem nær med Chaluperne: hvorføre de og ikke heller meget agtes eller tertragtes. Men Grønlanderne legge sig mere efter den for Riødet skuld, som smager dem vel.

Fiske med
Barder.

Den anden Sort ere gode Fiske og har skion Spek og Barder. De skillis og kiendes fra Finne Fiskene, i det de have ingen Finne paa Ryggen ved Sterten; men ade Flos-Fiere eler

SLAN 517174

Hvalfisk

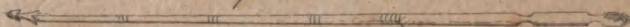
pag. 306
Kvalf. luss

Finnfisk

Harpun med Stok

Barder

Højfisk pag. 49

Sverdfisk pag. 40

ler Finner bag ved Øynene, og er overdragen med en tñk sort Hud og ligesom marmorert med hviide Strege, disligeste ogsaa Sterten. Med disse 2 Glos-Fiere giver hand sig fort i Søen. Sterten er gemeenlig 3. a 4. Favne breed. Hovedet er saa stort, at den gjør den 3die Deel paa ham. For an ved Kiæbene oven og unden sidde korte Haar. Øverst i Kiæsten paa ham sidde Bardene 3: de saa fallede, Fiske-Veen, og ere ham i Steden for Tænder, som hand ikke har. De ere brune, sorte, og saa gule med buntede Stræge. Inden udi Munden er Bardene haaricht ligesom Heste-Haar, fornemmelig paa begge Sider af Tungen. Nogle af Bardene ere krumme som en Sabel eller Sverd. De mindste Barder sidde for i Munden og Bagerst ved Struben; men i midten sidde de Bredste og Længste, og ere undertiden 2 Favner lang, hvoraf nok kand agtes dette Ørs Storhed. Paa en hver Side sidder gemeenlig 250. og gjør tilsammen 500. St. Disse Barder sidde i en breed Råd, som tynde Skiver tet ved hinanden, inden til noget krumme og ligesom en half Maane formerte. Øverst i Kiæben ved Ganen, hvor Roden er, som de sidde fast udi, (som er en Sej og hviid Materie og Brusk,) der ere de allerbredst, men neder til ere de smale og spidke, og ogsaa haaricht eller lodne, paa det de ikke skal skade Tungen. Hvalfiskens underste Kindbakke er gemeenlig hviid, og Tungen ligger imellem Bardene, og henger fast ved den underste Kiæbe; Den er meget stor, af en hvidagtig Couleur med sorte Flekker, og bestaar af en blod fed og vampig Materie. Oven paa Hvalfiskens Hoved er en Puffel, den haver tvende Sprude eller Blæse-Hull, begge mod hinanden, ere krummede ligesom Hullet oven paa en Fiøl. Af disse Hull udblæse Fiske sin Aandede, tillige med Vand, som han trekker til sig, med en veldig Brusen, som kand høres vitt henne, nesten 1 Mil, naar man for tøl og taagt Luft ellers ikke kand see Fiske; Men allersterkest blæser hand Vandet ud, naar hand solet sig at være saaret, hvor han da giver saadan Liud fra sig, som Bolger-

Deñe Fiskes
Beskrivelse

Hvorledes
Barden sid-
de i Kiæsten
paa ham.

Har sin'e
blæse Hull
oven paa
Hovedet.

nis Brusen i en svar Storm. Imellem Puffelen og Flossene har Hvalfisken sine Dyne, som dog ikke ere større end en Dyes Dyne, jog med Dyen=Brøner forset.

Hans Membrum virile, bestaar af en sterk Scene, 7 à 8 ja 14. Fod lang, i Proportion af hans Størrelighed. Dette Lem ligger i en Koger indsluttet, ligesom i en Skæde, hvor af mand fast intet seer, uden en gandske liden Del, men membrum muliebre er beskaffen ligesom hos andre Fiir-fødde Diur. Paa begge Sider har hun en Brøst eller Vber med Borter, ligesom en Koe=Vber. Nogle skal have hvide Brøste, andre med sorte og blaa Flecker udi. Naar de have ingen Unger, da ere Brøsterne smaa paa dem. Naar de blande sig med hin anden, da stikke de Hovedet over Vandet; hvilket kommer vel overeens med deres Natur, eftersom de ikke lenge kand være under Vandet, thi de maa hente Nærde, fornemmelig naar de forhidser sig i Beblandelsen. Man holder for, at de ikke føder meere end en eller to Unger af gangen. Hunnen haver vel 2de Borter, hvor af Ungerne næres og Sue Melk; saa lenge Hvalfiskens Sæd endnu er frisk da er den sei og klebrig, saa man kand treke den i traader ligesom Vov eller Beeg. Deraf parerer ikke det saa fællede Sperma Ceti, thi det forderves strax og bliver stinkende, og ikke ved noget Middel kand conliveres.

Hvalfiskens Størrelighed. Disse Goe=Diur og Fiske ere af underseedlig Størrelighed, somme til 100. somme til 200. ja 300. Fønder Spek og NB. 40. A. meere, som kand slenses af den. Og sidder Speket imellem en lang. Hud og Riød og er vel 6. ja 8. Tom=tyl, Hæst paa Ryggen og under Bugen. De tykkeste og stærkeste Seener ere udi Sterten; thi med den maa Hand vende sig, ligesom et Skib vendes og regiæres med Roret. Flossene eller Findene tiene ham i Steden for Arer, hvormed hand efter Proportion af sin Størrelighed, skyder hastig frem i Vandet, og lader

en Streg eller Bey efter sig i Soen, ligesom et Skib der Seig
ter hastig fort.

Saa store disse Søe-Dyr ere, saa frygtfome ere de dog; thi
saa snart de høre en Chalupe kommer roendes, og bliver Men-
nisker var, flye de og flyde under Vandet; men naar de be-
finde sig at være i nød, da udviiiser de deres Overmaade store
Styrke; thi de slaar i stoker alt hvad dem forekommer; Saa
at om de i det samme treffede en Chalupe, sloeg de den i
mange Stoker. Efter Hvalfangernes Beretning, løber de
fort med en Linie paa nogle hundrede Favne lang, hastigere
end et Skib for sin fulde Seigl. Nu skulde mand tænke at
saa stor en Krop maa nødvendig behøve mange andre Fiske og
Søe-Dyr til sin Fode; men hans spise er intet uden noget
som kaldes Hvalfiske Aas, af Skikkelse og Størrelse som i Fi-
guren sees, det er brun af Farve haver 2. smaa Flosser hvor-
med det beveeger sig i Vandet, dog saa langsomt, at man kand
øffe dem op af Vandet med Haanden, som med et Øffe-Kar.
Dette Slags Aas er veigt, Saa naar man river det imellem
Fingrene, er det som Fet eller Ebran. Deraf er i Overflo-
dighed alleveigne i den Gronlandske Søe, hvorefter dette
slags Hvalfiske søge; thi som den haver gandske trang og snaber
Strube, hvis diameter er ikke over 4 tom, og de smaa Bar-
der ved Enden af Tungen, synes at løbe gandske hen ned i
Struben paa ham, og han har ikke heller Tænder at knuse med,
da kand hand ikke svelge noget stort og hart Livet Nadsel; men
til dette er hand vel stikket, og hans Overmaade store Flab
kand imodtage og holde en stor Hob, naar han oplader den
som en Ruusse, og naar hand igien tillukker den, har Naturen
føget Bardene i Klæfften paa ham, saa digt tilsammen, og
Vandet allene kand Strømme ud, som igiennem en saat,
men Nadsel maae blive tilbage, saa vi her maa priise Skabe-
rens Forunderlige Viisdom og Forsiun, som har ordeneret
saa

Er frygt-
som af Na-
tur.

Hvalfiskens
Fode.

er noget
smaat Aas
hvor med
Seen alle-
vegne er ogsaa
fyldt.

saa ringe Ting, til saa stort et Creaturs Føde og Underholdning.

Nord- Mest disse er et andet slags Hvale, som kaldes Nordkapp-
Lapper. per, af Stedet, nemlig Nordkappen i Norge, hvor de aller-
mest opholde sig. I hvor vel de ogsaa findes ved Island,
Gronland og andre Steder, saasom de søge alt did, hvor
Sild og anden smaa Fisk i Overflodighed findes. Det er be-
funden at saadan Hvalfisk har haft meere end en Tonde Sild
udi sin Mave. Dette slags Fisk kommer overeens med Finne
Fisken udi sin Natur og Betskaffenhed; thi som den er en ge-
svind Fisk, søger hand helst den vilde Søe, ligesom besvæ-
rendes, at hand maatte blive sine Fiender til Bytte, om hand
holt sig nær under Landet. Denne Fisk har et fastere og stive-
re Spek end den forrige, ikke heller ere dens Bårder saa lange
og gode, hvorfor den og sielden søges og eftertrages.

Sverd- Den fjerde Sort iblant Hvalen er Sverd-Fisken, saa
Fiske. kaldet for det lange og breede Been skold som er voret ham ude
af Næsen, med Tænder paa begge Sider, og er at ligne som
en Sav eller Kam. Paa Ryggen haver den 2. Glosser eller
Finner, og under Bugen haver han 4, to paa hver Side, de
paa Ryggen ere bredest og længst, men de under Bugen for-
reste og smalere, og staae lige under de forreste Finner paa
Ryggen. Sterten er unden breed og bag til spids, dog ikke
klovet eller skildt ad. Ved den bagerste Finne paa Ryggen bli-
ver den smalere. Næse-Borrene ere lang-agtige. Dynnene
staae ham høyt i Hovedet, lige over Munden. Denne Fisk
er af ulige Størrelighed; thi man finder nogle paa 20. Fod
lang, mere og mindre. Den er de rette Hval-Fiskes største
Fiende, og holder med dem en heftig Kamp. Og naar den
haver overbundet og dræbt en, saa æder hand intet af dens
Kød uden allene Tungen; Det øvrige bliver Haven Wal-
rossene og Rov-Fuglene til Deel.

Er de andre
Hvalfiskes
Fiende.

Cache

Cacheloter eller Pot-Fiske ere og et slags Hvale, dens Gestalt er saaledes: Overdeelen af Hovedet er langt tykkere og større end Hovedet paa en anden Hvalfisk. Har sine Blæse-Hull for i Hovedet, da der imod Hvalfiskene har dem bag i Hovedet. I den underste Række sidde Tænderne, som ere korte og stumpe. Tungen er spidsig og tynd, gulagtig af Farve. Den har ifkun et Øye og sidder paa den ene Side, hvorfra og Grønlanderne fandt magelig Komme i Hær med ham, i det de søger ham paa den Side, hvor hand har intet Øye. Af dens Cranio bekommes det, saaledes af Bildsarelse kaldet, Sperma Ceti, og det mange Tønderfulde, sc: 20 à 24. Tønder. Kroppen ligner mere en Hvalfisk end som Hovedet, disligeste Sterten. Paa Ryggen er hand brun af Farve, men under Bugen hvid. Den er af underseendlig Størrelighed fra 50. til 70. Fod lang.

Al denne Fi-
skes Cranio
beregnes det
saa kaldede
Sperma Ceti

Næst disse have vi hvid-Fiske. De ere af Skikkelse næsten Hvalfiskens lig, den har ingen Finne paa Ryggen, men under har den 2. store Finner. Sterten er ligesom Hvalfiskens, den har og et Blæse-Hul, hvor igiennem den drager Vandet og blæser Vandet fra sig, desligeste ogsaa en Pukkel ligesom Hvalfiskens. Af Farve er den hvid-gul, den er gemeenlig 12. à 16. Fod lang, og er meget feed. Har Spek, hvis Ebran er som den klarste Olie. Dens Ried smager ikke ilde, som ogsaa Spekket, naar det er syltet med Edike og Salt, er saa got smagendes som Sviinesfætt. Finnerne og Sterterne i ligemaade smager ikke heller ilde, naar de blive syltede. Disse Fiske ere ikke slye; thi de løbe ofte i Glokke-Tal lige under Fartøjerne naar man farer paa Soen. Grønlanderne fange mange af dem, og anvende dem til deres Nytte.

Har vel-
smagende
Ried og
Spek.

Buts Kopper er et slags smaa Hvale, saa kaldet, fordi Hovedet paa den gaar stump ned for an, og er lige tyk bag til. Har en Finne paa Ryggen næst ved Sterten; fremmerst

Butskopper.

ved Bugen har den 2. Finner. Sterten er ligesom en Hval-
fiske Stert. Den har en Blæse-Hull overst i Nakken, hvor igien-
nem den drager Ande og blæser Bandet ud; men den blæ-
ser ikke med saadan Krafft ey heller saa høyt i Veiret som en
Hvalfisk. Denne Fiskes Storlighed er fra 14. å 20. Food.
De løbe gierne omkring ved Skibene naar de seigle og har
god Bind, ret ligesom de Bilde løbe i Kap med dem, da der-
imod de andre Hvale skye for Skibene. Gemeenslig springe
de aller mest imod stormende Veir, som og alle Søe-Dyr da
helst lader sig see og extraordinaire bevege.

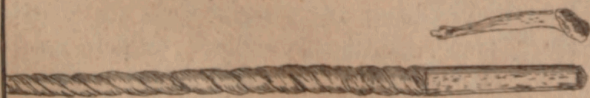
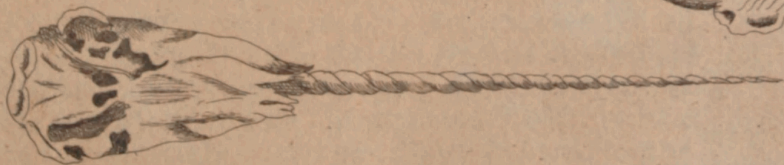
Enhiørning

Til Hvalfiskene fandt og regnes den saa fællede Enhjør-
ning; thi den har et langt smalt Horn for i Snuden; dens
rette Navn er Narhval, den er og en temmelig stor Fisk 18
å 20. Food lang, og har got Spek. Huden paa den er
glat og sort uden Haar. Den har en Finne paa hver Si-
de, fremmest under Bugen. Dens Hovet er spids, og for
i Snuden ved den øverste Klæbe paa den Venstre Side,
staar Hornet, som er rundt og drevet og spids foran, det største
Dens Horn og længste er 14 å 15 Food lang, og tyk som en Arm. Roed-
den deraf staar langt ind i Hovedet paa ham, uden tvivl til
styrke for Hovedet, at bære det svære Horn. Det er af en
stion hvid og compact Materie og derfor meget
tungt af Vægt. Indentil er det gemeensligen 3die Deel huult
fra Roeden af, men eendeel ere compact ved Roeden og
Har inde i Enden, men siden bliver det mere og mere huult. Paa den
Skolten et høyre Side i Skolten eller Hovedet, ligger endnu et andet
and et lidet Horn, ligesom ogsaa med Roed paa enden; men det
bøyer ikke ud igiennem Huden, som er at undre over og ikke
fandt begribes hvorfor Skaberen har saa ordineret det.
Ovenpaa Hovedet haver den ligesom andre Hvalfiske 2de
Næse-Hull, eller Blæse-Hull; men i det yderste bliver de
til et Hul, der igiennem aander eller puster hand, det første
hand kommer op af Bandet (3: det er ikke Band, som ellers
meenes

Eenhörning

Kvædfisk p. 41

SKOW 617175

meenes at Hvalfisken spruder fra sig naar den kommer op af Soen, men det er ikkun dens Aande, og er at see ligesom mand spruder Vand af en stor Sprude.) I det øvrige ligner dens bagerste Deel, Hvalfiskens.

Hvad dette Diurs eller Fiskes Horn, (hvor om der tvivles saa meget, hvad enten det skal være en Tand eller Horn,) i Særdeleshed er anlangende, da maae jeg her viise de Autorers Bildfarelse, som holder for og vil beviise at det ikke er et Horn men en Tand, efterdi det staar for i Eiden paa ham og ikke i Panden, som andre Diur have deres Horn vid. Musæum, Wormianum Lib. 3. Cap. 14. Men det er Opensynligt, at det hverken haver en Tands Skikkelse, en heller er af den Art og Bessaffenhed, som andre Soes Dors Tænder. Her foruden saa har det sin Roed ikke i Tandgiæren, hvor i de andre Tænder staar, men gaar ham langt ind i Hovedet, som af hosføiede Figur kand sees. I det øvrige, er det jo ligesaa urimeligt at sige og meene, at Dyrene har Tænder paa Næsen som Horn. Mon nogen kand negte at Vust-Hullene paa Hvalen ikke er Næse-Borrene, for di de staae oven paa Hovedet? eller at Klap-Mossens (d. et slags store Sølhunde) Dyne, ikke ere Dyne, fordi de staa næsten Bag i Naken? Eller monne den viise Gud og Skabere ikke lige derfor have forordnet ham Hornet at staa lige for ud, at det ikke skulde være ham til hinder udi hans Lob og fart i Soen, som det ellers vilde skee, om det stoed lige opragt? Her foruden saa tiener Hornet hannem, ikke allene til at støde sin Fode op af Grunden med, saasom hans Epiise skal være smaat Tang og dislige, men end ogsaa at støde Hul paa Jisen og holde den aaben, for at komme op og hente sin aande. Den Instantz og Slutning, at fordi Fiskene og Dyrene i Soen, have hverken, Fodder eller Klauer, som Dyrerne paa Landet, saa kand de ikke heller have Horn, er ikke heller af betydende; thi det er ikke meere urimeligt, at de kand have noget Tilfelles

Der ere med Dyrene paa Landet i denne Pungt, saasom at ellers man-
 mange Diur ge til Deels have F.leshed med dem i Skabning og Skikkelse;
 i Sæen, som Saaasom der ikke allene giv's Soe-Kalve, Soe-Hunde og
 ligner Dy- Soe-Ulve, men end og Soe-Mennisker o: Hav-Mænd. Der
 rene og Ere giv's jo Fiske med Binger, Fiske med lange Nebbe som Fugle,
 aturene paa giv's jo Fiske med Binger, Fiske med lange Nebbe som Fugle,
 Landet. og Fugle med fire Been, som Dyrene? Hvorfor ogsaa ikke
 da, Soe-Enhiørninger ligesaa vel som Land Enhiørninger,
 om de ellers ere in rerum natura; thi det er vanskeligt at
 determinere, og sige, naar der tales i Skriften om Enhiør-
 ninger, som i Plal. 29. v. 6. og flere Steder, hvilken og
 hvordan et Diur der ved forstaaes; Om det er saadanne, som
 Plinius og endeel andre beskriver at have en Hestes Gestalt
 med et Hviorte Hovet og et Horn for i Panden, eller om det ikke
 snarere kand hentydes til de Diur, som kaldes Rhinoceros
 og have et Horn paa Næsen og findes i Africa. Naar man
 vil estertenke, hvor aldeles uovereenstemmende de ere, som
 skrive derom, saa har man Aarsag at tvile om saadan et Diur
 er nogen steds at finde og træffe, ligesaa lidet som den Fugl
 Phenix; thi somme beskrive den som et Amphibion, der le-

Det er at ver baade paa Landet og i Vandet, andre som en Dre og at
 toise paa, at have hviide Flekke paa Huden og Foderne som Heste-Fodder.
 der findes Andre som et 3 Aars gl. Sol med et Hviorte Hovet, og et Horn
 Enhiørnin- for i Panden 3. Alen lang. Andre som en Elephant med
 æt paa Kan- det, efterdi Svine-Hover. Andre skrive at den er lig en Soe-Hest,
 det, efterdi men haver adskillte Klauer og et Horn for i Panden. Nogle
 Autores ere tillegge den et spidigt langt Horn 10. Foed lang, andre 6. an-
 saa uover- dre 3. Finger lang. Nogle sige, det er sort, andre at
 sammen- det er hvidt, og saa fremdeles. vid. Plinium, Munster:
 de i dens Beskrivelse. Marc. Paulum Philostratum, Hesiodorum,
 og flere andre. Hvis Beretninger kommer mig for
 re, ligesom hvad Grønlænderne fortælle om et skrekkeligt riben-
 de Diur som de kalde Amarok, om hvilket alle veed at
 tale, men der er ingen som kand sige, selv at have seet det.

Niser

Niser eller Marsblin er og et Slag af smaa Hvalfiske, Niser eller Marsvin.
som over alt lader sig see udi Soen. Paa Hovedet er den
mest lig Buss-Koppen. Munden er fuld af skarpe Tænder.
Har Puster-Hul ligesom Hvalfisken. Den haver en Finne
mit paa Ryggen, hvilken nær ved Svansen er udhulet som
en half Maane. Under Bugen sidder 2. Finner med Riid
beboen og med en sort Hud beklædt. Sterten er breed, og
af Skikkelse ligesom Hvalfiskens. Den har gandske smaa
runde Døne, paa Skindet eller Huden er den glansende sort,
men Bugen er hvid, den er 5 å 8. Goed lang i det Høieste.
Den haver et skont Speck og Riidet er og en leffer Bidsten
for Gronlænderne.

Andre Søe-Duur.

Walrosser er et slags Søe-Dyr, af Gestalt nesten li- Walrosser.
gesom Sælhundene; dog alligevel langt større og sterkere.
Dens Tæller ere forsiunede med 5. Kløer ligesom Sælhundene.
Hovedet er og rundere og meget tykkere. Huden paa dette
Duur, besønderlig Halsen, er en Tøme tyk og overalt krum-
pen og runket. Har tykke Haar og er brun af Farve. Den har 2 de for-
øverste Kindbakke sidde tvende krumme Tænder, som henger re krumme
ham udaf Munden ned over den underste Klæbe, er en half Tænder.
og vel en heel Alen lang og mere. Walros Tænder ere af li-
ge stor Bærdi som Elephants Tænder, er inden til Com-
pact og fast, men ved Roeden Huul. Dens Mund er som
en Dyr Mund, oven og unden besat med stive Bøster, Hals-
straae tykke, som er ham i steden for Skiæg. Over Munden
haver hand tvende Næse-Hull ligesom Sælhundens. Hans
Døne ere gandske gloende røde. Og som Halsen paa ham er
meget tyk da hand hand ikke vel see sig om; Hvorfore hand og
forfehrer Dønene i Hovedet, naar hand seer efter noget.
Sterten eller Svansen er kort ligesom paa Sælhundens.
Speck.

holder sig Spekket paa ham er ligesom Svine-Flekk. Disse Dyr lig-
Baade paa ge gemeenligst paa Jisen, Land og opholde sig lunge paa
Landet og i Landet, indtil Hungeren driver dem til igjen at begive sig til
Vandet. Søes; saasom deres Fode ere Fiske og andet smaat Uas.
Naar hand sover da snorker hand høyt. Naar hand er vreed
broler hand som en Oxe. De ere behiortede Dyr og staae
Rager til hinanden bie indtil Døden. De ligge altid til Feltis med
Feltis med hvide Bjørnen, og med sine store og sterke Tænder gjør ham
Bjørnen. det suurt nok, ja ofte overvinder ham, i ringeste holde de
ud med ham indtil de ligge begge paa stedet.

Sælhundene ere adskillige Sorter, store og smaae
ere adskillige Sorter. Af Sælhundene ere der adskillige Sorter, store og smaae
endskiont hvad Skabningen er angaaende ere næsten alle lige
(foruden Klapp-Mysen, saa kaldet, fordi hand har ligesom
en Hette paa, hvilken hand kand skyde over Dønene, naar
man vil slaae ham paa Hovedet,) Sæl-hundens Laller ere li-
gesom Gaase-Fodder, har paa hver 5. Kloer, som alle hen-
ger sammen med en sort Hud overtrekket. Paa Hovedet lig-
ner hand en Kat eller en Hund med affkaarne Ørne. Dog har
En paa Hu- den diverse ooleuret. en et tykkere Høvet end en anden. Ved Snuden haver hand
Skæg, disligeste nogle Haar ved Næsen og over Dønene, ha-
ver store og klare Døne. Paa Huden haver han korte Haar
af adskillig Farve og flekket. Nogle ere sorte og hvide, andre
gulagtige, nogle graa ja rødagtige. Hand haver skarpe
Tænder. Endskiont hand bag til Synes at være lam, saa
kand hand dog springe og flettre omkring paa Jis-Kloene,
paa hvilke han gierne ligge og varme sig i Soelen, ja underti-
den ligge og sove. De Største ere fra 5. à 8. Fod lang.
Haver skiont Spekket, som giver den beste Ebran. Sælhun-
dene ere de meste og almindeligste Søe-Dyr i den Grønland-
Grønlan- ske Søe, og af dem have Grønlanderne deres meste Under-
vernes Un- holding; thi Riødet anvende de til Epise og Skindene til
ning. Klæder, og at overtrefle deres Baader og Tæller med. Og
Spekket

Spraglet

Klapmüts

Svart snö

Slava 517176

Spekter til at brende i deres Lamper og at faaage deres Mad med, i stedet for andet Brende.

Hvad andre Søe-Bunder og Monstra er angaaende, da melder vel Tormoder udi hans Historia Grönlandica ex Speculo Regali Islandico, om trende Slags, som skal være seet i den Grönlandiske og Islandiske Søe. (1) Men ingen

- (1) Det første Monstrum falder citatus Autor, en Havstramb, og beskrives den at have været et Menniske liigt paa Hoved Ansigt, Næse og Mund, uden allene at Hovedet var meget høyt og spidigt. Hav: de breede Skuldre, og ved dem ligesom 2de Arme, dog Stump og uden Hænder. Neden fore var Legemet smalt og tyndt. Men hvorledes det var gekaltet fra midten af, og der neden fore, havde man ikke kunnet observere. Det 2det Monstrum falder hand Margya. Var fra det Overste til Middien ligesom en Qvindes Person stikket. Havde et stort og forfærdeligt Ansigt, en spidigt Pande, Run: ten-Rinder en stor Mund, breede Øyne, et sort udrullet Haar, 2de store Brøste, hvilket gav tilkiende at det var en Hun. Det havde lange Arme med Fingre sammen vørne ligesom Gaase Føder. Neden for Middien var det ligesom en Fisk med Stert og Finner. Disse Monstra skal offtest have ladet sig tilsiune for Fisker, ne imod stormende Veir. Det 3die Monstrum, kaldet Havgufa som det allerforunderligste, ved Autor ikke ret at beskrive; Thi dens Gestalt Lengde og Storlighed synes at overgaa Maal og Maade; eftersom de som have seet det, de havde syntes at det var ligere et Land end en Fisk eller Søe Diur. Og som et eller to er ikkun bleven seet i den store viide Søe, slattedes, at det ikke ved Blandelse propageres, thi om det multiplicerede sig, da kunde andre Diur og Fiske i Havet ikke bestaa, for deres Overmaade store corpora stød, og føde, som de behøvede. Maar det fungerer, skal det ved et fra sig udkastet Spye, give en meget liflig Lukt fra sig, som opfylder den gandske Søe, hvorefter Hvalfiske og andre Søe Dyrr og Fiske i Hobetal søge, og løbe lige ind i det grumme og forfærdelige Bælses strube, ligesom udi en stor Hav: Ewelg eller Søe, indtil saa lenge det havde fuldt sin Bug og var bleven met, hvor den da lukker sin Strube til, og forvarer denne umaadelige Dyrge af Diur og

Hav: Monstra, i den Grönl. Søe

Hav: Mand
Hav: Qvinde.

En Gabel
Havgufa, et forfærdeligt Søe Monstrum,

skal lokke alle Diur og Fiske i Havet til sig ved sit Spye

ingen af dem ere i bore Eider kommen os til Siune, uden alle-
ne et forførdeligt stort Hav=Dyr, som 1734. blev seet i
Een uden for Colonien paa 64. Gr. og var af denne Ges-
talt og Skikkelse. Det var et saa overmaade stort Dyr,
saa dets Hovet ragte sig lige jevnt ved Skibets Mers, der det
kom op af Vandet, og Kroppen var nok saa tyk omkring som
Skibet, og vel 3. à 4. gange saa lang. Det haade en lang
spids

Et forførdeligt Hav=Dyr seet paa 64. Gr.

Fabel om Kraken i Nordlandene.

Fiskene i Havet staa over paa den.

Søe Drauen.

Dens Afspejling i Fiskernes Waade.

og Fiske i sig, og udi et heelt Aar har at Jordøye og Lære paa; thi
oftere end en gang, sigis der, at den ikke spiser. Dette, endstaaet
det er en Fabel og urimelig Historie, saa kommer det dog over et
med en ligesaa urimelig relation, som fortælles af Fiskerne udi mit
Fædeland, sc. Nordlandene, om et stort og forførdeligt Søe-Mon-
strum. Som der i Een skal findes og undertiden lader sig see, og
af denaem kaldes Kraken, og er uden Tvil den self samme, som Is-
lænderne kalde Havgula, de beskriver dens Storlighed at besatte no-
gle Meile udi sig, og Helst lader sig see i stille Veir, hvor den da
kommer op over den heele Søe, ligesom med mange Hoveder og
Kløer, og alt hvad den da finder for sig, saasom Fisker baader, Dyr
og Fisker, over det slaar det sine grumme og lange Kløer tilsammen
og trekker det med sig til Bunden. De fortælle os, at Fiskene i Ho-
betal samle sig over dette Dyr ligesom over en anden Fiske-Grund,
og staa der paa, saa at nogle hundrede Fisker Baader kand sidde
derover og fiske, en formoedendes, at saadant et Monstrum er i
Grunden, hvilket de først bliver vaer, naar de med deres Fiske Sæ-
rer og Kroe kand komme fast i den; Hvor den da jagtelig letter
sig op af Een, og, som meldt, tage dem alle med sig til Grun-
den, hvis de i tide ikke bliver det vaer og forekommer deres Under-
gaar, hvilket skeer, naar de nærmer det ved Navn; thi da skal det
strax saatelig senke sig ned igien i Havet. De fortælle endnu om
et andet Søe-Dyr og Spøgelse, som de kalde Drauen, samme
skal ingen viis Gestalt eller Skikkelse have; men lader sig se en
i en nu i en anden Positur. Naar nogen Ulfke eller Skade til
Søes foresaar, da hører man det ofte Fælt og gresselig at Lude,
ja undertiden formerer en Menniskelig Stemme. Det huserer
gemeenligst i Fiskernes Waader om Natten, naar de sove, og
vender alting forkeert Waade Aarer og andet, efterladendes en
meget

spids Snude, og blæste som en Hvalfisk, havde breede store Laller, og Kroppen syntes at være begroet med Elial, og var meget runken og uejvn paa Huden. Den var ellers skabt neden til som en Orm, og der det gik under Vandet, kastede det sig bag over, og rejste saa Stiarten op af Vandet, en heel Skibs lengde fra Kroppen.

Andre Fiske.

Hvad ellers de Fiske ere angaaende, som i Særdeleshed bliver nævnt, med det Navn Fiske, og findes i den Grønlandste Søe, da haver vi først Hayen, hvis Kiød ligner Helle-Flondrenes, hvorfor den og bliver skaaren i lange Strimler, og henges op og tørres i Soelen og Vinden, og spises i Nordlandene, men Grønlanderne skiotte ikke meget om den; thi den falder meget grov i Kiødet frem for Helle-Flonderne. Denne Fisk har 2. Finner paa Ryggen. Under haver den 6, hvor af de 2. fremste, ere de længste, og er stillet som en Tunge. De 2. Middelste ere noget bredere, end de

Hayen.

meget stenk Stank, til Fiskerne kommer igien om Morgen og vil fare ud paa Søen. Dette vil Fiskerne absolut ikke have holdet for nogen Gabel, men at det forholder sig saa i Sandhed. Men de Superstitieuse iblant dem, vil endnu binde os noget mere paa Vermene, nemlig: at vi vist Spøgelse, af Tilfælde som et svebt Barn, kaldet marmelen skal undertiden være opdragen af Havet ved deres Kroge, naar de Fiske, hvilket skal have en Menniskelig Stemme. Samme fører de hjem, og om Natten setter ham i en Stool i deres Næst: Huus som de optrekker deres Baade ubi; hvor de da om Morgen, naar de farer ud paa Søen igien, tager Spøgelsen med sig, og ferend de sætter ham i Søen igien, tilspørge ham om alt hvad de forlanger at vide, hvilket alt, naar hand har givet dem Besked paa, slipper de ham og lader hannem fare igien.

Gabel om
Marmelen
et Spøgelse
i Søen.

de som staae hen imod Sterten. De 2. sidste, under ved Sterten, ere for og bag liige breede, og noget kortere end de Middelste. Sterten er ligesom Sterten paa een Sverdsfisk. Den gandske Fisk er lang, rund og smal, og ved Hovedet er den allertykket. Den haver ingen Been udi sig, men Brukset alken. Næsen er lang paa den, og Munden sidder under ligesom paa Sverdsfiske. Den er fuld af skarpe Tænder, nemlig 3 Rad under og 3 Rad oven, lige ved hinanden. Dens Huud er haard og skarp at føle paa, og er graa af Farve. Den voyer fra 2 à 3 Favn lang. Den haver een stor Lever hvorafr man smelter Ebran, af de allerstørste som kaldes Brugden. Land Læveren giøre 2 à 3 Læster. Den er een fraadsig Fisk, og bider store stykker af Hvalfisken, er og begierlig efter Menneskens Kød. For deres hvasse og skarpe Tænder skold, fand den ikke fanges og trækkes med Hampe-Snorer; thi den bider hun af, men med Jernlenker. Men de allerstørste maa man skyde med Harpuner ligesom Hvalfisken.

Læveren af
de store
Haven ud
giøre 2. a 3.
Læster.

De øvrige
Fiske i den
Grønland.
Re Søe.

De øvrige Fiske, som den Grønlandske Søe giver af sig, ere, Helle-Glynder, Torst, Rodfiske, smaa Lax eller Strand Orter af adskillige Sorter (den rette slags store Lax faaes ickur paa faae Steder i Grønland) og ere meget skionne og seede. Disse faaes i en hver Bugt eller Viig, hvor nogen Elv rinder. Ulker ere Grønlændernes daglig Kost, saa at naar alting slaar feil, maa den holde her, og er, og nok at faae af samme, baade Vinter og Sommer. Om Foraaret i April Maaned, faaes et slags Fisk som kaldes Rogn-Raller eller Steenbider; disligste i Maijo en anden slags smaa Fisk, som kaldes Lodde, o: Stint. Af begge disse Sorter er om Foraaret alle Bugter og Viiger fuld af. Hysse eller Hvidlinger gives der og nok af; Men af Sej og Sild faaes der intet; dog har jeg seet nogle faae-Støker af det Slag. Endnu gives der et slags Fisk, mest under Syd, som hver-

hverken jeg eller nogen af mine Folk nogen Steds til forn has
 ver seet. Samme Fisk er lig en Bræmme, men med hvasse ^{En egen}
 Pike og takker over alt paa Huden, med en smal Hale eller ^{Sorte af}
 Rump, af samme ere baade store og smaa. Grønlander ^{Fisk i Grøn.}
 ne sige at de smage vel. ^{som anden}
^{Steds ikke}
^{er seet.}

Al Skiel-Fisk ere Muslinger de fornemste, hvoraf ere ^{Skiel-Fiske}
 nok allevegne og end brag store og ere gode at æde. Udi endeel
 Fiske-Bande har jeg og fundet store Muslinger, nemlig, saa
 danne, som man udi Norge finder Perler udi. Disse har
 ver og vel Perler, men gandske smaa og ikke større end Knappe-
 Maals Hoveder. Andre Søe Insecter, saasom Ræger,
 Krabber etc. vil jeg i Særdeleshed ikke melde om, endstiont
 der og findes nok af det slag; Dog hverken Hummer eller
 Krebs, ey heller Østers. Efter Grønlanderne Beretning
 og Beskrivelse skal der under End være Skildpadder; Thi de ^{Skildpadder}
 fortæller, at de ere bedeket med en tyk Skalle og haver Kloer.
 og en smal Rump; Disligste og haver Eg udi sig lige
 som Fuglene. De blive undertiden opdragne af Søen
 med deres Fiske Snorer.

Udskillig slags Søe Fugler.

Nest Fiskene kommer jeg at melde om hvad slags Fugle ^{Udskillig}
 udi den Grønlandske Søe svemme og opholde sig; Da ^{slags Søe}
 Eder-Fugle og Vender de meste og fornemste. Af det ^{Fugle.}
 første slag ere saa mangfoldige, at de paa visse Tider bedække
 den heele Søe hvor man skal frem, og naar de flyve op, kand
 man ikke see nogen Ende paa dem, besynderlig om Vinteren,
 da de i mange Tusinde tal flyve Colonien forbie hver ^{Ender Fugle}
 Aften og Morgen, nemlig om Aftenen ind i Fiorden og om ^{gle mang}
 Morgen ud til Søes igien. De flyve saa nær Landet, saa ^{solbige i}
 man af Landet kand se de saa mange man vil. Om Foraaret ^{Grønland.}
 begive

begive de sig ud til Havsiden, for paa Ud-ørne at legge deres
Æj og udflecke deres Unger, som skeer i Junio og Julio.

Samme Tiid passe Bronslænderne nøye paa, og bero-
be de arm: Fugle deres Æj og Unger fra, saa mange som de
fand finde. Dunden sklotte de ikke meget om, men lader den
ligge igien i Reeden.

Alf Eider
er 3. slags.

Alf Eider ere der 3 slags, først ere der et Slags med
breede Nebbe, vore tamme Eider gandske liige, med smuk-
ke buntede Fiere. De samme legge deres Unger paa Ørne,
ligesom Edderfuglene. Det andet slags ere mindre, og har
lang: og spidse Nebbe, de samme opholde sig næst inde i Fior-
dene udi færste Bunde, hvor de blant Sivet udlegge deres
Æj og Unger. Det 3die Slags kaldes Stok-Eider, ere
de første slags Eider meget liige, dog noget større. Er fort-
agtig paa Brøstet, i det øvrige aftegraa. Disse genere-
rer ikke som men som er forunderligt, af en slimagtig materie udi Haved,
andre Fug som præcipiterer sig ved hine gamle støkker Træer, der læn-
le af udflek- ge driver udi Soen, hvoraf først genereres et slags Musler
kede Æj, eller Skiel, og atter udi disse Skiel en liden Orm eller Ma-
men af disse, som med Tiiden faaer een Fugels gestalt og kryber ud
Muslinger. af Stallen, ligesom andre Fugle-unger af Eggens (k)
Nest

Fater Kirke-
si Meening
derom.

(k) Dette hvad mange troværdige Sribentere fortæller og for Sand-
hed bekræfter om Stok-Eiderne, har dog eendeel fornuffige
Folk holdet for en Digt og Fabel, af aarsag sig generation synes at
gaae uden for Naturens orden. Andre som i Respekt af saa man-
ge troværdige Sribentere, der til deels selv bevidner Øiensynlig
og at have seet og betragtet denne underlige slags generation, har
giort sig stor Møye Physice og Philosophice at viise aarsagen her til:
blant hvilke er den meget skarpsindige Philosophus, Fater KIRKE-
RUS, som udi sin Mundo Subterraneo her om handler og siger:

Næst fornævnte er der eet Slags Fugle som i Norge kaldes Alker, hvoraf Gronlænderne om Vinteren og have deres meeste Underholdning. Somme Vintere ere de i saadan Mangfoldighed, saa Gronlænderne i flokkestal kand jage dem til Landet og tage dem med Hænderne. Disse Fugle ere næsten saa store som Vender, men ikke saa gode at spiise; thi de smage meere Thranede end de andre. Een anden mindre sort, som kaldes smaa Alker ere der nok af, og ere bedre end de forrige. Der er endnu een

G 3

liden

at Sæden til sig extraordinarie Geburth, kand hverken være i de gamle Støkker, som i Søen driver, en heller i Muselen, eller Skjellen; thi Træer kand ingenlunde bringe af sig et fuldkommen Dyr for Dagen; Efterdi sigt er over det naturlige Kraft, langt mindre slim og stum af Havet, skönt det setter sig paa de forraadnede Træer og bliver til Skjel eller Muschler. Derfor er Spørgsmaalet; Hvad det da mon være for raisonerer en Sæd, som kand bringe saadan underlig Frugt se. en Fugel for om hvad det Dagen? Formeener derfor, at saasom hand af Hollandste Rey, monne være se Beskrivelser, angaaende deres Skibsfart under Norden, har for en Sæd fornummet at disse slags Quale underholde sig allermeest under Nor, hvoraf disse den og legge deresæg paa Jisen, og naar Jisen at Soelens Hee Fugle genede optøer og brydes i Støkker, da bliver og denne grusomme mængderer. deæg og Sønderknusede, og af bølgerne hist og her omdreie, hvorsom helst da Sæden udi æggene antreffer et Subjectum som loco matricis, formedelst Luftens og Jordens disponering, eller Havets Gaenstab er beqvem indvortes og udvortes at fomentere den, da bliver af denne Sæd med Liden en fuldkommen Fugel. Dette er den gode og skarpsindige Paters Kirkeri Meening om disse Fuglers generation og Udbring. Men vil vi nøye examinere denne hans Slutning, da befinde den ikke allene falsk, men end Baade falsk og urimelig; thi først er det gandske falskt, at Fuglene legge deresæg paa den bare Jis, men vel paa Der og Holmer, som kand lig, være omkring givne med Jis, og sølgelig, naar Jisen brydes i Støkker og driver bort fra Den, bliver igien æggene liggende ube- skadiget. Og saaledes har og Hollænderne befinde det ved Nova Zembla 1569. Men det var ikke det reite slags Stof Vender, som

Alker store og smaa.

Kirkeri meening findes Baade falsk og urime-

liben Sæfugel, som Grønlænderne kalde Tungoviarluk, hvilken for sine dejlige og smukke Fjere skjøld ikke maa forglemmes, samme er af Storlighed og Gestalt som en Lerke eller lige saadan Fugel.

Vild-Gies,
 efter at de
 have udlagt
 deres Æg
 og Unger
 under Nord.

Vild-Gies, eller Graa-Gies holder sig meest under Nord i Grønland, de ere af Skabelsne som andre Gies, men ere mindre og graa paa Fierene. Disse Fugle komme hvert Foraar flyendes fra andre Lande og begiver sig under Nord, hvor

Stof. ænder
 parre sig il-
 le med hin-
 andre, ej hel-
 ler legger
 Æg og Un-
 ger ud.

Erfarenhed
 verificerer
Stof. ænd:
 forunderlige
 generation.

Og! at de
 producerer
 af Havets
 Slimagtig-
 hed, som
 præcipiterer
 paa gl. stof.

som Hollænderne antreffede derpaa deres Æg; thi af dem findes og mange baade udi Norge Island og Grønland, og ere de nest foromrørte Ender. Men disse kaldes i Norge Sielænder, efterdi de hverken parre sig med hinanden og ej heller legger Æg og Unger ud som de Hine. For det andet, saa er det gandske urimeligt ja umueligt, at Sæden udi Eggene naar de ere sønderknusede og af Bølgerne adspriede, beholde saa megen Kraft hos dem, at de kand formere en Fugel. Bliver derfor slutningen denne: at enten maa denne Beretning være falsk, eller denne generation strider uden for Naturens Orden. Det første angaaende, da kunde vel de gode Mænd, som have annoteret dette, af den gemeene Mands falske Beretning, være bedragne, hvis ikke endeel har beklæret selv Hønsfjuntlig at have betragtet det. Dertil med saa verificerer nyere Erfarenhed denne Sag; thi blant hver Mand i Nordlandene er det bekiendt og tviles aldrig om dets Vished. Hvad mig er angaaende, da haver jeg vel ikke selv seet og erfaret det, men af mange Troeværdige gl. Mænd og Jiskere i Nordland, hvor jeg er fød, omstændelig hørt det fortælle, og at de selv have truffet slige gamle Drive-Træer i Søen, hvor paa udi Skæl-lene erfunden baade fuldkomne og usfuldkomne Fugle Unger; saa ingen Ting er minder at tvile paa end des Vished. Følger derfor af Fornødenhed, at disse slags Fugler af ingen anden Sød blive genererede end af den Slimagtighed af Havet, som præcipiterer sig til Træet, som m. l. d. er, og først sætter en Skæl, der efter en lille Orm udi Skæl-len, hvorfra omfæder en fuldkommen Fugel udfryger. Endskjønt dette synes at gaa uden for Naturens

hvor de legger deres Æg og Unger; og efter at Ungerne ere blevne store og kand vel flyve, begiver de sig igien med under Syd, eller de Sødderligere Lande, hvor ikke er saa kolt, og forbliver der Vinteren over.

Begiver sig
igien med
Ungerne
under Syd

Kortelig udi Grønland har jeg seet alle de Sot-Fugle, som findes i Nordlandene, saasom alle slags Maager store og smaa; af hvilke endeel giøre deres Reede i de Høieste og steigste Klipper, endeel ude paa smaa Øer eller Holme, saasom Terner og dislige, hvis Æg man iblant Stenene kand opsaanke i mange tusinde tal. Lumme, Lunder, som ellers af Skibsfolkene, kaldes Grønlandiske Papagoier og er en deuslig Fugl og haver en skøn Bred og buntet Neb. Hab-Emmer, som ere meget store Fugle, men have gandske smaa Vinger, og kand derfor ikke flyve. Skarver, Trister, Angle-Taster, Sneyper og andre flere, som her falder for vidløstigt at opregne, hvilke alle jeg ikke veed at give Navn, men Skikkelse paa endeel, viiser hos sætte Figur. NB. etc.

Maager af
forskille
sort.

Og andre
Søfugle.

Cap:

rens Orden, eller det ordentlige Lob, som Naturen holder i andre Fuglers udflæksel, saa seer man dog at mange forunderlige Ting ja levende Dyr af Havet produceres, om hvilke man dog ikke just kand sige, at de fra Skabelsens første Tid have været, men i Kraft af den første Betsignelse, som Gud sagde over det, er endnu mægtig at producere usædvanlige Ting, saasom adskillige Sø-Insecter, Krabber, Korstrolde, Sneider, Sø-lims etc. Saa Havet eller Vandet, maa med al rette kaldes Pater & Mater rerum. Naturen driver allehaande Spil og underlige Formeringer, saa at hvor den finder noget som er beqvem til en product, da bringer den det og strax for Dagen ofte paa den Sted og i det Subjecto, som man mindst skulle formode. Saaledes see vi og at ndaf Dyrenes Mist og excrementa adskillige Insecter formeres, hvor iblant nogle forandrer deres Beskalt, at ud af en lille Orm kand blive et flyvende Diur, saasom Fluier, Stara-Basser, og de saa kaldede Sommer-Fugle, og flere.

ke Træer,
som længe
driver i
Søen.

Cap. VII.

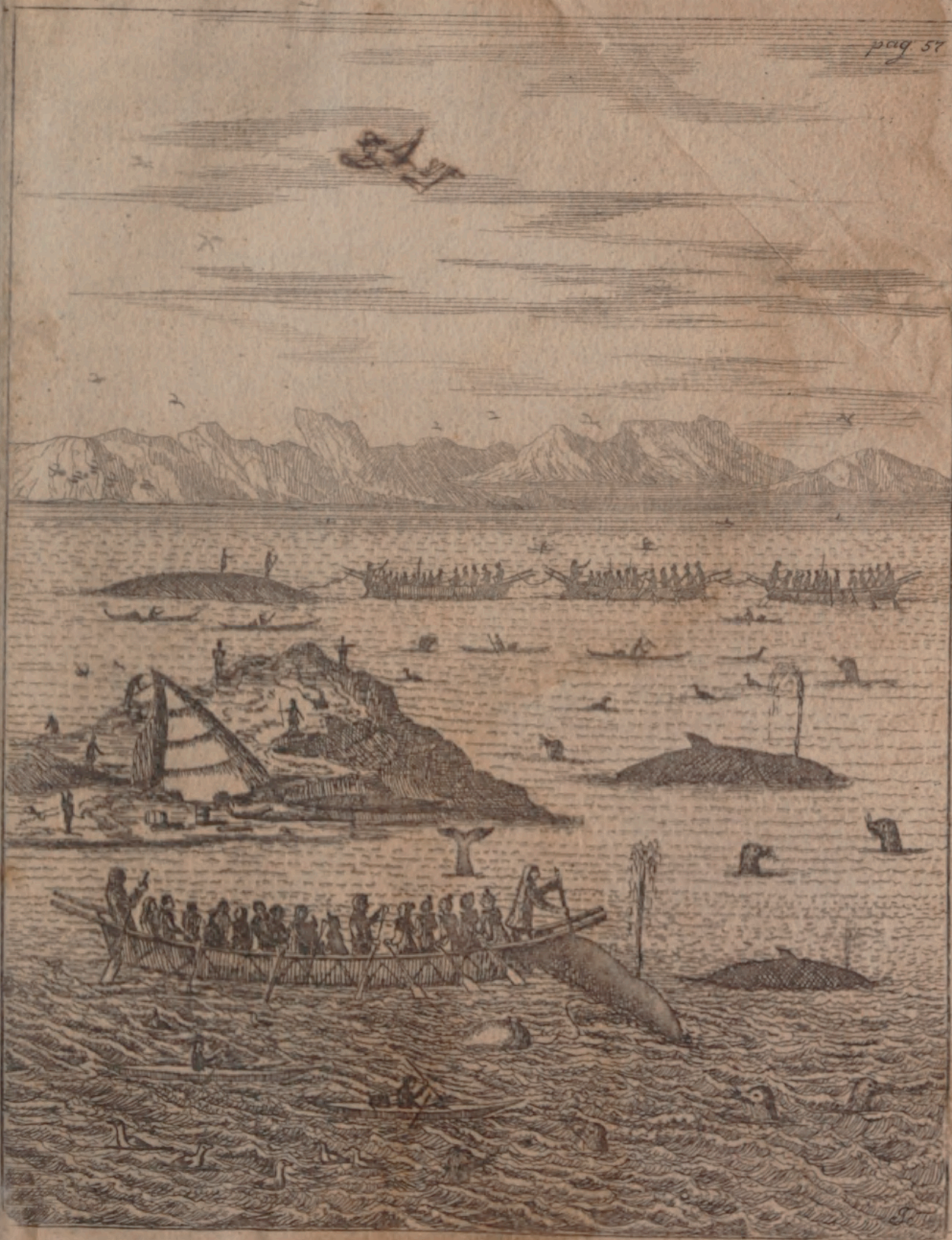
Om Grønlændernes Handtæring, Nærings Brug og Redskab, saa vel som Væstfab.

Saasom enhver Nation haver sine visse Brug, Handtæring og Nærings Maade, indrettet efter deres egen Naturel og Phantasie og Landets Beskaffenhed de ere udi, saa have ogsaa Grønlænderne deres. Og ihvorvel deres Maneer til Deels synes for os daarlige og uanseelige, saa ere de dog heel skikkelige og beqvemme, derved at af Sted komme og til Bøye bringe, som vi maa see paa foldig men og lade blive. Deres Handtæring bestaar da fornemmeligen til Lands i at jage efter Rinds-Dyrene, og til Vands at fange og skyde Hvalfiske, Sælhund og andre Søe-Duur, saa vel som Fugle og Fiske. Hvorledes Grønlænderne jage efter Rinds-Dyrene og dennem skyde, er tilforne i det 5te Cap. om formeldet. Men angaaende deres Bue og Pille, hvor med de skyde Dyrene, da ere de nesten saadanne som andre bruge dem. Buen er en god Mans Gavn lang af got Seigt-Forre-Træe, som paa Norst kaldes Tenal; og paa det den end være dis stibere, belegge de den Bag paa med thf fletted Seene-Træad, og en god sterk Snoer af Sælhund Skind, eller flettet Seener sammen lagde, som driver Pilleren fort. Det fremmerste af Pilleren, bestaar enten af Jern eller Been, med et Hag eller flere paa, at den ikke skal falde ud igien, naar den bliver skudt i Døret. Fugle Pillerne ere med 2. eller 3. stumpede Been paa Enden, for allene at døde Fugelen og ikke at skamfere Riødet. Fugle til Vands skyde de ikke med Buer og Pille, som til Lands, men med Kaste-Pille, med et hvas Been eller Jern paa Enden, hvise de kaste paa

Grønlændernes Nærings Brug og Redskab er vel en skikkelig og beqvem.

Grønlændernes Bue og Piller til Lands at bruge.

Til Vands Brug de kaste Pille.

SKAN 517477

paa frie Haand, og dermed paa et temmelig langt Stkke Land
 treffe saa nett, som vi med en Flint eller Bøsse. Deres meeste
 Handtøinger ere til Vands, og derudi overgaar de vores Na-
 tioner, thi Hvalfiske og store Sælhundede og andre See-Dyr
 fange og fende de paa en meget behændig Maade.

Eil Hvalfiskeriet i Eærdelighed, udruste de sig i deres
 største Stads ligesom til et Bryllup, ellers skal Hvalen stye
 for dem; thi han fordrager ikke U-reenlighed. Maaden er
 denne: En half hundrede Mennisker, meer eller mindre Mænd
 og Qvindes Personer, begive sig tilsammen udi en stor Kone-
 Baad hvor da Mandsfolkene (Qvindfolkene ere med
 i denne Fær, havende med sig Ene-naael og Traad, for
 at sye og lappe Mandsfolkernes Springkiortle, om der skulle
 komme Hull paa dem, disligeste ogsaa Baaden, om den skulle
 blive beskadiget) fare hen at søge Hvalen, og naar de har tref-
 fet en, skyder eller stode de deris Harpun i ham, som hænger
 fast ved en Linie 2 à 3 Favn lang af Sælhundede Læder, ved
 enden af samme Linie er bunden en heel Sælhundede Hud, som
 en Blære blæst fuld af Vind, paa det Hvalen, naar han
 har faaet Harpunen i sig, kand løbe sig mat og tret, i
 det Blæren hindrer ham, at han ikke lunge kand holde sig un-
 der Vandet. Naar han nu er bleven gandske træt, begiver
 de sig atter hen til ham og stinger ham til døde med deres
 Penker, saa snart han er dræbt og er bleven død, iføre de sig
 deris Springkiortle af beridde Sælhundede Skind, og bestaar
 af et heelt stkke med Støvle, Vanter og Hette, tet og net
 syede, og vel tilsnorede, saa intet Vand kand trænge sig der-
 ind. Udi disse Kiortle iførte springe de i Eøen og begynde at
 slenke Spekket af Hvalen rundt omkring, ogsaa under Van-
 det; thi udi saadanne Kiortle kand de ikke sunke, efterdi de
 formedelst Bevægelsen ere stedse fulde af Vind, saa de lige-
 som Sælhundede kand staae over ende i Eøen. Sa-
 de ere ofte saa forvovende, at de end ogsaa imens der end

Hvalfiske
 Grønlan-
 derne udry-
 ste sig sig til
 Hvalfang-
 sten.

Og dræbe
 dem.

Grønlan-
 dernes
 Spring-
 Kiortle som
 de iføre sig
 naar de skal
 slenke Spe-
 ket af Hval-
 len under
 vandet.

nu er Liv i Hvalen, begibe sig oven paa Ryggen af ham, for at stinge ham til døde og at skære Spekket og Riedet af ham.

Hvorledes
de fode
Sælhundene.

En anden
Maade.

Sælhundene fode de næsten paa selvsamme maade som Hvalen, med en liden Harpun, hvorved en Rem eller Line af Sælhundens Skind som er 6 a 7 Favner lang og hænger ved en Blære, som er Huden af en liden Sælhund, og er opblæst af Vind, paa det Sælhunden, naar han er skudt, ikke skal gaae under Vandet igien og blive borte for dem. Under Nord, hvor Søen ligger bedækt med Is om Vinteren, fange Grønlanderne Sælhundene paa denne Maade: Efter at de paa Jisen have opsøgt et Hull, som Sælhundene selv gjør med deres Kloer, for at aande igiennem, men er ikke større end en toskill: stor, ja ofte mindre, da sætter de sig ned ved samme Hull, paa en liden dertil gjort Sæde eller Stool, med en Skammel under Fodderne med 3 Been under, for Kulden skyld som slaaer op af Jisen. Førend de sætter sig ned, skrabe de al Sneen af deres Støfler, paa det at det ikke skal knarke under Fodderne paa dem, og Sælhundene derover blive skye, naar han vil op at puste. Saa snart han nu sætter Snuden op i Hullet, støder de ham i Næsen med deres Harpun, hvorudi er en Rem een Favne lang, som de holde i den anden Haand. Naar han nu er fast, vender de Harpun-stoffen om, ihvis anden ende er et tykt sterkt Been, hvormed de hugger Hullet saa stort, at de kand trekke ham der op igiennem, og saa snart de faae hans Hoved over Jisen, give de ham med knyttede Næve et Drefsig, saa er han strax død.

Den 3die
Maade at
fange Sæl-
hundene.

De fange Sælhundene endnu paa en anden Maade saaledes: nemlig: de støder et stort Hul paa Jisen, eller om Foraaret gaar til et Hul som Sælhundene søger op igiennem for efter sin Sæd-Vind, at legge sig paa Jisen og bade sig i Sølen. Ved saadant et Hul legge de sig da ned Næsegrues paa en lang Lav-Skammel, og efter at de har gjort et andet

andet lidet Hul ved det store, da lader de en lang Stang paa 16 à 20 Alen med en Harpun og Rem udi, gaae sogte ned i samme Hul, hvor da dersom de ere to, som de og gemeenligst ere til denne slags fangst, den ene staar og holder Stangen, saa loselig i Haanden, men hand sem ligger Næsgrus og Riger til Dirigerer den og advarer naar hand seer en Cælhund og siger Kæ, hvor paa den anden strax stoder til. Men er en allene da holder hand self Stangen og stoder og stikker til med den, naar Cælhunden, som søger til Hullet efter hans Fløyten, kommer under Hullet.

Endnu seer det paa den 4de Maade saaledes: Om Den 4de
Foraaret, naar Cælhundene ligge paa Jisen ved Hullene Maade.
som de self have gjort derpaa for at komme op og ned. Da
tage Grønslænderne deres Laadne Cælhunds-Pelke paa,
med en lang stang udi Haanden, og kryber saa ligesom en
anden Cælhund til ham, bukker med Hovedet op og ned, og
smaa snurker og knarrer ligesom Cælhunde gjøre, indtil de
kommer ham saa nær, at de kand naae ham med Stangen
og stode Harpunen i ham. Den 5te Maade er ligeledes om Den 5te
Foraaret, naar Strømmen æder store Huller paa Jisen, da Maade,
søger heele Flokker Cælhunde derhen, hvor da Grønslænder-
ne kommer og staar og passer paa, og saa snart de kan komme
beleynligt til dermed, kaster Harpunen i dem og trekker dem op
paa Jisen til sig.

Den 6te Maade er, naar Jisen er gandske glat og blank, Den 6te
saa tager de enten Næve eller Hunde-Rumper eller et stykke Maade.
Laaden Biørn skind og legger under Fodderne, og staar paa
og hører efter hvor Cælhundene puster, hvor hen de da sagte-
ligen gaar og stikker ham.

Til at fiske med bruge de Analer eller Kroege af Jern
ogsaa af Been, (10 Brest Beenet af en Alse) i Mangel af
rette

Grønlan- rette Fiske-Kroge! Deres Fiske Snorer eller Linier ere af
deres Fiske smale og i tynde strimler (kaarne Hoalsfiske-Dougten, eller saa
Snorer er kaldede Fiske-been, som blive knytte tilfammen, og Fiske der-
af tynde med, med saadanne Fiske-linier kand de fiske 100 for hver en
strimler bore Folt kand fiske med deres Hampe Snorer. Men til
Skarne Helle- Slyn-der at fiske bruge de tykke Linier af Sælhunde
Hoalsfiske Skind, desligeste og bore Hampe Snorer.
Varde-

Hvorledes
de fange
Lax eller
Strand-Ør-
ter.

Den smaa Lax eller Strand-Ørter, fange de paa den-
 ne Maade: ved udfalden Bnd bygge de smaa Gierder eller
 opkaste af Steen ved Elv-munden eller anden sted hvor Laxen
 har sit Lob, og naar nu Vandet igien Boyer, søger Laxen til
 Elsen og løber over Gierdet, hvor den bliver staaende indtil
 Vandet igien begynder at falde, da de søger at komme ud til
 Søen, men da ligger Grønlanderne uden for Gierdet med
 deres Baade og forhindrer dem at de ikke for løbe over, men
 maa blive inden for Gierdet. Der efter naar Vandet er
 gaadte udfalden, bliver de liggendes tørre, saa de kand ta-
 ge dem med Hænderne. Eller og hvor de bliver staaendes i
 Hauler, der stille de dem med et Instrument, som dertil er
 gjort; som er en lang Stang med to hvasse og hakkede Been
 paa enden, eller og med en eller 2. Kroege paa enden.

Rognfisker:
o: Steenbi-
der.

De slags Fiske som kaldes Rogn-faller, for den megen
 Ravn den har i sig; og her kaldes Steen-bider, de samme, ef-
 terdi de staae paa grundt Vand og ligge paa Sanden, da
 stille de dem med et Instrument af Been, af Enden paa en
 lang Stang, ligesom Laxen. Afde-er slags Fiske ere saa mang-
 soldige at de ikke kand fortære dem alle ferske, men tørre dem
 paa Klippen og forvare dem til Vinter provision. Naar
 Rognfisk sangsten er ude, som skeer i Majo, da begibe Grøn-
 lænderne sig indtil Fiordene, hvor Lodde-Fangsten gaar an,
 (o: Stint) Og efterdi den gandske Søe er fuld af dem og de
 staae nær ved Landet, kand de med en Hov paa et langt Skast
 øjs op af Søen; hvor da Grønlanderne sprede dem ud paa
 Bierget, for at tørres og til Vinterkost forvares. De ere
 ellers

D: Fodder
o: stint.

ellers ufunde og uangenemme at spise Ferske; thi de gibe en
 slem Etank af sig, men tørrede Sand de vel passere, og spi-
 ses af Grønlanderne med en bid Fersk Epef til eller og dyppt
 i Bran. Kortelig af al slags Fisk som de fange, hvad de ikke
 spise og fortære friske, dem tørre de paa Klippen i Soelen og i
 Vinden, og forvare dem til Vinterkost.

Angaaende Grønlandernes baader paa hvilke de fare til Grønlan-
 dees og søge deres Næring og anden Udretning da er de 2de danner Baa-
 slags, nemlig et slags som Mandfolkene allene bruge, hvilke er der ere 2.
 smale og lange og spidse til begge Ender, Lengden er til 3. Fav- solks Baa-
 ner men Bredden 3. Qvart. i høieste, med et rundt Hul der og Avins-
 mit paa, ikke større end at et Menneske kand trenge sig ned i den de Baa-der.
 og sidde, inden til ere de sammenbundne af tønne Legter
 eller Bredder i tønne og smale strimler Slaarne, og uden til
 overtrekket med Sæle-Hunde-Skind, som dertil er beridde
 og haarene aftagne. Udi saadan en Baad sidder ifkun en
 Mand tildeklet og vel tilsnoret, saa intet Vand kand komme
 der indtil har Med disse Fartøier kand de gesvindt og udi Baadene
 en utroelig Hastighed komme fort, ja ere vel capable paa Sestalt og
 en Dag at roe 10 à 12 Mille; hvor til de betiener sig ifkun Bestaffens
 af en Aare, som haver blad paa begge ender, og er en god bed.
 Gavn lang. Med disse smaa Baa-der fare Mændene allene ud
 paa Søle-og Fugle-fangst, hvilke de ligesom strælendes og let-
 teligen skyde, da der imod vi med vore Baa-der sielden kand kom-
 me dem saa nær at de kand treffes. De frygte ikke at begive
 sig ud paa Soen med dem i den allersterkiste Storm; thi de
 ligesom Fugle lett- ligen fløde oven paa Bolgerne, saa at naat
 en stor Bolge reyser sig og vil slaae over dem da legge de sig paa
 siden mod Soen, og lader den slaae over sig, uden fare af dem
 at blive styrtet i Grund og omkomme. Og skient det kand
 hende sig at de blive slagne omkuld, saa kand de dog strax
 reyse sig op igjen med deres Aare; men seer der aforseendes
 at de kuller om, som det og ofte skeer, og de ikke ere vel tilfno-
 rede,

rede, da Land de letteligen komme til Ulykke og blive borte.

Qvinde Det andet slags Baade, ere store aabne Baader, som en Cha-
Baadernes lupe omtrent endeel til 20. Al. lang, de same kalder man Kone-
Gestalt og Baader, fordi de af Qvinderne toes; Thi det holdes for en bar
Beskaffenhed. Skam at en Mands Person skal roe paa saadan en Baad uden
in casu necessitatis, og naar de sare paa Hval-fangsten,
hvor da Mændene sidde og vende Ansigterne frem ad, og roer
med en liden Aare, som de bruger til deres egne smaa Baa-
der, men Qvinderne roe som sædvanligt. Disse Baade be-
staar og af lidt tyndt Træværk inwendig, og med tyk Sæl-
hunde Skind overtræket. Dennem bruge de at føre deres
Husholdnings baggage udi, saasom Tæster og andet meere,
hvorhen de agter at rejse og sig nedsætte for Ræringen at es-
terløge. Til disse Baade bruge de og Seigl sammen-syede af
Sælhundes Færmer, og Land iligemaade dermed komme ha-
stig fort. Masten staae allerfremmest ved Stabnen. Og
som seiglet er breedt oppe ved Ræen, og smalt neden
til ved Klødene, og derfor uden, dertil bruges hverken
Brasser, Bogsliner eller nogen saadan Ting, da Land de
ikkun Seigle ligge under Vinden og ikke bi Vinden. De
ere og meget ranke, saasom de ere gandske flake i Bunden.

Mandsfolke. Mandsfolkene besatte sig med ingen slags Gierning til
ne besatte Lands, uden hvad som hører til deres Ræringes Reedskab at
sig ikke med forarbejde og forsærdige, saasom Baader, Buer, Pile og
Lands Ar. andet saadant meere, alt andet kommer Qvinderne til at ud-
bejde, uden rette, ogsaa Huuser at bygge og reparere. Saa behæn-
deres Red. skab at for- dige og velskikket nu Mandsfolkene ere til deres Udrettninger, og
færdige. Handtæring, saa behændige ere og Qvinderne til deres,
Qvindfolke. saasom til Klæder og Skoe at sye og andet dislige, saa deres
ne maa gis arbejde for sin Rethed og Artighed, efter deres Maade
og resten. maa billigen toeses og admireres.

Cap.

817178

Cap. VIII.

Om Indbyggerne, og deris Tilhold i Landet saa vel som Boeliger.

Et er vist nok at disse idgige Indbyggere udi Grønland, hvad den Vester Side er angaaende, jo fornemmelig ere de gamle og fra første tid Wilde, og saa faldede Schrellinger deres Afkom; men at jo mange af de Nordste Siden ved Tidens Længde med disse Land være blevene beblandede og naturaliserede, fand nogenledes, dog ikke til visse, sluttes af nogle faae iblant disse Folk endnu brugelige Norske Ord, overensstemmende med det Norske baade af Benævnelse og Bemærkelse; saasom det ikke er usædvanligt, at om endskjønt de Norske Colonier, af de Wilde ere blevene ruinerede, der dog nogle ere blevene til overs, hvilke Siden med sine ere forblandede og ere bleven til et Folk og Tungemaal. Af disse Folk ere det heele Land ved Søesiden og paa Verne allevegne bebygde; Dog sammesteds mere og sammesteds mindre. Under Syd og fornemmelig under Nord paa 68. og 69. Gr. opholde sig, mange Folk; dog at ligne med andre Land er Grønland ikke ret Folkesægt. Oppe til Lands opholde sig ingen Folk, uden paa visse Tider om Sommeren, for at jage efter Rins-Dyrene, efterdi det heele Land op til Fjelds, som før er meldt, er bedæket med stedse værende Is og Sne.

Indbyggerne i Grønland ere degl. Schrellingeres afkom.

Med dem fand vel nogle af de Norske være beblandede og naturaliserede.

Deres Huuse og Boeliger angaaende, da ere de 2 slags. En anden som de betiene sig af om Vinteren, og en anden om Sommeren. Deres Vinter-Huuse ere bygde af Torv og Steen, ikke over 2 à 3. Alen høje, med et gandske fladt Tag. Paa den ene Side, have de deres Vint-

Grønlandernes Vinter-Huuse.

Blinduer af
Sælhund
Farmer.

Blinduer, hvilke ere tilsammen snede af beridde Sælhunds
Farmer, Helle-Glynder Mæver og dislige, og ere gandske hvi-
de og igiennem skinnende.

Brixer og
Sengested.

Paa den anden Siide have de deres Senge-stæder, som
ere Brixer af tange Breder, lagde paa Stokke en halv Alen
høi fra Jorden, hvor da Sælhunds og Rindsdyrs Skind,
tjener dem i steden for Senge-Klæder.

Deres Byr-
stæd ere
Lamper.

En hver Familie haver sit Rum for sig afdeelt med en
Støtte, ligesom en Stald, som staar frem for Brixen og
understøtter Taget. Forved have de ligesom en lille Byr-sted;
Som er dog intet andet end en stor Lampe, som en Halv maane
formeret, staaende paa en trebeenet Stillas eller Knaak.
Derover hængende deres smaa Kiedle af Raaber, Mefing eller
Beiksteen, og derudi fuge deres Mad. Over Lampen ligger
en Grind som ligner en Rist af smale Stokke hvorpaa de legge
deres Klæder for at tørres.

For-døren eller Indgangen til Huuset er lav ved Jor-
den, hvor igiennem man saa got som paa Hænder og Fødder
maa krybe naar man vil ind i Huuset, hvilket skeer for
disbedre at conservere sig for Kulden og Vinden; Thi de
have ellers ingen anden Dør paa Huuset. Inden til betrefke
de deres Huuse med gammel Skind, som de have taget af de-
res Baade. Gendeel af disse Huuse ere saa store at 7 à 8
Familier kand boe derudi.

udi et Huus
kand boe til-
falken 7 à 8
Familier.

Paa Brixen eller Senge-stædet sidde gemeenligst Qvin-
derne, og forrette hvad de have at giøre med at Sye og dislige.
Mændene med deres Sonner, som sidde fremmerst paa Bri-
xen, vender Qvinderne Ryggen, langs Beggen under Vin-
duerne, ligge og Bredder som Bænke, hvorpaa de øvrige af
Mandsfolkene sidde.

Det er her hos m. rekvaardigt at endskönt der brænder 10
à 20 Ecran-Lamper i saadant et Huus, saa er der dog neppe
at

at fornemste til nogen Damp eller Røg der af, og det for den særdeles maneer de have at lave Ilden til paa deris Lamper, som er: de tage tørret Moose, og knugger den ganske smaa og fin, og legger den gandske tynd langs den eene side i Lampen, og taar der den an, Saa brænder det saa viit Moosen ligger, og giver slet ingen Røg fra sig, med mindre den kommer i alt for stærk brand, hvilket de forekommer med en liden Riep, med hvilken de trække Moosen til Kantene af Lampen, og saaledes forhindre den at lue høyt. Den giver dog ikke diemindre saadan Varme fra sig, saa de ikke allene kaage deres Mad dermed, men end og gjøre deres Huuse varme, saa der om Vinteren kand være saa varmt inde som udi en Badstue; dog er der ikke ret synderlig god lugt inde hos dem; thi saa vel de mange tændte Thran-Lamper, som anden Smukighed af stinkende Riid, Fisk og Spek, som de bær ind i deris Huuse at fortære, men allermest deris Urin-Baller, forarsager en uallidelig slem Stank, saa man maa i Forstningen lide meget deraf, førend man bliver vandt derved.

Udi disse Huuse flytte de ind strax efter Michaelis tiider, og flutte igien ud der af sidst i Martio, eller saa snart Vaaren tilstunder, hvor de da betiener sig saa længe Sommeren varer, af deris Sommer Boeliger, som ere Telter. Disse ere af den Besskaffenhed; nemlig, de rejse nogle Stænger eller Legter til sammen, og overklæde dem med et dobbelt Tæppe Det inderste er af Sælhundts eller Reensdyrs Skind, (naar de ere Formuende) og vende Haarene ind; men det yderste er af Sælhundts Skind, hvoraf Haarene ere astagne, og med Spek besmurt, at Regnen og Vandet ikke skal trænge der igiennem.

Inden i Teltet, have de en Bræ af Bræder eller Deeler, hvor paa de ligger, disligeste ogsaa deres Lamper at kaage ved, for Indgangen eller Dorren af Teltet have de et Gardin sammenspyet

Maaden
paa hvilke
Ienl. gior
re Ild paa
deres Lam
per.

Giver een
stærk heede
ita sig.

Deres som
u er Boeli
ger ere Tel
ter a. R n
tørs Huder
de Sælhund
de Skind.

Har et Sær-
din eller
forheng for
indgangen
af Teltet.

mensket af Gulhunde Farmer, hvor igiennem og Dagen
Kinner ind til dem. Saadant et Telt haver en hver Huus-
Fader for sig og sin Familie, tillige med en stor Kone-Baad
for der med at flytte deres Telter og Eyendeeler, hvor
hen de Epster og deres Nærings-Brug forbinder
dem til.

Cap. IX.

Grønlændernes Gestalt og Skikkelse, saa-
belsom Complexion og Tempe-
rament.

Grønl. Ge-
stalt.

Saavel Mænd som Qvinde Kønnet ere vel skabte
proportionerede Mennesker, feede og slydige paa
Legemet, af en undersagig Statur, allene de have breede
Ansigter og tykke Læber, ere Brak-næsedede og af en brunagtig
Coleur; dog ere endeel ret smukke og hviide. Have alle sort
og slet Haar. De ere og sterke og føre paa Legemet. Man
seer sielden nogen med en naturlig Bred og Sygdom behæf-
tet, uden hoed Dydnes Svaghed er angaaende, som for-
aarsages af de skarpe Foraars Vinde, Sneen og Iisen,
som hæftig skær i Dydene.

Mig er og forekommet nogle saa, som have været li-
gesom Spedalke; dog her hos mærkeligt, at endskiont de om-
gaaes med andre Karste, ja ligge hos dem, saa blive de dog
ikke af dem befængede og amstukne. De som boe langt under
Nord ere og ofte ælendelig plagede af Dysenterie, Blod-
gang,

gang, Brøst Svagbed, Bolder, Epilepsie &c. Ingen Plagel af
 anstikende Sygdom ellers, saasom Pest, Borne Potter og
 distige har. Grønlanderne ikke veedst at sige af, forend Anno
 1734. da en af de fra Grønland medbragte, som her i
 Kiøbenhavn tillige med de andre, hafde haft Borne Pot.
 ferne, kom tilbage igien, og efter Ankomsten besmittede de
 andre, saa over en par tusinde Mennisker omkring Colo-
 nien derudi elendelig creperter og bort døde; thi som de,
 ligesaa vel som de andre Chreature i Grønland er af en heed
 og hidfig Natur, og kand ikke taale den indvortes Barme,
 kunde de langt mindre taale den indvortes, som Foraar sage-
 des af den hidfige Siuge, og gjorde at blodet opsvællede i
 dem, saa de for Brynde og Hidsighed ikke kunde leffes. De
 ere meget Blodrige, dersore blode de oftiſt Næseblød.

Dysenterie,
 brøst svag-
 bed ic. langt
 under Nerd.
 have ellers
 ingen smit-
 somme Syg-
 ger.,
 Udaf Bør-
 nepotter cre-
 perter man
 ge 1734.

Saae af dem kommer til nogen høyere Alderdom end 50.
 å 60 Aar, men mange i deres beste ungdoms Aar, allermest
 i den spæde Alder, bortdøe. Men som de have og bruge
 ingen slags indvortes Medicin, ey heller have noget som
 kand styrke og recreere et sygt Menniske, saa er det ingen
 Under at mange for Tiden bort døe. I mangel derfor af
 remedie for indvortes Sygdomme, lader de Angekuterne
 høye og mumle over sig, saa troer de at det bliver bedre
 med dem.

have intet
 remedium
 for indvor-
 tes sygdomme

Men for udvortes Gebreklighed bruge de nogle Faa,
 saasom: aabne Skader og Saar af Kniv ic. syes igien.
 Naar nogen faaer dumme Dyne, at der legger sig ligesom en
 Hvilde derover, da gjør de en liden Krog af en Synaal,
 og Krøger i den, og saa med en Kniv slaar Huden eller hin-
 den af, saa skal de bliver gode igien. Naar Børnene pla-
 ges af Orme, da stikker Moderen l. v. Tungen i Arsen
 paa dem, for at døde dem. Brændt Moose med Fhran,
 bruges

ſonderlig
 cuur for
 dumme Dy-
 ne.

bruges til friske Saar, item: allene med et tyndt stoffe Næver
o: den tynde hinde over Barken at bedække Skaden, saa læges
det af sig self.

Er. af Tem:
perament er
Stupides.

I det øvrige, da er dette Folkes Høvet Temperament
Phlegmatisk, hvorforsø de og ere heel Stupide dumme
og Koldfindige af Naturen, og sielden lader see nogen slags
affect og passion hos sig, men snart at sige i al deres Alder
er af et følesløs Sind. Dog holder jeg for, at det meget con-
tribuerer til deres Stupiditet og Koldfindighed, at dem
kunde vel mangler den education og de Midler, hvorved deres Sind
blive skarpe, Land poleres og skærpes; hvilket man noksom har obser-
vationsindige hvis vered hos dem, som længe har omgaaes med os, de unge for-
deres for nemmelig; thi man har fornummet at de har fundet lære og
stand, blev satte alt hvad de har hørt og seet hos os, hvad enten det var
gødet. Har og befundet en deel af
et treffeligt ingenio

Cap. X.

Grønlændernes Naturel og Sæder.

have ingen
øvrighed og
lov, og leve
dog stiffe-
lig.

Hvorvel Grønlænderne ey have Øvrighed ej Lov ey
Orden eller nogen slags disciplin, saa ere de dog
ey aldeles uden Lov, jeg mener Ryggesløse; men
deres gode Naturel er dem i Steden for en Lov, og af den
leedes og føres de til nogenleedes udvortes Sædelighed og
Sikkellighed. Det er at forundre over, hvor eenige og een-
drægtige de leve med hinanden; thi Riv og Striid, Had og
Efterteagtselse fornemmer man sielden til hos dem. (1) Og
om

have stor
undseelse
for hinan-
den.

(1) Naar de har seet vore lidelrige Matroser at kives og slaes, have
de

om endskiønt nogen fand have en ond Villie til en anden, saa lader hand sig dog ikke merke, men af stor Undseelse for hinanden, understaae sig ikke offentlig at angribe ham med skælds Ord eller Slagsmaal, saasom de og ikke heller have nogen slags Maade eller Ord at skælde paa hinanden med. Vel er det en og anden gang seet, at et extreme malitieux Menneske, af et forborgen Had, har dræbt en anden, sligt anseer de andre med største Koldfindighed, uden at straffe eller tage sig det til Hierte. Allene den dræbtes næste Paarørende hevner det om hand Land og han seer sig Mand dertil.

Drab, om
seer, hevner
den dræbtes
næste slekt.

Anden Justiz vilde de intet af. Men over de saa faldte de Heye-Kierlinger, eller de som indbilde sig med deres Heye, at kunde dræbe dem, de ere de brede paa og udviise stor Iver og Hevngierrighed, ja uden Barmhertighed myrde og malscerere dem, foregivende Sligt seer med rette, efterdi de ere ikke værdige at leve, som hemmelig skade andre, og skaffe dem af Beyen. Tyverie fordrager de ikke heller indbyrdes iblant dem selv, og sielden stiale de fra hinanden, hvorfors de og ikke heller har behov at forvare deres Sager inden Laas og Luffelser, men lader det ligge aaben for enhver, uden Frygt at nogen skal stiale eller tage det ringeste deraf.

de formen
te Heye.
Kierlinger,
bliver straffet
fede paa Livet.

De iøle
ikke fra hinanden, men
vel fra os.

Ja denne Udyd er saa affkyelig hos dem, at dersom en Vige stiaer, mister hun derover et got Giftermaal; men at stiale fra os, som Fremmede, giøre de sig ingen Betenkning om; dog siden vi have boet saa længe i Landet hos dem, og nu af dem ere anseede ligesom Landets Indbyggere, har de omkring boende Naboer undseet sig for at stiale fra os mere. Det

de holt Sligt at være umenneskeligt og sagt: de holde hinanden ikke for Mennesker. Dilligste om en af Officererne har slaaet sine underhavende, heeder det strax: hand handler sine Med-Mennesker som Hunde. re.

de llege le: Ste Buds Sønner angaaende, da haver vi aldrig aabenba-
 ve meg et re seer eller fornummet nogen utugt af dem at bedrives, enten
 tugtig, og med Ord Gæderder eller Sierninger, undtagen en iblant de
 ærbare. giffte brugelig Høere læg, hvorom her efter skal tales.

Hvad ellers anden udvortes Hofflighed og civilete er
 angaaende, da giøre Grønlanderne ikke saa synderlig Bæsen
 deraf. De gaar og kommer uden at hilse hinanden. Dog
 ere de ikke dismindre, ikke saa aldeles uartige og uhøflige imod
 hinanden; thi de giøre og forskiel paa personer, med at beviise
 en meere Ære end en anden, ligesom de ere hurtige og duelige
 til. De gaae aldrig ind i Huuset hvor de ere Fremmede, U-
 budne, og naar de kommer ind, vliiser den Mand som de kom-
 mer at besøge, dem Sted at sidde paa.

beviise hin-
 anden Ære
 og Høflig-
 hed.

Saa snart en Fremmed er kommen ind i Huuset, fodrer
 de strax hans Klæder at tørre, og er det en Moede i Grønland,
 at den Ankomne skal sidde nogen ligesom de andre. Hand spi-
 se ikke strax for ikke at kaldes Slugagtig og Forsulten. Alt
 Huus-Folket maa om Aftenen legge sig først, forend Gæsten
 tager sig et Sted at ligge paa, og det af bare Undseelse; thi
 hos dem lader det ilde at Gæsten skal legge sig før Verten.
 Hvor en kommer Fremmed til et Huus, der skal hand aldrig
 bede om Mad, ihvor hungrig hand end er; det gøres og ikke
 heller behov; thi de ere i Almindelighed meget Kost giæve og
 velvillige til at tractere hinanden; og det som er saare berøm-
 meligt, nesten have alting Tilfelles; saa at om endskiont der
 fand være nogle iblant, som intet har eller fand forhverve,
 saa lader de andre ham dog ikke sulte; men hand æder frit
 med dem, hvor i de beskæmmer os Christne, som lader saa man-
 gen Fattige og Uformuende af Hunger crepere og for-
 derves.

de ere me-
 get hospita-
 le og god-
 gjørende.

I det

I det øvrige ere de i al deres Udsær grobe og tolperske, ^{Ere grobe} ^{og tolperske} ^{i advortes} ^{Comportement,} toer sig fielden, (m) æde og vel af de Kar og Skaaler som deres Hunde have ædt af, uden tilførne at toe dem reene; ja det som er væmmeligt at see paa, æde Luus og utoy af dem selv og andre, de efterleve og nye Ordspøget, at hvad der kommer af Næsen fand falde i Munden, paa det intet skal spildes. Goeden straber de af Ansigtet med en Knib og Eliske op. De Undseer sig ikke for, udi andres Nærværelse og paa syn, s. v. at gjøre deres Nødforst ic. Enhver Familie haver en Balle staaendes frem for sit Rum, hvor udi de lader deres Band, og samme, reverenter at melde, bliver staaende indtil det stinker, saasom de beuger det til at legge deres Skind udi, som skal berøedes, hvilket forarsager en uliidelig stænk, det mindste man rører derved, umeldet hvad Stank, det raadne Kiød og Spek, som de kaste under deres Benke, giver fra sig; saa præseligt Folk haver ikke ret synderlig got for at være hos dem; dog naar man omfider bliver vant derved, finder man endelig ikke saa stor incommodation deraf.

i deres Hums
se er en stænk
stank af ad,
stilig Enu
serie.

Men ihvor grobe og tolperske de end ere i Comportement, saa er de dog heel Goed-slige af humeur og venlig

34

(m) Mandfolkene toer sig ikke anderledes, end naar de kommer af Seen da slikker de paa Tingene som Katten, og stryger sig i Øynene dermed, for at faae Saltet af dem, som af Seen er stenet dem i Ansigtet. Qvindfolkene toer sig i deres Urin, paa det deres Haar fand vore, og at det, efter deres Indbildning, fand lugte angennemt; thi naar en Pige saaledes har toed sig, faae de: Niviarhuarnerks o: det er lugt som af en Jom(rue). Naar de saaledes har toed deres Haar om Vinteren, da gaar de ud i den allerstærkste Frost og Kulde og lader det frøse stift; Dette viiser noksom hvor stærke Hoveder de Folk maa have, og vilde de ikke bekomme os andre vel, om vi gjorde det.

de ere fromme af Gemynd, lig i Omgængelse. De fordrager gierne at man paa en høfslig og anstændig Maade gjør sig lystige med dem. De have aldrig tænter at gjøre nogen af vore Ont, med mindre de ere dertil blevene forgerede; bær og ellers stor Frugt for os, anseende os, saasom de der ere dem i Magt og Moed overlegne.

Cap. XI.

Om Grønlændernes Klæde-Dragt.

Bestri-
velse
over Mand-
folkene's
Klæde-
dragt.

 Deres Klæder bestaar mesten deelen af Vins Dyrs Huder, Sælhundes Skind, saavel som Fugle-Skinner, meget nett beridde og forarbejdede. Og er Mandfolkene's Klæde-Dragt af denne Model: Riortelen er som en Kofte med Hette paa, som tiener dem i Steden for Hue. Den rekker dem nesten ned til Knæene. Endeel har en Snip for og Bag. Deres Buxer ere ganske smaa og rekker ikke engang over Lænderne, hvilket skeer for at være dis bekvemmere til at komme af og i deres smaa Baader. Og som de næst Legemet have intet Linnen, saa vende de Haarene ind paa deres Riorte, for at blive dis varmere. Uden over Riortelen have de andre særdeles Sæ Riorte, som er af Sælhundes Skind, som Haarene ere afdagne, og kand holde Vandet ude, naar de farer til Søes i deres smaa Baader.

Imellem Sæ-Pelken og den inderste Riorte, have de Enten en Skorte af Linnen, ellers i des Mangel af beridde Sælhundes Farmer, som og hjælper til at holde Vandet ude, fra den inderste Pels. De have ellers Riorte eller Skorter

ter af sribet Tøy eller Lerret, saa velsom og af blaat eller
rødt Klæde, dog gjorde efter deres egen facon, som de
til forhandle sig af Bore og Hollænderne, og prunkte dermed
naar de ere paa Landet, disligiste Buxer af samme Sort.
Deres Hoeser eller Strømper ere gjorde af Rinds-Dyrs
eller Sælhund Skind, men bruge nu helst uldene Hoeser,
hviide blaa og røde, som de og tilforhandle sig af os. Skoe
og Støvler have de af sort guult eller rødt bereed og barket
Sælhund Skind, meget nette syede, dog uden hæl, men
rynkst for og bag, og staae dem meget smukt paa Benene
og Foderne. (n) Qvindernes Klædedragt differerer fra
Mændenes allene derudi, at de ere viide og høye paa Skul-
drene, med store og høye Hetter.

De giffte Qvinder som have Børn, deres Kiorte ere
besynderlig viide og rumme, efter som de maa bære deres
smaa Børn derudi paa Røggen, og bruge en anden Bugge
eller Svobet-Klæder til dem. De have 2 par Buxer paa, sc.
et par inden til, som kun rekker mit paa Laaret. Disse trek-
ke de aldrig af, men ligge og med dem om Natten; Men
de yderste Buxer rekker til Knæene. Dennem bruge de ikke
gjerne om Sommeren, men allene om Vinteren naar de ere
ude, ellers ikke naar de ere inde i Huset; thi de trekke dem
af saa snart de komme ind. De have dobbelte Pelske, en in-
den til nest Legemet, af Rindsdyrs Skind, som Haarene
vende ind paa, og en anden uden over, som ogsaa er af tynd
Haared og smuk coloured Rinds-Skind,, eller i dets Man-
gel af Sælhund-Skind, bebremmet og borderet med hvidt
imel-

(n) Om Sommeren bruge de halve Pelske, ligeledes om Vinte-
ren i Giordene, med en half hvid oven til, for Sælhundene ikke
skal styre for dem.

imellem Gommene, som lader smukt. Deres Skoe ere ligesom Mandfolkens, mens Stoblene have blide Kraver, ligesom vore Mandfolk Stobler, ellers i det øvrige ligesom Mændenes. Og som de have tykt og langt Haar paa Hovedet, saa binde de det op i en Duff eller Top, som staaer dem front nok; thi de gaa gemeensligst bar-hovedet, enten de ere ude eller inde, og drage ikke heller Hetten over uden at det regner eller Sneer. Deres Prydelse ellers er, at have diverse couleurer Glas Perler eller Coraller hengendes i Ørene og om Halsen og Armene. Have og brasseleter af sort Skind bestikkede med Perler, ja besy end og deres Klæder og Skoe dermed.

Det er og en slags Zirath iblant det Grønlandiske Qvinde Kion, at de imellem Dynene og paa Hagen Arme og Hænder, ja Been og Laar, gøre sig sorte Strege i Huden med en Sønaal og Sværdet traad; Og endskiont samme Synes os at være en hellig Prydelse, saa holde de dog for, at det er meget galant; hvis Ansigt ey saaledes er borderet, dens Hoved, sige de, bliver til en Thran Botte, som skal sættes under Lampen, naar de kommer i Himmelen eller Siælens Land.

Klæder Deres Klæder holde de temmelig reene, skiont de i andre Maader, allermest i deres Spiise, ere ikke saa syn-temmelig derlig Keensfærdige. De Qvinder besynderlig som have reenlige; Børn, holde sig meget urene og Skidne thi de veed men i deres at de ikke blive bortkaste og forskudte; men de stakle, Spiise svin, som enten ere usrugtsommelige eller hvis Børn ere bort døde, vuren, saasom de altid staae paa svage Been, og veed ikke hvilken Time de skal tage deres Afsteed, maa holde sig smukke Keensfærdige, at de kand behage deres Mænd.

Cap.

Cap. XII.

Om Grønslændernes Fortæring, samt
Epises Tilreedelse.

Deres Fortæring og Epise er allene Kiød og Deres For
Gist (thi anden slags Kost give ikke deres Land tæring er
af sig) nemlig Rindsdyr, Hvale, Cælhunde, Rød og Gist
Harrer og Kyper, saavel som allehaande slags
Søe-Fugle. Kiød spise de, stundom Raadt,
stundom kogt, eller tørret i Vinden eller Soelen; men Gist kaa-
ger de alletiid vel, eller ogsaa tørre den i Soelen om Sommeren,
saasom Lax, Roqn-Kaller o: Steenbider Helle-Flynder, eller
den smaa Lodde eller Etint, som de i Majo og Junio toge i
Mangfoldighed og forvare dem til Vinter-Kost. Og efter-
som der om Vinteren er heel rart for dem at faae Cælhun-
de (undtagen under Nord, hvor de fæde dem paa Jisen) de Cælhun-
saa legge de flittig tilsammen om Høsten alle de Cælhun- de som fan-
de som de kand faae og nedgrave dem i Sneen til Vin- ges om Hø-
ter-provision, da de tage en efter anden og Epise dem sien, forvæ-
saa raa og frosne som de ere. Deres Drank er det klare rede i Sneen
Vand, og ikke som nogle Scribentere falskelig foregive til Vinter-
og fortælle, at de drikke Ebran; thi de spise ikke engang Kost.
Episet, uden gandske lidt til tørret Gist og Kræke-Vær,
end sige at de skulle drikke Ebranen.

Og paa det Vandet som de drikke kand være dis Kol- drikke Jis-
dere og ledse dem disbedre, da legger de heele støkker Sne faaldt vand.
eller Jis derudi. I Almindelighed ere de meget svinagtige og
Sliden-Burne udi deres Episen; toer aldrig de Kar og

Ere **Svin:** Riedle, hvor i de faage deres Mad, ja aldeles legge Maden
 burne i de paa Gulvet og Jorden de træder paa, hvilken er dem i Ste-
 res **Spisen.** den for Duff eller Bord. Al det raadne og stinkende Sæl-
 hundede Riød æde de med saa stor appetit og Begierlighed,
 saa en anden der seer derpaa, kand derover vel miste sin.
 De holde ingen viss Maaltids Tider, men æde naar de lye-
 ste og hungre; allene til Aften holde de et hovet Maaltid,
Bede hin, naar de ere komne hjem af Soen, hvor da den som først har
anden til ber kugt, kalder de andre i Huuset til sig, for at spiise med
Gæst. ham, og siden hand igien med dem, og saa fremdeles.

Windfolkene: Windfolkene spiise ikke med Mandfolkene, men æde for
 ne spiise for dem selv; og naar Mændene ere ude paa Soen, gasterere
 dem selv. de gemeenligst med hinanden. Og som de kand brast spiise,
 saa kand de og ugemeen hungre, naar det skal gielde paa, og
 de have intet at fortære. Man har med Forundring seet,
kand længe hvorledes de i lang Tid, naar Mangel af Næring er dem til-
udstaa Hun- slaget, har kunnet opholde sig af gamle stoffer Skind,
ger. tang ved Stranden og saadant meere; Men Aarsagen hvor-
 for de frem for os kand saa taale og udstaa Hunger er uden
 Tvivl denne: At som de ere meget seede og fyldige Folk,
 saa have de nok at tære paa for en Tid hos dem selv,
 af deres overflødige Fedme, indtil den er udtøret.

Grønlands Foruden foreremelte, æde de og et slags rød tang i
deres Con- Stranden, dog ikke for Hunger Kold, men af Lyst, di-
fectionen. sligste en slags Roed af en urt som de kalde Tugloronet,
 begge med Thran eller Speel confecteret. Skarnet af
 Indvullen paa Rindsdyrene, Rype Farmer, og dislige,
 som alt er dem en delicatess. De tilreede og en slags
 Vande-kage af det de skraber af Sælhund Skind paa Riød
 siden, naar de dennem bereede. Deres Mad faage de om
 Som

Sommeren med Træ eller Lyng ude paa Marken, men om Vinteren i deres Huuse over deres antændte Lamper udi smaa Ovale Kiedle af Mefing og Kaaber eller Beiststeen, som de selv forarbejde.

Sil igien at faae Ild, naar den er udsukt bruge de en Hvorledes Dril af et tort stokke Fyrretræ, som de med en reen dreg- de faae Ild. er og arbejder med et andet stokke Træ, af hvilken Beveegelse, Træet antændes, og saaledes faa de Ild. Med vor tage nok til res Spise, hvor af de i Begyndelsen intet ville prøve tager de Lake med vores Spise, nu vel til Takke, naar de kand faae noget deraf; allermest men ikke Smør og Brød, som smager dem got; men vores Drank med vor ere de ikke meget for; dog har nogle af dem, som en tid Drank. lang har opholdt sig iblant os, lært at drikke Viin og Brendeviin got nok, og ikke forsmædet det, naar det er bleven dennem tilbuden. Men Tobak fordrager de ingenlunde, ikke heller rogen deraf.

Cap. XIII.

Om Grønlændernes Egtteskab og Børne- Oftugtelse.

En skændelig Polygamie, som blant andre Polygamie Hedninger gaar i Evang, ere Grønlænderne herster ikke dog ikke saa synderlig geneegen til; thi gemen- meget i ligt har en Mand ikkun en Kone, vel findes blant Grøn- der nogle faae, iblant, som høver 2. 3. à 4. lænderne. Koner, men de samme holdes frem for andre for extraordi-

narie brave og duelige Mænd, efterdi de fandt saa man-
 ge Qvinder med deres Børn. Og er det mærkeligt, at iblant
 Qvinderne indtil vores Ankomst, var der intet ingen jaloufie
 over sigt, men de forliigedes vel med hinanden; skiont den
 første Qvinde agtes for den Fornemste; Men efter vor An-
 komst, og siden vi af Guds Ord har betydet dem, at efter
 Skaberens Anordning og Billie, maa en Mand ikke have
 mere end en Kone, da har man fornummet hos Qvinder-
 ne nogen Fortrydelse, naar deres Mænd har villet tage sig
 med Hustruer, saa de ofte ere komne til mig og bedet jeg sligt
 Bille hindre; ja naar jeg har læst for dem og underviist dem
 af Guds Ord, paamindet mig, ikke at glemme at stærpe det
 6te Bud, for deres Mænd.

De aiste Be-
 ve ikke tyd-
 ste.

Grønlan-
 dernes Ho-
 re.

I lang tid kunde vi ikke fornemme at Mændene holte sig
 til andre Qvinder end deres egne, eller Qvinderne til andre
 Mænd; men omsider fornam vi dog, at de ikke regner det
 saa noye i saa Fald; hvilket af en iblant dem brugelig Høere-
 leeg noksom fandt eragtes. Samme er af denne Beskaffen-
 hed: En heel hob Mænd og Qvinder forsamle sig ligesom til
 et Assemble, hvor de da efter at de ere blevne vel tracte-
 rede med Mad, begynder at siunge og danke, efter deres
 Maneer. Imidlertid gaar en efter anden, med en andens
 Qvinde bag et forheng, eller Skilrum af Skind, som er op-
 slaget i den ene Ende af Huuset, paa Bripen hvor de ligger,
 for at careslere hinanden. (De holdes for Exempler af beste
 og ædelste Gemytter, som uden Fortrydelse laaner deres Ko-
 ner bort til andre.)

Men til denne Sammelige Høere-leeg, kommer ingen u-
 den de Gifte, hvilke, som de meene, sligt alleene som mer og
 anstaar. I Særdeleshed holde Qvinderne sig det for en Hø-
 re

fe og Vre af en Angekkok : deres Propheter og høv-
lærde Mænd, at blive beliggende; ja mange Mænd seer det
self gierne og giber Angekkok en Betalning derfor, at de skal
sove hos deris Koner, helst om de ikke selv fandt faae Børn med
dem; thi de meene at det Barn som en Angekkok har avled
med deres Koner, skal blive duelig og lykkelig frem for andre.
Jomfruer og Piger derimod ere bluefærdige nok, saasom vi har
aldrig seet, at de med unge Karle har haft nogen saiferdig Om-
giængelse, eller givet ringeste Tegn fra sig til Eligt, enten med
Ord eller Gjerninger. Udi 15. Aar jeg var udi Grønland,
veed jeg ikke 2. eller 3. Piger, som uden Egteskab ere blev-
ne besvangrede, thi de holde Eligt for en stor Skam. Det
er mærkværdig at den naturlige Erbarhed ogsaa observeres
hos dem, i det de ikke lader sig i Egteskab med deres Eligt-
ninger, ja end ikke i 3die Veed; thi de holde Eligt usømmelig
og sige: Eligt er ikke i Brug hos dem. Det holdes og for Last-
værdigt om en Dreng og Pige, som hos en Mand ere opfod-
de tilsammen, vil have hinanden, thi de agtes da nesten lige-
som Søskene.

Qvinderne
holde sig det
for et Vre,
at lade en
Angekkok
ligge hos
sig.

Jomfruer
ere meget
Blindfærdi-
ge.

Elegtninge
indlæte sig
ikke i Egte-
skab med
hinanden.

Egteskabs
Ceremonie.

De ceremonier de bruge i deres Egteskabs Begyn-
delse og Intrædelse, som er dem i Eteden for Bruderielse
og Bryllup, ere disse: Naar en ung Person har faaet Be-
hag udi en Pige, da slaaer hand vel først Eligt frem for sine
Forældre og Venner, og naar de har givet deres Samtykke
dertil, bestiller hand to eller flere gamle Kierlinger og Qvin-
der, som skal føre Bruden til ham (men en brav Karl treffer
self at med sin Brud.) De samme farer hen hvor Pigen er,
tager hende med Magt og slæber hende med sig; thi endstiont
Pigen staar det foreslagne Giftermaal got nok an, maa hun
dog af Blufærdighed anstille sig ligesom det skeede imod hen-
des Villie; thi hun bliver ellers beskylt og ilde paatalt, som at

En Pige
maa ikke
godvillig
følge til en
Mand.

hun er Gifte-Syg. Naar hun nu er kommen til Huuset, hvor Fæste-manden er, holder hun sig for sig selv en Tid lang og sidder henne i en Bræa paa Bixen med Haalet udslagen over Ansigtet af Skamfuldhed og Blufærdighed.

Grønsøen
derue stille
sig ofte med
deres Hu-
struer naar
de ikke er
efter deres
humeur.

Imidlertid gjør Frieren sit beste at overtale hente til sin Billie, indtil hun omsider lader sig perlvadere at legge sig ved hans Side, og saa er Bryllupet giort; dog er fortiste Proces at gaae lige til Sengs, uden at melde sig hverken hos Pigen eller Forældrene. (n) Men deres Egetskab er ikke af saa fast og uoploselig en Contract, at jo Mændene ofte stiller sig med deres Hustruer og jager dem fra sig, naar de ikke ere efter deres humeur, eller de ikke fandt saa Børn med dem; (thi det holdes for en Skam.) Og tager andre i Steden, men have de Børn med hinanden, saa overbær de meget med dem, og boe hos dem indtil deres Død; dog er det ikke saa rart om de undertiden giver dem Hug og blaa Dnye for deres Stivhed og Egenfindighed, og ere derefter lige gode Venner; thi det har ikke saa meget at betyde om en Kone faar Hug af sin Mand; men faar en Vige Prygl af hendes Husbonde det Lastes meget. Det Lastes og, om en Moder slaer sine Børn; men slaer hun hendes Pige, saa heeder hun den slemmiste og arrigste, og bliver ilde paataalt. Naar nogen ved Doden afgaar, gifter den igien levende sig igien, hvad enten det er Mand eller Qvinde.

Deres

En Formu-
endes Grøn-
lænder ud-
vliiser sig
spandabel
ved hans
Søns Gif-
ter-Maal.

(n) Naar en Mand lader hente en Brud til sin Søn, og hand er noget formuendes, da holder hand sit Giestebud, og kaster ud paa Marken til Priis adskilligt, saasom Egter, Been, Knive, og andet Gaadant mere. Disligste Dagen efter Brudgommen har sovet hos Bruden. Et heelt Aar maa gaa forbi, før end de, uden Blusel, fandt have Børn, stær det før, da blive de lignede ved Hunde. Disligste om en Qvinde tit føder Børn. De nye Gifte ere og i Begyndelsen meget Skamfulde, for at de af Hustruer ere blevne til Koner.

Deres Qvinder ere meget haardføre og udviiſe en ungemeen Styrke i deres Borne Fødsel; thi ſtrax efter Fødselen kand de ſidde og giøre hvad de vil og haver at beſtille; dog hender det endeel at de og maa ſætte Livet til der over. Da gen efter at de have gjort Barſel, gaar de ud og forretter deres Gierninger, havende omkring ſig et Belte af Skind 2 à 3 Tom: breedt, hvilket de og for Fødselen ere omſpændte med. Saa ſnart barnet er fød, dnypper Moderen ſin Finger i Vand, og ſtryger Barnet dermed om Læberne, eller og giver det et lidet ſtøkke Sneel i Munden, og ſiger: Imekautit o: du har druffet ſterk, naar Moderen ſpiſer, tager hun et lidet ſtykke Fiſk holder det lidet for Barneds Mund, røſter Haanden og ſiger Aipar-potit du har ædt og gjort Selskab med; derefter giemmer hun det under Sengen. Naul-ſtrengen maa ei affiæres med en Kniv, men med en Muſchel-ſkiel, eller biides af. Naar den bliver tør, bruger nogle den til et Amuletum.

Qvinderne
ere Sterke
op haardføre
i Berne
Fødselen.

Ceremoni-
en ved Fødselen.

En Marpotte holder de over den Fødendes Hoved, i den Indbildning at hun ſkal blive diſſnarere forloſt. Naar Barnet er et Aar gammel da ſlikker Moderen det fra Top til Taa, at det ſkal blive karſk og ſund. Tvillinger fødes ſielden, men Monſtra ere ofte blevne fødte; thi 1737. fødte en Qvinde udi Diſco-Bugt et ſynderligt Monſtrum: Qvinnene ſad paa Siden af Næſen, det havde en ſpidſk Snude og ingen Øren; i Steden for Hænder og Fødder vare ikkun Laller og tykke Laar; over Panden var det begroet med Riindyrſ Haar, og paa des Siide var det at ſee til ligesom et ſtøkke hvid Fiſke-Skind. Diſligiſte ſamme Steds 1739. fød et Monſtrum, uden Hoved, med fire Been, ſtore Negler ligesom Kloer, Mund paa Brøſtet og Kloer paa Ryggen.

Synderlige
Monſtra
fødte i
Grenland.

Deres Born have de ubeſkrivelig Klære, og de ſmaa Moderne bær Moderne paa Ryggen, og det uſvøbte, under deres Klæder.

Børn paa
Nyggen.

Der, hvor de gaaer eller sidder eller hvad de haver at gjøre; hvilket er dem i Steden for Bugge. De giver dem at die til de ere 3. å 4. og meere Aar gamle, og det mest fordi de udi den spæde Alder ikke kand spiise og fordøye den haarde Kost.

Børne Op-
tugtelsen
giøre de ik-
ke meget af.

Børne Optugtelsen betreffende, da giøre de deraf ikke meget Bøsen; thi man seer dem aldrig med Hug eller haarde Ord at straffe deres Børn, men lader dem have deres egen Willie. Ikke diimindre, ere de dog, naar de blive vorne ikke hengivne til nogen stor Udyd og Skalkhed, som er at forundre. De Børne vel ikke synderlig respect for deres Forældre, hvad den udvortes Erbedighed er angaaende, saasom de ere ikke bedre oplærte og optugtede; men de udviise sig dog ikke modvillige i at giøre hvad de siger dem; beder dog undertiden Forældrene at giøre self, hvad de har befaler dem. De blive altid hos Forældrene, saavel Drengene som Piger, indtil de blive Gifte; derefter sørge de for sig self. Dog forlade de hinanden ikke, men boe altid i Huus tilfammen; disligste Søskene Slegt og Svogerskab; Og hvad de fanger og faar, er til Felles Ophold.

Børnene
blive stedse
hos Foræl-
dre indtil
de blive gif-
te.

Cap. XIV.

Hvorledes Brøntænderne deres Døde begrabe og besørge.

Saar nogen ved Døden afgaaer da bliver hans Huus-
Geraad Rar Klæder og andre Ting som hannem
tilhører, strax kast ud paa Marken, paa det de
ikke

ikke af den dodes Efterlatte Sager skal worde ureene, og dem der over noget uslykkelig tilslaaes, ja alle de som boe i samme Huus, man bære deres Sager ud, sc: hvad som nyt er, men mod Aftenen tager det ind igien, saa er dode-lugten deraf. Der paa begynde de at beklage den Dode med stor Hulen og Graad, som næsten varer en heel Time, hvor de næste Slægtninger tage og bære ham bort og begrave ham udi en Grav, sammenkast af Steene; Der under legger de ham, iført i sine bedste Klæder og vel indsvøbt udi Hindsdyrs, eller Sælhunde Skind, med Hælene under hans Bag. Næst ved deres Grav legge de hans nærings Redskab, saasom: Baad, Ruer, Pøle og deslige, Fruentimmeret, deres Synaale, Sveringe ic. ikke fordi at de ere i den Formeening at de behøve det i det andet Liv, eller Siælens Land, som de ere farne til, men for den Afstye de har dertil, og at det ikke skal give dem Anledning at græde, naar de see noget af den Afdodes Sager, som de have elsket; thi græde de for meget over den Dode, saa troer de at hand fryser.

Den dodes Efterlatte Sager Rettes ud paa Marken.

Begraves i sine Klæder udi en Grav af Steen.

Hans Nærings Redskab legges ved hans Grav.

De holde sig og for ureene at være, om de røre ved noget af den Dodes tilhørende; saasom og den der har baaret den Dode bort og begravet ham, for den Skuld holder sig en tiidlang for ureen, og maa ikke gjøre visse Ting, ja ikke alleene den Dodes Slægtninge selv, men end og alle de som have boet i Huus med ham, holde sig fra visse Spiise og Forretninger paa nogen Tid; alt efter deres Angekuters og Propheters sigelser.

De Sorgen de holder sig en tiidlang at være ureene, og maa holde sig fra visse Ting.

Qvinderne toer sig aldrig, saa længe Sorgen varer, en heller holde de sig pyntelig i Klæder, eller binder deres Haar op, men lader det hænge dem over Ansigtet. Saa offte de gaar ud, maa de altid have Huen paa, hvilket ellers ikke er brugeligt, paa det de, efter deres Indbildning, ikke skal døe.

Begræde
deres Døde
længe.

De besøge og begræde deres Døde længe nok; thi saa ofte nogen af deres Venner og Bekjendte fra andre Stæder kommer til dem, er det, det første de gjør, naar de kommer ind i Huuset og have satt sig ned, at de begynde at hyle og græde med den Dødes Efterladte Slegtninge og Paarørende, og derefter igien lader sig trøste med Mad og Tractamenter. Haver den Døde ingen Venner eller Slegtninge efter sig, da bliver hand vel liggende paa Steden hvor hand døer, enten det er i Huus eller paa Marken. Dersom nogen døer i Huus, da maa han ikke bæres ud af Gangen, hvor de sædvanlig gaae ud og ind, men tages udaf Vinduet; Og døer han i Telt, da tages han bag ud.

Ceremonie
ved den Dø-
des udbæ-
relse at be-
graves.

I det han føres ud, tænder en Qvinde Ild i en Pind, og vifter med den frem og tilbage og siger: Piktterrukpo! o: her er ikke meere at bekomme.

Naar sinnaa Børn døer, da legges de et Hunde Hoved ved deris Grav, i den Tanke, at som sinnaa Børn ere uforstandige, Hunden da skal støve og vliise dem Bønen til Stædens Land.

Cap. XV.

Om Grønlændernes Læge og Lystigheder, item: Poesie.

Grønlænderne have adskillige Læge og Lystigheder iblant dem, hvormed de passere Tiden, naar de besøge hinanden, eller have intet at forrette; iblant hvilke fornemmelig ere disse: Naar de som melder,

SKAN 517179

pag. 85

meldt, komme tilfatsen for at giøre sig lystige med hinanden, da
gaaer det først ud paa en Gastereeren, eller snarere at siige Graad-
serie (det er en stor Berømmelse for en Mand at hans Gæster kand
siige om ham, naar de kommer hjem, at deres Mave var for
liden og den var færdig at sprekke) hvor de da blive tracterede
med alle de Lækkerbidstener, som deres Land giver af sig, nem-
lig: Vinsdyr og Sælhundede Rød, tørket eller kaagt, item:
Sterten af Hvalfiske, som de holde for en besynderlig delica-
tesse, og andet saadant meere.

Grønland
deres For-
samling til
Lystighed,
og Gæstes
Bud.

Derefter staae de op og leege og at være lystige, som skeer paa
denne Maade: De have en liden Tromme, som er en Ring
af Træ, eller et stkke af et Hvalfiske Ribbeen, med Skafft
paa, overtrækket med tynd Skind; paa den slaer en af dem
med en Stok og siunger derhos nogle Viser, angaaende enten
deris Handtering i Almindelighed, eller hans egen i Særde-
leshed; Med ham istemmer det heele Chor, Mænd og Qvinder.

Staer paa
Tromme og
der ses sun-
ge Viser.

Hvo der nu kand anstille sig mest puseerlig i Geberder,
med at vraale, vrie og vende Hovedet og Lemmer hid og did,
eller at hoppe frem og tilbage, han holdes for at være artigst,
saasom hand med sin Sioglen kand komme de andre til at lee.

I at digte Viser paa en Satyrisk maade, den eene om
den anden, bestaar deres største Konst, og hvem som kand over-
gaae sin contra-part her udi, han admireres og roeses af
de andre. Naar en har fattet en lille Jalousie og Brede til
en anden for noget, strax udfodrer han hannem til een Duel,
og lader ham siige: at han vil komme til den og den Forsamling,
hvor han da vil siunge paa ham.

De digte
Satyriske
Viser den
ene om den
anden i des-
res Forsam-
linger.

Den anden for at forsvare sin houeur, laver sig og paa
Viser, og lader sig uforbigængelig indfinde til at forsvare sig,

Citanten
begynder
først, og
naar han
har holdt
op.

hvis han eller drifter sig til at give sig i sær med ham. Naar de nu ere komne til Forsamlingen, og hver sidder parat at høre hvordan det vil løbe af med dem; da træder Citanten først frem, og begynder at siunge, havende sin Fromme i Haanden hvorpaa han og tillige slaer. Den anden staar og strax op imod ham og tier stille og hører paa, indtil hans Contra-part har udsunget og sagt hvad han vilde.

Forsvarer
Contra-part
ten sig paa
ligemaade.

Herpaa begynder han igien med liige saadan Satyre at forsvare sig, hvor ligeledes den anden tier stille, indtil han har udsunget, og saaledes continuere, saa længe de haver Bliiser at fere paa hin anden med. Hvilken der nu først mangler paa Bliiser og maa holde op, han holdes for overvunden. I saadanne Bliiser forekaster og bebrejder de hinanden hvad de veed, og paa denne Maade hevne sig.

Exempel af
en Grøn-
landsk Com-
position.

Stor Klygtighed og Artighed bestaar vel ikke deres Poesie af, men der er dog nogen Naturel deri; synes ogsaa at riime sig lidet og nogenledes at observere Cadencen. Et Exempel herpaa vil jeg her anføre een Grønlandsk Bliise, composeret af en, af forrige paa Colonien værende Grønlander, ved Navn Friderich Christian, over Hans Kongel. Højheds, da værende Cron-Prins CHRISTIAN'S Fødsels-Dag den 30. Novembr. 1729. og lyder som følger:

Amna aja aja, aja aja &c.] Antree
Om morgenen der jeg kom ud og saae
Annigama irligeik, amna aja aja aja aja &c.
At man Bimplet og Slagede

Arva-

Arvallirfullitlarmeta, amna aja' aja aja &c.

Og man gjorde sig reede.

Opellungarfullarmeta, amna aja' aja aja &c.

Alt Skyde o: Canonere.

Erkaifeigamig og, amna, aja aja aja &c.

Da sporde jeg:

Tava orkarbigaik, amna, aja aja aja &c.

Sborfore skal i skyde

Saag erkaisovise, amna aja aja aja.

Og mig blev sbaret at fordi Kongens Søn

Tava akkyanga; assuog nellermago

Fødsels Dag har i Ord taleden.

Okiune annivine nellermago, amna aja &c.

Som efter sin Fader Sabe Konge

Angune tokkopet Kongingoromagame

amna aja aja aja &c.

Skal succedere

Kingorreis femmane amna aja aja aja &c.

Ober dette, siger jeg til min Cammerad

Tava

Tava ikkingutiga, amna aja aja aja &c.

Ead os giøre en Wiife

Pitlimik sennegiluk, amna aja aja aja &c.

Eil Kongens Søn

Kongib imna Niarnганut, amna aja aja &c.

Ehi han skal blive Konge

Kongingoromamet, amna aja aja aja &c.

Denne min lille Sang ic. den skal berømme ham
Pifingvoara una, amna aja aja aja &c.

Der tales om ham at han er en bras Herre.
Okautigirfaræt fillakartok unnertlugo, amna
aja aja aja &c.

Fader os derforre være glade!

Tipeitsutigeik, amna aja aja aja &c.

For han skal blive vor Konge

Kongingoromamet, amna aja aja aja &c.

Naar hans Fader dør.

Angune-og tokkopet, amna aja aja aja &c.

Vi glæder os ogsaa derober

Ti-

Tipeitsfokigogut, amna aja aja aja &c.

Alt hand elste os som hans Fader
Attatatut asleigalloärpatit, amna aja aja &c.

Som sendte Præster hid til os
Pellesille tamaunga innekaukit, amna aja &c.

Alt nuderbiise os om Gud.
Gudimik ajokarsfokullugit, amna aja aja &c.

Baa det vi ikke skulle komme til Diebsen
Torngarsungmut makko innuille pekonna-
git, amna aja aja aja &c.

Blis du og saaledes saa skal vi elste
Iblile tameitit neglitsomapaukit

Og holde af dig
Asleigomarpaukit, amna aja aja aja &c.

Og bære dine Tienere
Kivgakomarpautigut, amna aja' aja aja &c.

Vore Forsædre har og føret dine Tienere.
Siurlit karalit kivgarimiaukit

To de,

M

Jvko,

Jvko, amna aja aja aja &c.

Alt du har tengt paa os,
Humatigautigut, amna aja aja aja &c.

Det heed hi meget vel. Du skønne Konges
Søn
Nellungikalloarpogut, Kongib Niarnga
ajungitfotit

Du bliver vel og saa.

Teimatog ifumariotit, amna aja aja &c.

Fordi Kongen din Fader har eyet os tilforne
Kongib Angutit pekaramifigut

Naar du bliver Konge! du bliver god nok.
Iblile Kongingoruit namaksimopotit; amna
aja aja aja &c.

Alt hhad hi'eye
Tomasa pirsaugut, amna aja aja aja &c.

Det skal du faae altsammen
Piarmapotit makko, amna aja aja aja &c.

Naar Grønland har faaet Rundskab

Kara-

Karalit illerpeta, amna aja aja aja &c.

Da skal de elste Gud og ære Kongen
Gud negligomaparpur Kongible nalleklugo,
amna aja aja aja &c.

Fader os glæde os!
Teipeitsukigisa, amna aja aja aja &c.

Og Kongen Søn
Kongiblo Niarna, amna aja aja aja &c.

Skaal at drikke.
Skaalia immerlugo, amna aja aja aja &c.

Og sig: lev! CHRISTIAN!
Tave okarpogut: CHRISTIAN innuvit!

Og Din Hustru
Nulliello, amna aja aja aja &c.

Gid Dine Aar bliv mange.
Okiutikit amarlesorsuangularutik, amna aja
aja aja &c.

(Det ønsker jeg) FRIDERICH CHRI-
STIAN og min Cammerad
FRIDERICH CHRISTIAN ikingutigalo.

Peder, som af Grønland ere de første Døbte.
M 2 Peder,

Karalit illerpeta, amna aja aja aja &c.

Da skal de elste Gud og ære Kongen
Gud negligomaparpur Kongible nalleklugo,
amna aja aja aja &c.

Fader os glæde os!
Teipeitsukigisa, amna aja aja aja &c.

Og Kongen Søn
Kongiblo Niarna, amna aja aja aja &c.

Skaal at drikke.
Skaalia immerlugo, amna aja aja aja &c.

Og sig: lev! CHRISTIAN!
Tave okarpogut: CHRISTIAN innuvit!

Og Din Hustru
Nulliello, amna aja aja aja &c.

Gid Dine Aar bliv mange.
Okiutikit amarlesorsuangularutik, amna aja
aja aja &c.

(Det ønsker jeg) FRIDERICH CHRI-
STIAN og min Cammerad
FRIDERICH CHRISTIAN ikingutigalo.

Peder, som af Grønland ere de første Døbte.
M 2 Peder,

Peder, karalinit koekkartoguk, amna aja &c.

Gid! hore Sands-Mænd bare ligesaa

Kannoktok! Ekkarlivut tamakilit makko,
amna aja aja &c.

Amna, aja aja, aja aja, aja aja, hei!

En anden
slags huan-
gende Leeg,
med Tusken
og Hande-
len.

De har endnu en anden slags Leeg med Sang, som for-
rettes med Tusken og Handlen med hinanden. I. hand som
er Tromme-Slager og Cantor, byder en Ting til Fals, og
det eller det begierer hand derfor. Hvilken nu iblant Ho-
ben, som det frembudne anstaar, hand giver sit Samtykke
med et Slag paa hans Bag som Trommer og Siunger, og
saa maa det staae fast og ikke røgges, hvad enten Tingen er

De unges
Leeg.

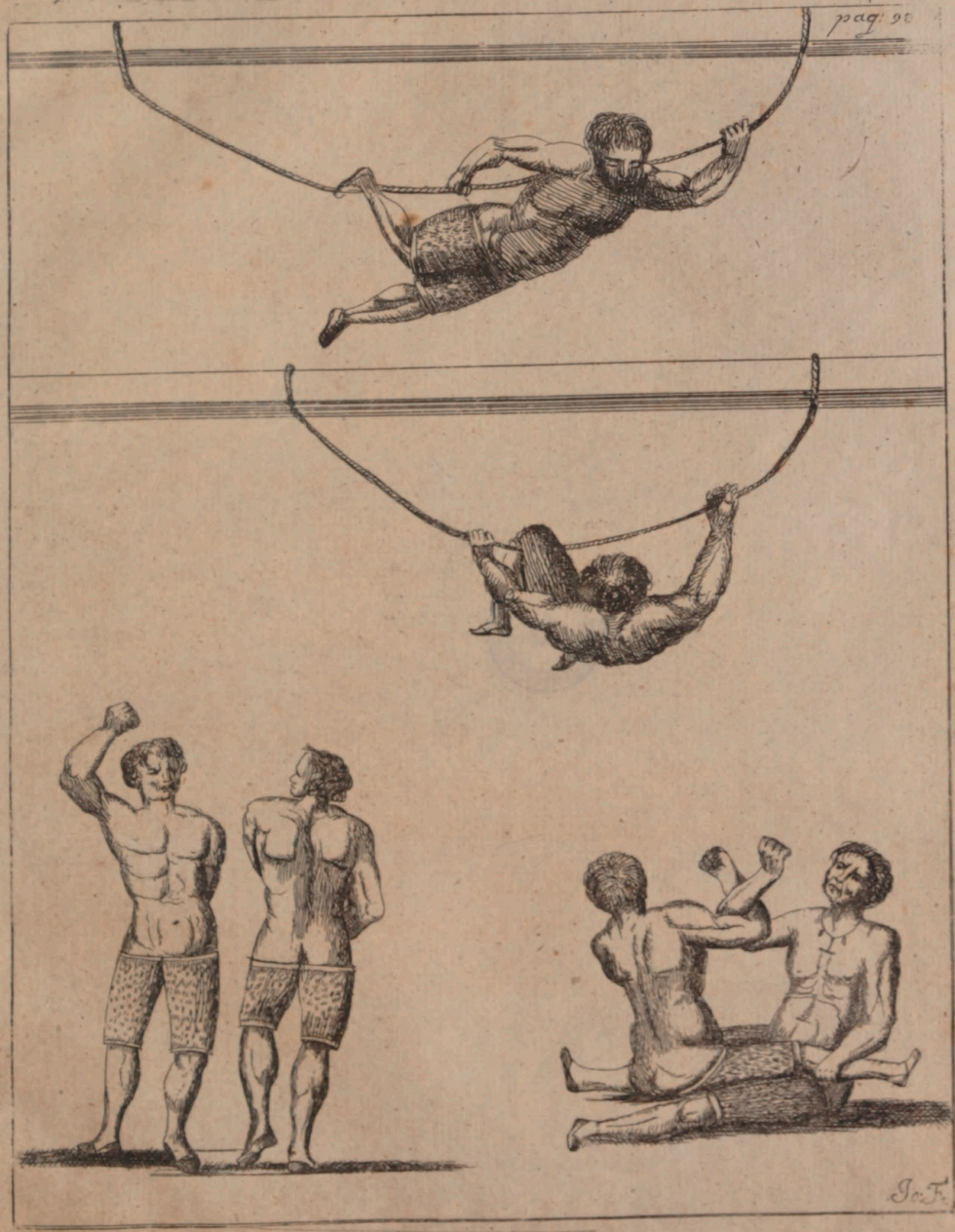
det værd eller ey: de Unge har og dette til en Leeg og Tidsfor-
drib iblant dem om Aftenen, nemlig: de have et lille stokke
Træ med et Hul i den ene Ende, til det samme binder de en
lille Spids-pind med en Traad og kaster dermed for at faa
Træet paa Pinden eller treffe Hullet. Hvem der nu 20. gan-
ge i Rad Land treffe Hullet og faa den paa Pinden, hand har
vunden; men den som ikke 20. gange i Rad Land treffe, hand

Endnu en
anden Leeg
som de un-
ge bruge.

faar en sorte Streg i Ansigtet, for hver gang hand slaar feil.
De have og her foruden en anden Leeg, som er næsten af den
Beskaffenhed og Hensigt som Kort Spil og Terninge-kast,
nemlig: de have et lidet stikke Træ, spids til den ene Ende, med
en Pind udi. Naar de nu have satt sig ned som ville spille, og en
hver har sat op hvad hand tykkes, saa drejer en det bemelte
lille Træ engang om med Fingeren, og hvem den spids: En-
de peeger paa, hand har vundet og treffer til sig alt hvad de
andre har opsæt, hvormed de continuere saa længe de lystet.

Alt

pag. 90

J. F.

SKAN 517180

SKA 517181

At spille Bold er deres jevnligste Leeg, besynderlig i Maane. De spiller
 skien og haver 2. Maader at spille paa: Naar de have deelt sig Bold paa
 i 2de partier, saa kaster den ene Boldten til den anden, som 2de slags
 er af hans eget Partie. De af det andet Partie, skal stræbe
 efter at faae Bolden fra dem, og dette gaar saaledes Vexel-
 viis iblant dem. Den anden Maade at spille Bold paa er:
 at de setter 2de maal 3 à 400 Skridt fra hinanden; hver de
 da deeler sig ligesom tilforne, udi 2de Deele; men samles alle
 møde mit imellem disse maal; Hvor de da kaster Bolden ned,
 og spænder den med Føden hver til sit maal. Den som nu
 er raskest til Beens og fand faae Bolden for sig, hand kom-
 mer snarist til Maalet og har bundet. Saaledes, siger de, er
 det og, at de dodes Siæle spille Bold paa Himmelen med et
 Hvalros Hovet, naar Veirlyset lader sig tilsiune, hvilket de
 holde for at være de afdodes Siæle. Bold paa
 Himmelen.

Naar Fremmede fra andre Stæder kommer til dem, saa
 gjøre de ikke andet Nat og Dag end danke og siunge. Og De vorae
 som de gierne vil have Priisen fra hver andre af Mandighed og Sterke.
 og Styrke, saa prøve de og hinandens Størke, til deels med
 at Brydes, og til deels at trekke Krog med Armene og. Fin-
 grene, og hvem der da saaledes fand trette og trekke den an-
 den ud, hand indbilder sig meget mandhaftig og klæk at væ-
 re. Qvinde-Kionnet, nemlig Pigerne, have og for dem
 selv en Leeg, som er mest siig en Dans, hvor da den ene hol-
 der den anden i Haanden, og slaer tilsammen en Kredh, lø-
 ber saa omkring frem og tilbage med hinanden, siunger
 Bliser og haver adskillige motioner og
 Beveegelser.

Grønlændernes Sprog og Tale.

I det Grøn-
landske
Sprog ere
nogle faa
Norske ord.

Det Grønlandske Sprog og Tungemaal haver vel ingen affinitet og overensstemmelse med andre Europæiske Sprog; dog ere der nogle faae Ord iblant, som synes at have en affinitet til de Norske Sprog, som i fordom Tid have boet der i Landet, eftersom samme Ord kommer over et med det Norske, baade i Benævnelse og Bemærkelse, saasom Kona en Qvindes Person, (dog sielden brugeligt iblant Grønlænderne) nerriok æder, af Norske Norrie. Den Urt Angelica, som i Norge kaldes Qvaun, kalde de ogsaa Qvaunek. Det Søe-dyr Marlvin, som i Norge kaldes Nise, kalde de og nise. arklet. Af. Kollek en Lampe; som paa Norsk heeder en Rolle. Morse kalder Grønlænderne Morset. Nogle faa Ord have og en Liighed med Latinske, saasom Gutta. Grønlænderne Gutte eller Kutte. Ignis, Grønlænderne Iagnek: Af Grædskien og Hebraiskien have de det Ord Appa, med hvilket Ord, de sinaa Børn nævner deres Fader ic.

Sproget
har en van-
stelig accent

Sproget er af en vanskelig accent og Pronunciation; thi de formerer Ordene mesten ex gutture og in palato. De have nesten et Sprog over det heele Land, uden at der i Accenten og Pronuntionea differerer noget paa somme Steder, allermest under Syd, hvor de have endeel fremmede Ord, som ikke ere brugelige under Nord? Men Angekuterne har et særdeles Sprog for dem self naar de Hæver; thi da betiene de sig mest af Metaphoriske Ord, ja Ord som

ere af en contrarie Bemærkelse. Qvindfolkene have og en særdeles pronounciation for dem *ff*, i det de af Tialen-
hed udi Enden af Ordet, i Steden for en Littera aspera bru-
ge en littera molli ex. gr. am pro ap, o: ia. Saaing
pro Sauik o: Kniv. Det Grønlandske Sprog haver ikke
de Bogstaber c, d, f, q, x. I særdeles indløber der mange
dobbelte og ubefiende consonanter, som gjør at samme Ord
ikke vel kand skrives efter Grønlændernes Tunge Slag. Det
er ellers i det øvrige gandske regulair og har heel naturlige og
bequemme expressiones, ja der udi er 'saa net og ziirlig en
construction, som man ikke skulde vente hos slige upolere-
de Folk. Det er meget rigt paa Ord og Forstand i somme
Ting; saa mangt i Talen kand med Danske Ord ikke vel ud-
siges og exprimeres, men derimod i somme Ting er det me-
get fattig, allermest i de Ting, som ere dem Fremmede og U-
bekiendte, og ikke kommer fore i deres Hantøring. Der
ere baade Monysyllaba og Polysyllaba, men allermest
Pollysyllaba. Deres Vocabula saavel Nomina som
Verba Flecterer de in fine uden Articles til Hielp, lige-
som de Latiner og Græcer. Adjectivum settes altid udi
efter Nomen Substantivum, men Pronomina Posses-
siva henge de ved Nomina Substantiva ligesom Hebræ-
ernes Suffixa. Og ere der ikke allene Suffixa Nominum
men end ogsaa Verborum. For at fornøye den gunstige
Læseres curiositet vil jeg her anføre nogle saa Grønland-
ske Vocabula og udi et compendio viise Sprogets Con-
struction og flexioner ex. gr.

Qvinde
Kiønnet ha-
ve i enden
af Ordet en
littera mol-
lis for en
lit. aspera.

Sin Flect-
ons Maade
kommer det
mest over-
eens med
det Hæbræ-
iske.

Sing.

Sing.	Dual.	Plural.
Innuk et Mennisse.	Innuk.	Innuit.
Angut en Mand.	angutik.	Angutit.
Arnak en Qbinde.	arnek.	arnet.
Niakok Hobet.	Niakuk	Niakut.
Irse et Dye.	Irsik.	Irfit.
Kingak Næse.	Kingek.	Kinget.
Kinak Ansigt.	Kinek.	Kinet.
Kannek Mund.	Kannek.	Karngit.
Okak Tunge.	Okek.	Oket.
Kiut en tand.	Kiutik.	Kiutit.
Kartlo Læbe.	Kartluk	Kartluit.
Siut Dre.	Siutik	Siutit.
Nyak Hobet Haar.	Nytkiek	Nytkiet.
Sækik Brøst,	Sækkirsek	Sækkirset
Iviange Batte.	Iviangik.	Iviangit
Tue Skulder,	Tubik.	Tubit.
Tellek Arm,	Tellik.	Tellit.
Ikusik Albue.	Ikivtik.	Ikivtit.
Arkseit Haand: Singre est tantum Plural.		
Tikek Finger.	Tikik.	Tirkerit.
Kukik Nægel	Kukik.	Kuket
Nak Mæbe.	Nersek,	Nerfet.
		Innelo

Sing.	Dual.	Plur.
Innelo Tarm	Inneluk	Inneluit
Okpet Saar	Okpetik	Okpetit
Sibbiak hofte	Sibbirsek	Sibbirset
Serkok Knæ	Serkuk	Serkuit
Kannak Skinkel	Kannek.	Kannerfet.
Ifiket Soed est tantum Plur.		
Kimik Hæl.	Kimik.	Kimit.

Constructionem mod Pronominibus Possessivis, sicut
saaledes ex. gr. Iglo et Huus.

Sing.	Dual.	Plur.
Iglo et Huus	Igluk	Iglut
Mit. Igluga.	Igluka.	Igluka
Dit. Iglut.	Iglukit	Iglutit.
hans Igloa	Igluk.	Igloci
Sit Iglune	Iglugne	Iglune
Deres Iglout	Iglogut	Iglovut,
Ederis-Iglurse	Iglursik	Igluse
Deres Igloæt.	Igloæk	Igloeit
Sine Iglurtik.	Iglutik,	Iglutik.

Med Suffixis Præpositionum, mik & nik, mit &
nit fra mit & nut til me & ne, paa, og andre Particu-
lis Encliticis, construeres atter dette Ord Saaledes:

N

Sing.

Sing.	Dual.	Plur.
til huuset lglomut	lglugnut	lglunut.
- mit h. lglumnut	idem	idem
- dit lnglungnut	idem	idem.
hans lglloanut	lgloennut	lgloeinut
sit. lglominut	lglungminut	lglominut
bore lglutivnut	lglotivnut	lglotivnut
eder lglasivnut	idem.	idem
der lglloanut	idem	lgloeinut
sine lglomingnut	idem	idem.

Verba angaaende, da ere de Simplicia og Composita, og har 5 Conjugationes, hvortil og kommer den 6te som er Flexio verbi Negativi har 3 Tempora, sc. Præsens. Præteritum, og Futurum. Og 6 Modos, sc. Indicativus, Interrogativus, Imperativus, Permissivus, Coniunctivus og Infinitivus.

Exempla Verborum simplicium ere disse:

1ma Conjugatio definit in Kpok. ut. Ermikpok hand
toer sig Aglekpok hand skriver.

2da Conjugatio def. in Rpok, ut. Mattarpok hand
flæder sig af Aularpok hand renser bort, Ajokarsorpok
hand underviser.

3ta Conjugatio def. in Pok purum, o: nulla præcedente Consonante, ut. Egipok, hand faster bort, Ingipok hand setter sig ned, Akrapok hand leber.

4ta Conjugatio def. in Ok v. Vok, ut. Pyok hand faar, bekommer, Assavok hand elfter, Aglyok hand vover.

5ta Conjugatio def. Au; ut. Irsigau, han stirrer paa, Arsigau hand er siig, Angekau hand er stor.

6ta Conjugatio verbi Negativi, def. in Ngilak ut. Ermingilak, hand toer sig iffe, Maitengilak hand fæder sig iffe af, Pingilak hand faar iffe, Egingilak hand faster iffe bort. Irsingilak hand stirrer iffe paa.

Flexionen med suf. Pers. agentis fæer Saaledes: in Præfenti Indicativo. Imæ Conjugationis, (c. in kpok.

Sing.	Dual.	Plural.
Hand toer sig	de to toer sig	de toer sig
Ermikpok	Ermikpuk.	Ermikput
Zeg toer mig	hi tu toer os.	hi toer os.
Ermikpunga	Ermikpoguk	Ermikpogut
du toer dig	I tu toer eder	I toer eder.
Ermikpotit.	Ermikpotik	Ermikpose.

Med Suffixis Personæ patientis fæcteres, de saaledes.

Sing.	Dual.	Plur.
du toer mig	I tu toer mig	I toer mig
Ermikparma.	ermikpautinga	- paufinga
hand toer mig	de tu toer mig	de toer mig
Ermikpanga	Ermikpainga	Ermikpanga
Zeg toer ham	bi tu toer ham	bi toer ham
Ermikpara	Ermikparpuk	Ermikparput
hand toer ham	I tu toer ham	I toer ham
Ermikpa	Ermikpartik	Ermikparse.
du toer ham	de tu toer ham	de toer ham
Ermikpet	Ermikpæk	Ermikpæt
Zeg toer dig	bi du toer dig	bi toer dig.
Ermikpaukit	Ermikpautikit	- pautigit.
hand toer dig	de du toer dig	bi toer dig
Ermikpatit	idem.	idem
Du toer os	I du toer os	I toer os
Ermikpautigut	- pautigut.	- paufigut
hand toer os	de toe toer os	de toer os
Ermikpatigut	Ermikpatigut	Ermikpatigut
Zeg toer eder	bi tu toer eder.	bi toer eder
Ermikpaufe	idem.	idem
hand toer eder	de tu toer eder.	de toer eder
Ermikpafe	idem	idem

Sing.

Sing.	Dual.	Plur.
Jeg toer dem	hi tu toer dem	hi toer dem
Ermikpaka	Ermikpavut	idem
hand toer dem	J tu toer dem.	J toer dem
Ermikpei	Ermikpatik	Ermikpase
du toer dem	de tu toer dem	de toer dem
Ermikpatit	Ermikpakik	Ermikpeit

Verbum Negativum flecteres saaledes :

Sing.	Dual.	Plur.
han toer sig ikke	de tu toer sig ikke	de toer sig ikke
Ermingilak	Ermingilek	Ermingilet.
jeg toer mig ikke	hi tu toer os ikke	hi toer os ikke
Ermingilanga	Ermingilaguk	- lagut
du toer dig ikke	i tu toer ed. ikke	J toer eder ikke
Ermingilatit	Ermingilatik	Ermingilase.

Med Suffixis Personæ patientis flecteres de sigesom Verba affirmativa. ex. gr.

han toer m. ikke	de tu toer m. ikke	de mig ikke
Ermingilanga	idem	idem
du toer mig ikke	J tu toer m. ikke	J - ikke
Ermingilarma	Ermingilautinga.	- lausinga

Sic cætera omnia,

N 3

Sing.

Tempus Præteritum og futurum har lige de self samme suffixa, som præsens.

Verba Composita betreffende, da som de have ifkun saa verba auxiliaria, saa betiener de sig af adskillige partickler, som Componeres eller annecteres med verbis simplicibus, for at udføre en Mæening; hvilke dog extra compositionem med andre Ord, ere af ingen Bemærkelse. Og i det slig composition skeer, da miste verba simplicia deres egen Conjugation, ex. gr.

1) Naar Sensus er: Mand pleyer at giøre saa eller saa da skeer Compositionen saaledes:

As Ermikpok hand toer sig, fit, Ermigarau hand pleyer at toefig, Kieavok hand græder, Kieeifarau, pleyer at græde. Aularpok hand fare bort aulararau.

Item: Naar Sensus er: Kommer for at giøre, da heeder det Saaledes:

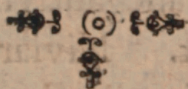
Ermigiartorpok hand kommer for at toe sig aglegiartorpok, hand kommer for at skrive, sic cœtera omnia, in omnibus loqvendi formulis.

Men der er ikke allene enefste compositiones, hvor ifkun en partikel kommer til et verbum, men end og dobbelte, hvor

hvor 2. 3. og flere particulis kommer tilsammen for at ex-
primere en lang og vidløftig Meening, og for den Aarsage
foregaar der og en stor Forandring i Ordene, eller partikler-
ne, i det visse literæ essentialiaes ikkun beholdes, og de an-
dre enten aldeles Bortkastes eller Forandres, ex. gr.

Naar lensus er: hand skyndte sig og gjorde det eller det,
ut: aulilariartorasuarpok, hand skyndte sig at
fare ud at fiske. Her kommer tilsammen disse 3 Ver-
ba: aulisarpok hand fiske, piartorpok, farer her
at gjøre noget, pinnesuarpok skynder sig at gjøre.

Item: Aglekksnniarit, beslit dig paa at skrive bedre.
Her kommer tilsammen: aglekpok hand skriver, peki-
pok, gjør paa nye, gjør bedre. Pinniarpok beslitter
sig paa, indè aglikinniarpok, beslitter sig paa at
skrive bedre. Sic cœtera plura.

Tro

Troens ARTICLE

Di Serrens - Bon

Obersat i det Grønlandske, lyder saaledes:

Art. I.

Operpunga Gud-mun Attatavnut, a-
juakangitsomut, Killagmik nuna-
miglo Sennarsomut.

Art. II.

Operpunga IESUS CHRISTUSMUT
Ernetuanut, Nallegautivnut, Annersfamit
helligmit pirsok. Niviarfamit Mariamit
erniursok; anniartok Pontius Pilatus-mit;
Isektitaurfok, tokkorfok, illirsorlo, allernun
akkartok. Ullut pingajuane tokkorsonit
makitok; Killangmut Kollartok; Angume

Gub-

Gub tellerpiet tungane ipfiarfok ; terfanga
amma tikiytsomaryok , umarfullo tokon-
garfullo auikfartitsartorlugit.

Art. III.

Operpunga Gub Annerfanut, operto-
kartoniglo nuname ; Innungniglo hellig-
niglo illegeinik, Synderronermiglo, Timi-
niglo umaromartonik, tokkorfublo King-
orna tokkoviungitsfokartomik amen!

Nallekam Okaufia 3:

S Errens = Bon.

Attatavut killangmepotit, akkit uforo-
lirfuk, Nallegauet aggerle ; pekorset
Killangme nunametog tamaikile ; tunnisig-
un ullume nekiksautivnik , pissaraune-
taaketforauta, pifingilaguttogakeetsfortivut;
Ursennartomut pifitsaraunata, ajortomin
annautigut ; Nallegauet, Pifarlo, ufor-
nartorlo pigangaukit ifukang-
ithomun, Amen.

O

Cap.

Cap. XVIII.

Handelens Beskaffenhed ndi Grønland, og
om samme med nogen Fordeel
Land dribis.

Hvor ndi
den Grøn-
landske han-
del bestaar.

Grønlændernes Handels Vahrer, bestaar allene
udi Spek, Hvalfiske Bader, Eshjørnings-
Horn, Rindsdyrs-Hunder, Sælhunde Skind
og Reoskind. Hvor imod de forlanger af os,
Kiortle eller Skjorter af hvidt blaat rot og
terner Linnet, eller ulden, disligeste Buxer af samme Sort,
uldene Strømper, hvide røde og blaae. Kniver, Stik-
Saver, Sæ-naaler, Angler, Speyler, og allehaande an-
den smaa Kram; disligeste, Bredder, Legter, Rister,
Kiedler af Raaber og Mefing item Blik Tinfader og
Skaaler, og saadant mere; hvilket altsammen de vel betaa-
ler. I Begyndelsen var Handelen profitablere end nu;
I begyndel thi efterdi det aarligen har tiltaget med fremmede Handlere, har
sen var han: de fordervet Handelen for hver andre, i det den ene har søgt at
delt profit- give et bedre Kieb end den anden, for at trekke Grønlænderne til
tablere. sig, hvor over Grønlænderne, som ellers ikkun lidet behøver,
saa nok af alle Ting, og gjør sig her efter ikke saa megen Uma-
ge for at bringe noget tilstrekkeligt til Bøye, som tilforne. Dog
er det ikke at tvile paa, at hvis vore engang bleve Mestere over
den Grønlandske Handel allene, som dem og med rette tilkom-
mer efter den høye Rettighed, som Kongen af Danmark. li-
gesaa vel haver til Grønland, som andre sine Lande, handelen

Jo skulle blive saa profitabel derfra, som nogen anden Steds, som vi og har seet prøve af, i de seenteste Aaringer, siden fremmede Handlere ere allernaadigst blevene forbudne paa en vis distance at holde sig til Colonies Grenser; thi kand nogle Eksts ladninger, med Fisk og Ebran fra Fjndmarken; og med Fisk, Ebran, Kiød og Smør, fra Island og Feroe indbringe anseelige profitter, hvortor da ikke med Speck, Hvalfiske Bårder, Rindsdyrs-Hunder, Revskind og Sælhunde Skind ic. hvilket alt er ligesaa Kostbar, som de Islandske og Fjndmarkiske Bårder? Og haver de Grønlandiske Bårder for dumd været af den importance og bonite, at de ere blevne lagde til Kongens Bord? Hvorfor ikke ogsaa endnu, hvis Grønland bliver sat i forige Stand, som aldeles ikke er umueligt.

De Grønlandiske Bårder ere ligesaa kostbare som de Islandske og Fjndmarkiske.

Blev ikkun først de gamle øde Jorde plaker, hvor de gamle Norfke for dumd have boet, igien besatte med Folk og Dvæg, det skulde uden Tvil give det samme fra sig, som Island og Feroe, saasom der gives ligesaa god Grefning, som paa de Eder. Forst og Lare-Fiskeriet, vil jeg ikke tale om, saasom samme paa den Vester Siide, i nærværende Tid, ikke er af den importance at dermed kand drives nogen Handel (Ektion Grønlanderne berette at under Syd saaes nogen stor og skion Hav torst.) Der imod om der blev lagt Fliid paa Hvalfiskeriet under Nord og Sælhunde Fangsten under Syd, det skulde altid indbringe saa meget, og mere end som Forst og Lare-Fiskeriet paa andre Steder; fornemelig Sæl-Hundefangsten, som med tiden og saa got som ingen Befostning kand fortsættes, allene med Garn, med hvilke i Grønland allevegne er Levlighed mange tusinde at fange og bekomme; Men at ikke er sfeed, er Esterladenhed og Anstalters Mangel, alle at tilskrive. Kortelig, Grønland er beqvemmeliger til Na-

De gamle forfaldne Jorde Plaker maa igien besættes med Folk og Dvæg.

Hvalfiskeriet og Sælhunde fangsten kand indbringe store Profitter.

ring end nogen Troer, og Handeln kunde ved fuldkomne og tilstrækkelige Anstalter blive profitabler end man sig vel skulde indbilde; Men uden et sluttet Compagnie af resolute brave Mænd, fandt sligt ikke practiceres; saasom det er umueligt, at en Privat Mand allene alle disse Anstalter fuldkommelig fandt bestruide.

Cap. XIX.

Om Grønlændernes Religion eller Rettere Superstitioner.

Grønlænderne fandt ansees som Naturalister

Statuere dog Siælens Uødelighed og et Aandeligt Væsen.

Af Grønlændernes Bankundighed om en Skabere, skulde man fast komme paa de Tanke, at de vare Atheister, eller Rettere at sige: Naturalister; thi naar man har spurt dem, hvoraf de meente at Himmel og Jord have sin Oprindelse? har de ikke andet vist at give til Gienfart, end det er saaledes af sig selv. Men naar man estertenker, at de have en Meening om Siælens (*) Uødelighed, og at der er et andet og bedre Liv end dette; Disligeste at de inclinere for mange slags Superstitioner, ja ogsaa statuere et aandeligt Væsen, som de kalde Torngarluk, hvilken de tillegge en overnaturlig Kraft og Virkning, skiont ikke Skabelsen, eller Chreaturenes Væsen, om hvis oprindelses Aarsage, de fortælle andre latterlige og urimelige Historier; Da præsupponerer os dette en Art af en slags Guds dyrkelse, end skiont de selv ikke forstaae

(*) Siælene, beskriver Angekkurterne saaledes, at de ere gandske Bløde at føle paa, ja Neppe at kunde føles paa, ret ligesom de vare uden Seener og Deel.

forstaae sigt, eller for Fæiske Dumbhed, veed at anvende dette Naturens Lius eller overblevne gnist af det medskabte Guds Billede udi Sielen, til nærmere at betragte Guds usiunlige Væsen udaf hans Gierninger, som er Verdens Skabelse Rom. 1. hvorfor allehaande Superstitioner bliver dem i Steden for en religion og Guds dyrkelse.

Inclinere for mange slags Superstitioner, som præsupponerer os en Art af en slags Guds dyrkelse.

Men endstønt alle deres Superstitioner ligesom autoriseres ved den saa kallede Torngarsluk, hvilken deres Røgnagtige Angekuter o: deres Propheter, have som et Oracel, som de i alle Tilfelde consulere og bespørge; saa veed dog de fleeste intet viidere af ham at sige, uden det blotte Navn. Ja Angekuterne selv har ullige Meening om ham; thi somme sige: hand har ingen Gestalt, andre at han er som en Biörn. Andre, igien, at hand er stor og har ifkun en Arm. Andre, at han er liden som en Finger. Somme sige: han kand ikke doe. Andre at en J. I. V. kand dræbe hannem. De tilegner ham fornemmelig Plak nedre i Jorden, hvor der skal være dæpelig Soelestin, got Vand, Dyr og Fugle i Mangfoldighed. I Vandet sige de ogsaa hand er; hvorføre, naar de kommer til et Vand, hvoraf de tilforne ikke have drukket, og der er en gammel i følge med dem, da maa han først drikke deraf, for at stille det ved sin Torngarsluk o: det onde som er i Vandet, hvoraf de unge maatte saa ont og doe. I Lusten, sige de, er en Land, som de kalde Innerterrislok o: en forbydere, saasom han ved Angekuterne skal forbyde dem visse Ting ikke at maa giøre, om det skal gaa dem vel. De tale endnu om en anden Lustens Land, som de kalde Erloersortok o: en som river indvolke ud, og skal føde sig af de Dødes indvolle, som farer til Himmels. Hand skal see ud som et maver og udsulten Menniske, som Kinderne ere indfaldne paa.

Torngarslucks Beskrivelse, som er Brenlændernes Oracel.

Tillegnes Sted for, nemmelig ned i Jorden, ogsaa i Vandet &c.

Hvert Element skal have sine Innuæ 3: Hvoſraa Angkut have deres Torgak.

Hvert Element, haver efter Grønlandernes Formeening, deres viſſe Innuæ 3: beſiddere eller Herrer (o) hvoſraa Angkut ſaar deres Torgak 2. Spiritus familiaris; thi enhver Angekkok har ſin Torgak, hvilken ſkal melde ſig an hos ham, naar han 10. gange har heyet i Mørke.

Endeel har deres egne afdøde Forældre til Torgak, ja endeel have deres Torgak af vores Nations Folk, om hvilke de ſige, at de ſkyde med Flinten, naar de kommer til Indgangen, hvor Angekkok Hejer inden fore. Om Torgak og Torgarluk er et og det ſamme veed jeg ikke, i ringiſte deriveres det ene af det andet. Men af Torgarluk lærer Angekkut deres Heje-Konſt; og dermed gaar ſaaledes til, efter deres egen Digt og Beretning.

Den ſom vil blive Angekkok, ſkal gaa et langt ſtofte bort

(o) Havets Innuæ og Beſiddere, (hvor ved de forſtaa Hav-Folk eller Hav-Mænd,) kalde de Kongeufetokit, om hvilke de ſiger: at de giere ſpiſe Reve-rumper. Ingnerſoit ere Søe-Trolde, eller de ſom boe i Stranden og i Skierrene, hvilke, ſiges, ſtiæle Grønlanderne bort, dog ikke for at giøre dem ont, men for at have dem til Cammerater. Tunnerſoit ere Bierge-trolde, ignerſoit 2: Jld-trolde, efterdi de ſynes at være gloende, ſkal boe ved Strandene i ſteile og bratte Bierge, det er dette Meteoron, ſom vi kalde dragen. Innuarolit, ere bitte ſmaa Folk, ligesom Pygmæer, og ſkal findes paa den Øſter-Side. Erkiglit ſkal der imod være et ſlags grumme Folk, ſom ſkal have Gaaude ligesom Hunde; de ſkal og være paa den Øſter-Side af Grønland. Sillagikſortok, er en ſom ſkaffer got Veir, og ſkal boe op paa Jiſfielbet. Nerim Innuæ 3: Madens Herre, tillader aglertur 2: de ſom ere in ſtatu abſtinentiæ, hvad de maa æde. Luften tillegge de 2 i Serdeleſhed noget ligesom Gaddommeligt, i det de ere bange for at giere og begaa et og andet, paa det, ſom de ſige, den ikke ſkal ſortøyes over dem. Hvoſfore de og ere bange at gaa ud i Mørke.

Le bort i Marken, hvor ingen Mennesker er, der skal han op-
søge sig en stor Steen og sætte sig ned ved den, og saa kalde paa
Torngarluk, Herpaa skal da Torngarluk strax komme
til ham, hvor han da i Begyndelsen vel bliver meget bange
og forstreckt over hans Tilkomst, saa han faar ont, falder
ned og dør og bliver liggendes død i 3. Dage, derefter bliver
hand levende igien, og gaar hjem som Angekkok og en me-
get viis Mand. En Angekkoks Konst bestaar fornemme-
lig derudi 1) at han skal mumle over de Syge paa det de skal
blive karske igien. 2) taler hand med Torngarluk og faar
Information af ham, hvorledes de skal forholde sig, at de
maa have Lykke i deres Næring. 3) faar han af ham at vide
om nogen skal døe, og hvad Marsagen monne være, naar ind-
falder en usædvanlig Død, eller noget andet ulykkelig dem
Tilslæs. Og endstiont disse Angekuter ere grove Vognere,
og udsaldet ofte giver deres Usinægtighed og Vognagtighed aa-
benbarlig nok tilkiende, saa troer dog de andre dumme og
taabelige Folk dem, og har stor Æstime for dem; tør ingen
lunde overtræde deres Ord, i hvad som helst dem i Torngar-
lucs Navn bliver befalet, af Frygt at der skal vedersfares dem
noget Ont.

Hvorledes
en fand
komme til
at blive Ange-
kkok.

Hvorudi en
Angekkoks
Konst be-
staar.

Blant anden grov Vogn Angekkuterne indbilde de
andre dumme og lettroende Stakle er og dette: at de, endstiont
man binder Hænder og Fodder paa dem, fand fare op til
Himmelen, og fornemme hvordan der staar til, saa ogsaa
til Helvede eller nedre i Jorden, hvor Torngarluk har sin
boelig. En nye Angekkok maa giøre sin Rense Did hen
om Hosten; saasom de foregiver, at den nederste Himmel,
forstaa RegneBuen, er da nærmest Jorden.

Indbild de
andre at de
fand fare
til Himmels
og Helvede.

Det forrette de saaledes: Efter at Tilskuerne have for-
samlet

Samlet sig udi et Huus om Aftenen, naar det er mørkt, og enhver har sat sig udi sin Sted, saa lader Angekkoken sig binde, med en tykk Rem, Hovedet imellem Benene og Hænderne paa Ryggen, og en Tromme legges ved hans Side, her paa efter at Binduerne ere tildekkede uden til, og Lyset er slukt, begynder de at svinge en Sang, som deres Forfædre skal have digtet. Naar den er til Ende, fanger Angekkoken an at here skraale og mumle og kalde paa Torngarsuk; hvor da Torngarsuk skal komme og tale med hannem, saa de andre hører derpaa (her veed hand tresskelig at forandre sit mæle, saa de hos værende ikke andet veed end at det er Torngarsuk som taler med ham) Imidlertid arbejder hand sig løs af sine Baand, og i deres Tænker farer op igiennem Taget, og derefter, igiennem Luften, indtil han kommer til den øverste Himmel; hvor Angekkut Poglitz, o: de fornemste Angekuter, deres Siæle ere forsamlede; hvor hand af dem skal saa Undseretning om et og andet, som de forlanger at vride, og alt sligt skeer udi et Øyeblik.

Angekkut
Poglitz, hvor
de ere og
hvorledes
en Kænde bli-
ve det.

Men angaaende Angekkut Poglitz, da som de skal være hyppeligere og fligere end de andre, saa maa de og udstaa mere end de andre, førend de Kænde komme til den Værdighed. Naar nu en gemeen og ordinair Angekkok vil være en Angekkok Poglitz (thi ingen Kænde blive det, uden hand først har været en ret og slet Angekkok) da, efter at hand, som tilforn, er bleven bundet med Hænder og Fødder og Lyset er udsukt, saa det bliver ganske mørkt i Huuset, paa det ingen skal see, hvordan tilgaar og deres Vogn skal blive aabenbare, saa skal herpaa strax en hvid Biørn komme ind igiennem indgangen, og biide Here Mæsteren udi hans store Læge, og slæbe ham til Søes og springe med ham i Vandet; hvor da en Hvalros strax er ferdig og griber ham ved hans Genitalia og øder ham op tillige

tillige med hvid Bivnen. En liden stund derefter skal hans Been et efter andet blive fast ind paa Gulvet, hvor hand havde heget, og naar de ere der alle, skal hans Aande stige op af Jorden og samle sig igien med Venene, at hand igien bliver heel og levende, og da er han en Angekkok Polik.

Angekuterne, som indt, holdes i Aigt og Vre, og et andet elskes som meget viise og nyttige Folk, og belønnes ogsaa slags Hæder af dem, som forlanger deres Tjeneste. Men derimod er et Mæstre, som andet slags Hæder-Mestere, besynderlig gamle Kierlinger, som skal kunde de falske Illuseerlut, hvilke indbilde sig selv og andre med deres Hæderie at kunde skade dem, de vilde ilde, paa Liv og Levet. En saadan een, eller saa snart de fatter en Mistanke til een om sligt, hader og forfølges af alle, og uden Barmhertighed myrdes, som skadelige Mennisker, der i deres Tanke ere ikke værd at leve.

Angekuterne, indbilde dem og, at de kand helbrede allehaande Sygdomme, endskiont de applicere den Syge saadanne Midler, som ikke har ringeste Krafft til at helbrede, men bruge saasom, at mumle og blæse paa den Syge; hvorudi de gandske kommer over eet med de slags Spaafolk, som Propheten Esaias om taler i det 8. Cap. v. 19.

Og om nogen af dem, som de saaledes haver mumlet over, ved en Hændelse kand blive helbred, strax tilskrive de det som een Krafft af deres Goglerie. Undertiden bruger de denne Maade at curere paa, nemlig: de legger den Syge paa Ryggen, og binder et Baand om hans Hovet, hvor da Angekkok med en liden Stok, som er gjort fast ved Enden af Baandet, løfte den Syges Hovet op og atter lader det falde ned, og imidlertid ved hvert hand løfter paa den Sy-

ges Hobet, taler hand med sin Torngak o: Geist, om Patientens Tilstand, hvad enten hand skal blive Karst eller ey. Er Hovedet tungt at løfte paa, da er det et Tegn til at den Syge skal doe, men er det let da lever hand. (p) Alt dette usøgtet troer jeg dog ikke at de haver nogen virkelig commercium og Sameenskab med Dievelen; thi af al deres Væsen og indbilte Konsters Art og Beskaffenhed, lader det sig ikke anse, men er lutter Eogn og opdigtet Berk uden ringeste paafølgende effect og Virkning, og øves allene af de bedræglige Angekkuter for vindings Skyld, eftersom de derfor blive vel betalte. Ikke dissmindre maa man dog tilstaae at den onde Aand heriker i alle saadanne Superstitioner og betiener sig dem til at forføre de arme dumme Mennisker, og holde dem fra den sande Guds Kundskabs Eftertragtelse.

Angekuterne kand indbilde hvem de vil, at de have ingen Siæle, i Særdeleshed dersom de sættes noget paa deres Helbreed, og sige sig god for at skabe nye Siæle i dem naar de vil betale dem derfor, hvilket de og gierne gjøre. De foreskrive og andre i adskillige Tilfælde, viffe Regler, hvor efter de, maa forholde sig, saasom: Naar der er nogen død i Huuset, maa de paa en vis Tid ikke gjøre al slags Arbeide, den Dødes Ektninger besynderlig, maa entholde sig en Tid de i jærdeies lang ikke allene fra viffe Arbeide, men end og Spise. til eld maa rette sig.

Naar nogen er syg og hand er under Angekkofens Cuur, dad maa hand ikke spise al slags Mad, hvilket de saa nøye

Hvorledes, (p) Naar Angekkut Hæver, da maa ingen lse sig i Hovedet, ikke heller løve, ey heller slippe en lse Bja til; thi af saadan en Pul, siæder, kand Hæ. Mæsteren dræbes, ja Dievelen self. Naar en Angekkok haver hævet da maa intet arbeide gøres i 3 a 4 Dage.

nøye Tager i agt, saa at de end og, naar vi har fundet hielp
dem med nogen slags Medicament, har de strax spurt,
hvad de imidlertid ikke maatte æde. For Barsel Qvinder er
denne ordinance at de paa nogen Tid maa holde sig fra Ar-
beide og fra visse slags Spise, saasom: Kiød (undtagen det
deres egne Mænd fanger, dog maa indvullen ikke være bles-
seret) Men Fisk maa de allene æde i de første Uger efter de-
res Barsel-Fær, derefter og Kiød. Benene, som de imidler-
tid afpille, maa ikke, bæres af Huuset. Det første Barsel en
Qvinde gior, maa hun ikke spise Hovedet og Læveren. De maa
hverken æde eller drikke under aaben Himmel. De have de-
res Båndspande for dem selv, dersom en kommer uformo-
dentlig og drikker af det Bånd, som er i deres Spand, maa
det strax udslaes. Deres Mænd maa ikke heller arbejde i no-
gle Uger, ikke heller Kiøbslae; Ligeledes naar nogen er syg, vil de
ikke heller gierne Kiøbslae. Dennem er ikke tillat at æde eller
drikke bar Hovede. Støvelen trekker de af det ene Been, og leg-
ger under den Skaal de spiser af, paa det Barnet, om det er en
Søn, skal blive en god Sælhund Fanger. Saa lenge barnet er
endnu spæd, maa der ikke kaages over deres Lampe, ikke heller
maa nogen tænde Ild hos dem, med viidere. (9) Det er
brugeligt hos endeel giffte Qvinder, at toe deres Legemer ef-
ter at de have haft deres Menstrua, paa det deres Mænd ikke
skal doe. Ligeledes naar de have rørt ved nogen Død, bortkaster

Ordinance
for Barsel
Qvinder.

P 2

som

- (9) Argnak aglertok 2: En Qvinde som er under affholds Lov, hun fand
stille Veyret, hvilket skeer saaledes: hun gaaer ud og seker Vin-
den i sig, og gaar ind igien og blæser den ud, og saa skal det bli-
ve stille. Naar hun stikker Regnen op, saa skal det blive tørt Veyr,
og andre saadanne Konstler mere, som de tillegge Hende.

de Klæder som de have Haft paa, hvorfor de ved den Dø-
des Begravelse har altid gamle Klæder paa; hvor i alt, de
kommer over et med Joderne, saasom de og i flere andre Ting
have Jodiske Stikke, saasom at begræde deres Jomfruedom,
at teigne sig paa Huden, og at rundskiære deres Hovet Haar,
som Herren forbyder Israels Børn Lev. 19. Naar jeg efter-
tenker sligt og andet meere, som synes Jodisk hos dem, bisal-
der jeg nesten en vis Autors ellers Scribents Tanker, da
hand melder om Americanerne; at efterdi hand har fundet
saa mange Jodiske Bruge hos dem, holder hand for, at de ere
en extraction af Joder eller fornemmelig Israels Børn, som
bleve bortførte til Assyrien og ere siden bortspridde i ube-
kiendte Lande. Conf Espras: L. 4.

Den Superstition med at behænge sig med Amuletis,
behænger som de kalde arngvoak eller Arnurlet, er almindelig, sam-
sig med a- me er dog intet andet end et lidet Stofke af et gammelt Træ,
muletis, og steen eller Been, Fugle Nebber eller Kloer, eller hvad en-
troe at det hvers Phantasie udbiller sig; hvilket de tillegger en overna-
skal hjælpe turlig Kraft, at det skal bevare dem, som bære Sligt om Hals
dem Baade og Hænder, fra Sygdom og anden ulykkelig Tilfald, og give
til Sundhed dem god Lykke til Næring. At de ufrugtsommelige Qvinder
og lykkelig maa blive frugtsommelige, tager de gamle Stoffer af vore
Næring. Skoe-Saaler og hænge paa dem; thi som de holde vores
hvorved u- Nation for et frugibar Folk, og at være af en stærk Natur og
frugtosome lig Qvinder meget duellige, meene de, at og Krafften af dem gaar i deres
blive frugt, sommelig. Klæder, og skal tiene dem i lige Tilfælde.

Hvad Skabessen eller alletings Oprindelse er angaaen-
Gabel om de, da veed de vel alle i Allmindelighed ikke andet at sige der-
Skabessen om, end at det er saaledes af sig self. Ikke dismindre, saa
og Menni, have
Mens Oprin-
delse.

have de dog en og anden Fabel derom at fortælle. Om Menniskens Skabelse siges de da: at i Begyndelsen er et Menniske 3: Grønlænder, opvoxen af Jorden, som siden fik sig en Qvinde af en tum Og af dem ere siden alle de andre Grønlænder kom hvilket vel kand passere for en Levning af den sande tradition om Menniskens Oprindelse. Men om os, som de kalde Kablunæt, 3: Fremmede, have de en latterlig Historie og siges: at vi ere komne af Hunde; thi en Grønlandsk Qvinde skal engang have fød Mennisker og nogle Hunde Hvalpe; De sidste toeg hun og sætte paa en gammel Skoe og skød dem ud paa Soen og sagde: Farer hen og bliver Kablunaker af eder. Deraf kommer det, siges de, at Kablunakerne leve stedse paa Soen, og Skibene ere ligesaa dannet, som Grønlandiske Skoe, runde for og bag.

Men aarsagen at Menniskene døe, tillegges de en Qvinde, som skal have sagt saaledes: tokkolarlutik okko pil-Menneskent lit, Sillarsoak rettulissauet, 3: lad disse døe efter haanden, de faae ellers ikke Rum i Verden. Andre fortælle det paa denne Maade: 2de af de første Mennisker trette de med hinanden. Den ene sagde: Kaut Sarlune Unnularlune Innuit tokkorfarlutik 3: lad blive Dag og lad blive Nat og Menneskent at døe. Den anden sagde: Unnuinnarlune Kaufunane Innuit tokkosinnatik 3: lad allene blive Nat og ikke blive Dag og Menniskene at leve; efter lang trettien forblev det efter den førstes Ord. Om Fiskenes og andre Gøe-Dyrs Oprindelse, fortælle de i ligemaade en urimelig og latterlig Historie, nemlig: en gammel Mand stoed engang og hug Spaaner af et Træ, med disse Spaaner strog hand sig imellem Benene og kaste dem saa i Vandet, hvor paa de blive til Fiske. Men den Fisk som kaldes Hay, siges de saaledes at være kommen til, nemlig: En Qvinde toede engang sit

Haar udi Urin, og der en Bind Kom og toeg det Klæde bort, som hun tørrede sig med, blev det til en Hay, og derfor lugter den Fiskes Rind ligesom af Urin. Om Hunde, siger de, at de ere fremkomne af Tuer.

veed ikke at
der er nogen
forskjæl paa
Siælens
Tilstand ef-
ter Døden.
Dag tilleg-
nes dem ad-
steder, hvor
de komme
hen.

De veed ikke at der er nogen Forskjæl paa Siælens Tilstand efter Døden; men at alle efter Døden i Siælens Land, skal liide vel og bedre end her. Dog tilegner de Siælen 2. Stæder, hvor de komme efter Døden, nemlig: nogle kommer i Himmelen andre nederst i Jorden; men det nederste Sted er det allerbeste; thi der skal være et deyligt Land med stedsevarende Gødske, hvor de have Overflødighed af al slags Næring. Men did henkommer allene de Qvinder, som doe paa Barsel-Seng, og de som drukne i Havet, og Hvalfisken-gere, hvilket skal være ligesom en Belønning, for det Onde; som de have udstaaet her i Verden, alle de andre komme til Himmelen.

Torngarsuk
og hans ol-
de Moder
skal residere
nederst i Jor-
den.
hun raader
for alle Ha-
vets dyr.

Nederst i Jorden, som det allerbeste Sted, residerer Torngarsuk selv og hans Oldemoder, eller som andre siger: hans Daatter, en grim og forfærdelig Qvinde, om hvilken, skjønt tilforne er meldet udi Continuationen af de Gron-landiske relationer, saa vil jeg dog unde samme Historie eller Fabel ogsaa sted i dette Skrift, nemlig: Hun skal boe nederst i Jorden under Havet, og raade for alle Havets Dyr, saa som Enhjørninger, Wal-rosser Sælhundede og dislige. Det Kar som staaer under hendes Lampe, hvor udi Thranen, som Løber over Lampen, drypper udi, fremmer fuld af Søe-Fugle. Skilt Wachten for hendes Dør, ere heele Flokke af Sælhundede, som staaer revste over ende, og biider omkring sig efter enhver som vil ind. (r)

(r) Andre siger: En stor Hund holder Vagt og giver Barsel, naar en stor

Engen fand komme der ind uden Angekkut, og maa end da have deres Torngak. 3: Spiritus Familiaris, med sig. Naar de farer derhen maa de først passere alle de Dødes Støle forbi, hvilke skal see ud ligesom de levede her i Verden og lide meg. t vel. Naar de nu er kommen dem forbi, da kommer de til et breedt langt og dybt Svelg, der skal de over, men er intet at gaae paa uden et stort Hiul, som er ligesom Jis, og driver lidelig og hastig omkring; Herpaa maa Sten leede Angekkoken. Derefter kommer de til een stor Keedel, hvorudi kaager levende Sælhunde, og allersidst kommer de til Fandens Olde Moders Residentz; hvor da Geisten atter tager Angekkoken ved Haanden og leeder hannem igjennem den stærke Sælhunde Vagt. Indgangen er breed nok, men Bøjen er saa smal som en Snoer, og paa begge Sider intet at holde sig ved, men en hellig stor og svælgende Dyb nedens under. Her indenfore sidder den Helvedes Gudinde, seer bister og gandske forstyrret ud, har mange Dphævelser, speeder af lutter Brede, og river Haaret af sig over saadanne Stæfvers Besøg. Hun tager herpaa strax til en vaad Jagle Binge, hvilken hun stikker Ild udi, og holder dem for Næsen, hvoraf de blive gandske osmægtige og ere hendes Fanger. Men Hærs-Mæsteren eller Angek-

Angekkok
besøger hen-
de med sin
Geist.

Er vanske-
ligt at kom-
me der.

Dievel. I in-
den bliver
fortørnet og
ulde til re us
over de
fremmede
Stæfvers
Besøg.

og

Angekkok vil til hende, og forbøder ham at komme ind. Derfor naar Hunden jober, som dog ifkun er et øjeblik, maa Angekkoken passere paa. Denne Tid veed Angekkut Poglittellene at træffe, men de andre gemme Angekkuter ikke, og derfor maa blive uden fore, og med afværet Sæg vende hjem igjen. Denne grumme Kvinde skal have en Haand, saa stor som en Hvalfiste Stiert, renner hun naaen med den, naar hun slaer efter ham, da er hond om en Hals; men fand Angekkoken overvinde hende, som seer naar han saar berøbet hende hendes aglerratur, som hænger om hendes Ansigt, saa maa hun lade fare alle Haves dyr, som hun har haft i Archios sig.

koken, som tilforne informered af sin Torngak, tager hende strax ved Haaret, og drages med hende, saa længe hun bliver gandske afmægtig; Og her udi er hans Geist hannem behjælpelig.

Naar Angkok har berøvet hendes aglerrutur maa hun lade alle Harets dyr saare.

Om Diebel-indens Ansigt hænge Aglerrutit (: noget videre Bemærkelse findis i min SONS JOURNALER) det samme rive de af hende efter som det er Marsag, at Havets Dyr forlader deres Land og gaar hjem til Diebel = Jnden. Eigesaa fort som de nu piller hende af, saa hastig fare og Hvalfiskene, Sælhundene og andre Søedyr og Fiske plaskendes igiennem Vandet, og søger de sædvanlige Pladser igien, hvor Grønlænderne fange dem. Naar alt dette er forrettet, saa begiver Højemesteren med sin Torngak sig igien paa Hiemreisen, hvor han da fiader den forige og farlige Vej gandske god og alting jevnt for sig.

De dødes Siæl skal over en høje Evids steen glide paa deres Bag naar de vil til dette Signueland

Angaaende de Dødes Siæle som vil til dette skionne Land, da er der undervejs en høy spik Steen, hvorpaa Angekuterne siige, at de Døde maa glide paa deres Bag, saasom der er ingen anden Vej at komme frem; hvorforsø og Steenen er blodig; hvormed de arme Mennesker uden Tvil vil betegne, at ingen Kand blive lykkelig, uden først maa igiennem megen Trængsel og Sienvordighed.

Cap. XX.

Grønlændernes Astronomie eller Meening
om de Himmelske Ljus og deres
Oprindelse.

Im Soel og Maane med de øvrige Stjerner og Planeter, fabulere deris at de have deres Oprindelse af Grønlændernes Forfædre, og at de i Forstningen have været Mennesker og ved sonderlig occasion ere blevne optagne til Himmelen.

Deres Historier, eller rettere at siige Fabler, her om, ere vel tilforne udi de Grønlandske Relationers Continuation handled om, men i Fald mueligen ikke begge Land have, vil jeg og her anføre dem: Og skal da Soel og Maane have sig en Oprindelse: Maanen skal have været een Mand's Person og heedte Anningait v. Anningalina; og Solen skal have været Maanens Søster og hedde Malina eller Ajut, (af hvilket sidste Navn de næst hver smuk Kone, som de haver Ælste for, og kalde hende Ajuna.) Men Aarsagen at disse 2de Søskende ere optagne til Himmelen og bleven himmelske Ljus og corpora, fortælle de skal være denue: Der leegte engang tilsammen udi et Huus af Sne, (som er Ungdommens Lege-Huus om Vinteren) een heel hob unge Karle og Piger; hvor da Maanen eller Anningait, efter som han var forlovet udi sin Søster,

Anledning
til deres Me-
tamorpho-
sen.

Marsag
hvorfor
Maanen
Elimer ikke
saa got som
Solen.

som der vare tilstæde, havde den Bane, at slukke Lyset ud hver Aften, for at vilde caressere hende; Men som hun ikke vilde fordrage sligt, smurte hun engang sine Hænder over med Soed eller Sværte, for at sværte den i Ansigtet og paa Klæderne, som i Mørke toog fat paa hende, paa det hun kunde faae at viide hvem det var (heraf ere de Pletter, som sees udi Maanen; thi som han havde een skion hvid Rimsdyrs Pels paa blev den ilde besmurt med Sværte) Malina, eller Solen løb herpaa ud og tændte Ild udi et stokke Moss. Anning-aet eller Maanen gjorde ligesaa; men hans blev igien strax udsukt; derfor seer den ud ligesom en Glod, og kinner ikke saa got som Solen. Maanen løb da efter Solen rundt omkring Huset for at faae fat paa hende; men hun for at blive ham qvit, foer op i Lufften, og Maanen som blev ved at forfølge hende ligesaa, og løber endnu saaledes dagligen efter hinanden; Dog Soelen hoyere op end Maanen, (8)

Maanen
skal endnu
have sin Rø-
ring af ha-
vet.

Efter deres Sigelse og Meening er Maanen endnu forarsaget at søge sin Røring paa Jorden og Havet med at fange Sælhund, som een Koft han fra Begyndelsen var vandt ved, hvilket seer paa de Eder, naar den ikke sees paa Himmelen; Da de sige end ydermeere, at han undertiden kommer ned og horer med deres Qvinder; hvorfors

- (5) De siger Maanen boer i et Huus i den Vester kant af Verden, hvortil besøger Angekuterne ofte; Men Solen har sit Huus i den Øster kant af Verden; men ind til hende fand de ikke kom me for heede Skyd, som sikker af hende, hvorfors hun er be- drøvet at inaes af Angekuterne fand komme til hende og beret te hende, hvordan det staaer til paa Jorden ic.

hvorfor ingen tør ligge og sove paa Ryggen uden hun først spytter paa Fingeren og strygger sig over sin Mave.

skal høre
med deres
Qvinder.

Unge Viger tør og ikke heller staae længe at stirre paa Maanen, af frygt at blive besvangrede af ham. Naar der er Formørkelse udi Soelen tør Mændene ikke gaar ud, og naar der er formørkelse udi Maanen tør ikke heller Qvindfolkenne gaae ud; efterdi de holde for, at begge hade den andens Rion. Soelen skal af Glæde tage sine Dren Gehæng paa, naar en Mands Person døer, for det Had Skyld, hun har til Maanen hendes broder, ligesom tvert imod de Grønlandske Qvinder tage deres Dren Gehæng paa, naar et Drenges Barn er fød, af Glæde at saa nyttig een Skabning og Jøster er kommen til Verden.

Soelenglæ
der sig over
en Mands
Person
Død.

Stiernerne angaaende; da skal de tilforne, til deels have været Menneffer, og til deels andre Diur og Fiske. Om de Stierner som ere blegere af couleur, sige de æder Myrer, men de som ere røde æde Lever. Ellers have de visse Navne paa endeel Stierner. Saa som de 3de Stierner udi Orions Belte, kalde de Siektut o: adspredde; thi de skal have været Grønlandere og ere blevne forvildede, da de engang vare farne ud paa Sølhunde fangst, og der de ikke kunde finde Landet igien, bleve de optagne til Himmelen

Stiernerne
Opfindelse.

Urfa Major kalde Grønlanderne som boe paa 64. Gr. Tugto o: et Rinsdyr, men i Disco-Bugt paa 99. Gr. Ascelluit (saa kaldes det Træ, som de skyde deres Linie paa, naar de skal skyde Sølhunde. Taurus kaldes Kellukturlet o: nogle Hunde, som synes at gior paa een Biorn, som de har imellem sig, efter den samme regner de Tiden om Natten.

Iversuk o: to som staar og siunger paa hin anden efter Grønlanderne Maneer. Diff: 2. ere in Tauro, Aldeba-

ren kaldes Nennerroak 3: et Lyf, der lyser for de 2 som
 staar og stunger paa hinanden. CanisMajor falder de Nel-
 leraglek, hvilket er et Gronlandsk Nomen Proprium.
 Denne skal have en Rinsdyrs Pels paa. Gemini, Auriga
 & capella Heede: Killaub Kuttuk 3: Himmelens Brosts
 Beene. Naar 2de Stjerner synes at mødes og komme til-
 sammen, da sige nogle at de ere paa Besøg hos hinanden, an-
 dre sige, at det er 2de Qvinder, som er rivaler, der trel-
 ker hinanden efter Haaret. Om Jorden fabulere de, at
 det er 2de Kierlinger, boende i et lidet Huus i Lusten, som
 slaes og trekkes om et tykt Stift og udspillet Sælhunds
 Skind, eftersom det nesten giver saadan Iyd fra sig. Over
 det de saaledes slaes med hinanden falder Huset ned og
 Stokkerne sige omkring, Lamperne i stikker slages og ilden
 den spredes Hid og Did i Lusten, og det skal være Jorden
 slag og Lyld. Efter Gronlændernes Astronomie dreyes
 Himmelen omkring paa et høyt spids Bierg. Sneen holde
 nogle for, er de Dødes Blod, af raison, at den bliver lige-
 som rød, naar man holder den i Munden; men Regnen sige
 de, kommer fra en Demning oven i Himmelen; naar den
 løber over, da falder det ned paa Jorden. Gronlænderne bruge
 ingen Calendar, ej heller regne Tiden, hverken efter Aar el-
 ler Uger, men alleene efter Maaneder, og det fra Solens
 opgang om Vinteren, hvorefter de tæller alle Maaneder,
 for accurat at vilde, hvad slags Hav-Dyr Fiske og Fugle,
 søger Landet; og der efter indrette deres Næring.

hvad Ter-
 den er.

Regnen
 hvorefter den
 er.

Gronlæn-
 derne reg-
 ne tiden ef-
 ter Maane-
 der.

I hvor latterlig nu Gronlændernes for opregnede Mee-
 ninger ere om de himmelske Liis og deres Oprindelse; Saa
 ere de dog ikke meget daarligere og latterligere end at den Egy-
 ptiske Konge Ptolomæus loed sig af sine Astronomis indbil-
 de,

de, at hans Dronnings Berenice Høvet Haar, blev optagen til Himmelen, og ere blebene til Stierner, hvilke Stierner og udi vores Astronomie endnu har Navn af Coma Berenices. Og som der skrives om dem i China og Ostindien, derers Meeening om Solens Formørkelse, nemlig: at een Trolld skal opsluge den paa visse Tider, men derefter spye den ud igien.

Coma Berenices bleven til Stierner

Cap. XXI.

Grønlændernes Capacitet og Tilbøielighed, den sande Guds Kundskab og christelig Lære at fatte, og hvortledes de Best kand gøres beagbemme dertil.

Sterksom Grønlænderne af Naturen ere et meget dumt og koldfindig Folk, da ere de ogsaa meget mere Usikkede til at fatte og eftertenke en Ting, og folgelig ogsaa de Guddommelige Sandheder, som dem foreholdes, og lad være at de (de gamle at forståe) synes, ja sige sig ogsaa at give den Guddommelig Lære Bisald, saa er det dog saa koldfindigt; thi de hverken kand sandse den Elendighed de stikker udi, ikke heller veed at sette ret Pris og Værdi paa den Guds Naade, som dem og alle Mennesker i Christo ere bebevist, saaledes at de, nogle saa undtagne, derefter skulle bære nogen ret Attraa og Begierlighed. Saa vi i dem gandske klarlig og med Bedrovelse seer og fornemmer at det naturlige Menneske fatter ikke de Ting, som høre Guds Råd

I almindelighed er Grønlænderne et dumt og koldfindet Folk.

til, de ere ham en Daarlighed og hand fand ikke Kiende dem.
 1 Cor. 2. Men som de i alle Ting ere meget lettroende, saa
 ere meget let troende, man fand indbilde dem hvad man vil, saa ere de og i dette.
 De troer vel alt hvad man siger dem om Gud og Christo,
 men uden bliidere eftertanke og Rørelse; Hvorfore de og
 ikke heller skal disputere en imod; ja været ganske saa, der
 har brugt sin Fornuft saa viit, at de har villet raisonnere
 med os, eller givet os objectioner og Instanker. Og som
 de, i saa Maade udbiise sig ret Barnagtige og Taabelige, jeg
 vil ikke sige, Fæiske dumme, saa har man og maat tracte-
 re dem som Børn og paa det eenfoldigste søgt at inculcere
 dem den christelig Forstand; hvilket og, Gud skee Lov! ikke
 heller har været afdeles Frugtesløs hos endeel, i det vi har
 fornummet at Guds Aands Virkning og Forarbejdelse har
 yttret sig hos dem med nogen Andagt og Begierlighed efter
 det Gode, skönt alting skeer i Skrøbelighed og Ufuldkom-
 menhed; hvor om med Fornoyelse fand læses udi sidste Aars
 relationer.

Endeel be-
 funden an-
 dægtige og
 begierlige
 efter Guds
 ord.

Det er uden al modsigelse vist at barbariske vilde Folf
 maa først gøres til fornuftige Mennisker førend man fand
 gjøre dem til Christne Mennisker, og man maa altid gjøre Be-
 gyndelse af Jordiske Ting; thi saadan Læremaade har Frel-
 seren Christus self commenderet os, i det hand forestiller
 Guds Riges Hemmeligheder i signelser. Først maa alle de
 obstacula removeres, som enten hindrer deres Omvendelse,
 eller gjør dem Ubequeme til at imodtage den Christelig Lære,
 førend noget til Frugt fand udrettes med dem.

Man maa i
 deres under-
 visning, gior
 re begyndel-
 se af jordi-
 ske Ting.

Kunde Gronlænderne bringes til en stadigere Leve-Maa-
 de, deres lidelig Strippen og omflaken betages dem, i det
 vilde ikke lidet contribuere til deres Omvendelse; men slige
 fand

Kand ikke see, uden at Christne Folk bliver planter iblant dem, ^{Maa Ben-}
forstaae paa de Plaker, hvor Jorden kand dyrkes og Dvæg ^{nes til en}
og Creatur holdes, hver da og tillige Gronlænderne kunde ^{stadigere le-}
vennes til sligt, og Saaledes efter haanden komme i stand, ^{ve, maade.}
deres Næring paa en stadigere og roeligere Maade at søge og
finde.

De maatte og herneft holdes under nogen Tugt og Di- ^{deres giel-}
sciplin, Saaledes at deres giefkelige superstitioner og ^{lige super-}
deres legnagtige Angekaters Indbilde-Konster, og de deraf ^{titiones bes-}
flydende onde Følger, kunde dem Forbydes og Betages, saa ^{tage dem.}
de i alle Ting ikke maatte raade sig selv. Dog er ikke min
Meening, at de skal tvinges til Religionen, men alleniste
ved lempelige Midler dertil appliceres. Maa man dog
give Magt, at Christelig Tugt og Disciplin, end og i Kir-
ken selv, er ikke et ringe Hjelpe-Middel at Guds Ords Lære
vinder Fremgang og skaffer Frugt til Tilhørernes Forberedelse
og Opbyggelse, hvormeget meere, gøres det da her Behov,
at det saa vitt mueligt er og kand tiene til Nytte og Opbyggel-
se, og her vorder practiceret; thi ellers er det, som man
vilde Raste saden udi en Steene og Torne fuld Jord, hvor
den slet ingen Frugt kand bære.

Men som den fornemste Frugt er at vente hos Børn og den ^{første}
den tilvørende Ungdom, da maa saadanne Anstalter gøres, ^{Frugt er at}
hvorved de fra Begyndelsen i Christelig Tugt og Lære kand ^{vente hos}
blive opdragne, hvilket Middel Gud visseligen vil velsigne, ^{den tilvøren-}
helst efterdi de ere meget Lærvillige, og findes ikke tilbøveli- ^{de Ungdom.}
ge til nogen Slags grove Støkker og Skalkhed. Dem sæt-
tes ikke heller nogen Naturens Gave, saasom jeg har befun-
det at de ere ligesaa habile til at fatte hvad man lærer dem,
som vore Børn.

Maar

Maar nu Naadens Gaver ved Ordets lidelig og eenfoldig Underviisning kom dertil, hvem ville da tviste paa paaafølgende Tilboert og Forfremmelse i Troen og Christelige Dyder hos dem til Saliggjorelse? Al! hvor let kunde dog disse eenfoldige og uskyldige Mennesker ved Guds Naade hjælpes af deres Elendighed, dersom de som Gud have velsignet med timelig Guds og Midler, vare Christelig sindede, og loed sig deres Næstes Elendighed gaa til Hierte, og af deres Overflodighed ville contribuere noget til en Skoales eller andre nødvendige Anstalters Indrettelse iblant dem.

Rongl. M.
fæls anven-
der aarlige
en anseelig
Capital til
den Grøn-
l. Misf. Fort-
settelse.

4re Misfio-
narier og 4
Catecheter
og nogle
Grønland-
ske Børn un-
derholdes
nu paa beg-
ge Colonier.

Vel har Deres Kongelig Majestet af Sin Sædvanlig glorieule Jær for Guds Kirkes Fremvæert og Forfremmelse, ogsaa hidtil besørget og endnu allernaadigst besørger den Grønlandiske Mission, og til dens Fortsettelse aarlige en anseelig Capital anvender, hvorfor Kongen med gandske Kongelig Arve-Gjælder være velsignet for Guds Ansigt Evindelig! Men som en stor Deel af den Kongelig Skienk maa anvendes til Handelens Fortsettelse (uden hvilken Missionen ikke heller fandt ved ligeholdes) er det ikke meget som fandt komme de Anstalter, som egentlig betrefker Missionen eller Hedningenes Omvendelse, til Nytte, og bestaar for nærværende Tid allene udi 4re Missionariers og 4. Catechetes og nogle faa Grønlander Børns Underholdning paa begge Colonier. Til denne Stund har man intet andet fundet udrette, end ved Lejlighed, at enten Grønlanderne ere komne til os, eller vi ere komne til dem, har underviist dem og deres Børn af Guds Ord; men som sligt ikkun saa sielden har fundet stæe, og man strax derpaa igien har maatt forlade dem, og lade dem vaade sig selv som tilforne, hvad er det da at undre, at vor Underviisning i alle de forbigangne Aar saa lidet har frugt hos dem, nemlig: at ikkun 20 à 30 Børne og

til

til skionfom alder kommende, foruden 100 og nogle Smaa og umyndige ere blevene kiendt dygtige og værdige til den hellige Daabs Meddeelse. Var ikke Skoler og andre Christelige Anstalter hos os selv, hvad skulle da en Præst eller to udrette i et heelt Land, om de ikkun en og anden Gang skulle reyse igiennem landet for at giøre en Stand-Prædiken? Vi finder at Christi Apostle loed det ikke blive derved, at de i alle Steder forkyndte Guds Ord; men at de end ogsaa ordinerede og beskaffede Lærere og Catecheter efter sig, hvor nogle enten have antaget Troen eller vare villige der til. Naar sligt og tilstrækkelig skeer i Grønland, hvem vilde da tvile paa en lykkeligere Succes og Fremgang.

Fra 1729:
indtil nu ere
blevene De-
te 20 a 30
Borne, og
100 og no-
gle, Smaa
og umyndige.

Jeg vil da ende denne min korte Beskrivelse over Grønland, saasom ikke Materie er for haanden, der om meere at skrive, overlades til enhvers Judicio og Raisonnement om Grønland er et got og nøttigt Land? eller om det er uduelig og unøttigt? og om des Indbyggere ere lykkelige eller Ulykkelige? Naar man nye overvejer alle Ting, da kand der om i visse Hensigt, siges begge Deele. Et usselt og ælendigt Land er Grønland, i Betragtning, at ikke allene den største Deel af Landet, som meldt, er betakt med stedse varende Jis og Sne som aldrig optøer, og derfor, uden brug, men endog det øvrige ved Søe-Kanten beliggende, udyrket og ubebygdet, men skiont det Første er uforanderlig og uforbederlig, saa kand dog det Sidste forandres og forbedres, og bringes til forrige Stand og Herlighed, saa det med al Nette kunde agtes for et got og nøttigt Land, hvis de gamle Plager igien bleve besatte og bebygde. Dertil med hvad Rigdom og Herlighed er der ikke skiont i den Grønlandiske Søe, som aldrig kand udtommes.

Fra Landet vil jeg gaa til Jndbyggene; dennem vil
 man vel holde for mere Ulyksalige end Lyksalige, saasom de en
 have Guds Rindskab, og i det øvrige efter udbortes anseende,
 leve armelig og foragtelig. Det Første, (nemlig, Guds
 Rindskab at have) er uimodstridelig den største Lyksalighed et
 Land og Folk kan besidde; thi et Menneske uden Guds Rind-
 skab, er det elendigste Creatur; men end da ælendigere er den,
 som kender Gud og dog ikke disimindrer ikke dyrke og tjene ham
 rettelig efter hans hellige Ord og aabenbarede Villie. Naar
 man ligner Grønlandernes Levnet med de fleste saa kaldede
 Christnes Levnet, saa vil hine visselig bestemme disse paa hin
 Dag; thi Grønlanderne, skiont de ikke have nogen Lov,
 saa gjøre de dog af Naturen nogle Lovens gierninger Rom. 2.
 Hvad kand man af de fleste Christnes herskende Begierlighe-
 der, store hofmoed, prætigtige, vellystige og overdaadige Levnet,
 Had og indbyrdes Eftertragtelse og andre utallige grove Laster
 Dømme, end at de ere langt fra livet som er Gud, og i saa
 maader ere høyst Ulyksalige, men tværtimod leve Grønlanderne
 udi en naturlig, saa at sige, Ulydsighed og Enfoldighed.
 Deres Begierlighed strekker sig ikke videre end til nødtørftige
 Ting. Viide ikke af Pragt og Hofmoed, hade og fortrykke
 hinanden ikke, de en heller vindicere sig nogen Magt og
 Herredømme over hinanden. Kortelig, de ere fornøiede med
 deres Stand og Vilkor, og plages ikke med unyttige Bekym-
 ringe. Er det ikke en stor Lyksalighed? O! Ulyksalig Folk!
 hvad bedre kand man i udbortes og timelige Ting forønske
 eder, end som i allereede have og besidde. Have i ingen
 Rigdom? i trykkes ikke heller af fattigdom. Have i ingen
 overflodighed? i lide ikke heller Mangel og Fattelse. Er der
 ingen Pragt og Herlighed hos eder at see? der er ikke heller
 Foragtelse at finde. Er der ingen Herrestand? der er ikke hel-
 ler nogen Slavestand. Hvad er sødere end Frihed? og hvad

er lykfsaliger end Nøysomhed? men eder fattes endnu et, jeg
meener Guds og hans Søns Jesu Christi Saliggjørende
Kundskab, hvor i allene det ævige Liv og Salighed bestaar
Joh. 17. Dette er det som vi i Evangelii Prædiken tilbyde
eder.

Du, Gud som bød Lyset skinne frem af Mørket, hand
gibe et klart Skin udi eders Hjerter til Guds Herligheds Kunds-
kabs Oplysning i Jesu Christi Naam 2 Cor. 4, 6.
Hand frie eders Siæle ud af Syndens og Sathans Slaverie,
ligesom eders legemer ere frie for det legomlig Slaverie, saa
j altid maa være og blive Herrens frigiorte baade
paa Siæl og Legeme. Amen!

E N D E.

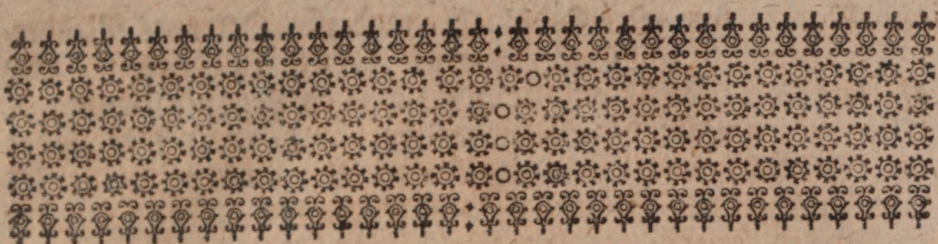

It is a very old and famous book
which contains many things
of great value and interest
to all who are curious
in the history of the world
and the lives of the great
men who have lived
in the world.

The book is written in
a very old and famous
hand and is very
interesting to all who
are curious in the
history of the world
and the lives of the
great men who have
lived in the world.

Engle

Kort Beretning
om den
Grønlandſke Miſſions
Beſtandenhed.

Efter Stand og Værdighed Høyt-ærede Christelig Læsere!

In uværdige og ringe Person er uden Tvivl mange af
Kongte bekiendt, nemlig, hvorledes at jeg af en hierte-
lig Medynk over de arme vanbittige Grønlænders
elendige Tilstand beveget, med Kongl. Majestets
til Danmark og Norge ic. allernaadigste Hielp og Assistance, har
paataget mig en hazarderlig og besværlig Mission til Grønland,
for Indbyggerne der sammesteds Guds Kundskab at meddeele.
Hvordan samme Missions-Verk for mig er udfalden, og hvorvidt
jeg i mine Forslag har reusseret, vil jeg kortelig, og dem til Tieneste
og Velgefæll underdanigst og ydmygst fortælle, som gierne seer
Christi Riges Udbredelse.

Anno 1721. opvakte Gud nogle christelige Mænd udi Ber-

gen i Norge, som efter Kongl. allernaadigste Detroyes Medde-
lelse hialp mig til mit Gud velmeente Forsæts Fuldbyrdelse, med
Skib og Folk, for at oprette en Colonie og Boge udi Grønland.
Efter megen udstanden Møye og Færlighed, arriverede vi der
og, Gud være lovet! vel og lykkeligen. Vor Ankomst til Landet
kom Indbyggerne i Begyndelsen saa selsom for, at de og flygtede
fra Stedet, hvor vi satte vor Bolig, saa det var længe, førend
nogen kom til os, og betroede sig os. Men som de fornam af
vores venlige Opførsel imod dem, at vores Intention var ikke
andet end som god, bleve de omsider bevegede atholde sig nær
til os, saa at de og næste Aar derefter om Vinteren flyttede til
deres Huse igien, som stode nær omkring Colonien, og de det
forige Aar, af Frygt for os, havde forladt. Her fik jeg en sn-
st lig Venlighed daglig at omgaaes med Grønlænderne, og efter
haanden at lære noget af deres Sprog, hvoraf vi til deels fik in-
tet kunde forstaae. Af den første Vinters udelige og fortrolige Om-
gængelse med dem profiterede jeg meget baade i at lære nogle
Grønlandske Ord og Tale-maader, som ogsaa at komme i Er-
faring om deres Leve-maade, Naturel og Tilbehørligheder. Mig
var meest at giøre om Sproget at lære, thi uden det var alt an-
det forgievet. Men som jeg hertil ikke havde ringeste Subsidia,
maatte jeg flittig optegne alle de Ord og Talemaader mig fore-
kom, og jeg kunde slutte mig til, indtil jeg omsider først efter 5 a 6
Aars Forløb, med min da værende Collega, kom saa vidt, at vi
giorde en Begyndelse med at sammenskrive et Dictionarium og
en Grammaticam, deslige nogle faa eenfoldige Spørsmaal om
vores christelige Lærdoms Hoved Stykker, som vi forelæste
Grønlænderne. Jeg tog til Hielp nogle bibelske Billeder og
Historier, for desbedre at betynde dem det, som jeg ikke udtrykkelig
nok med Ord kunde forklare; men alt dette var endnu utilstrække-
lig til Grønlændernes Oplysning. Tid efter anden kom vi dog til
nærmere Erfaring udi Sproget, saa at Grønlænderne kunde
sam-

samlte sig et fuldkommeligere Begreb af vor Underviisning end
ti forn; dette gav mig det trøstelige Haab, at mit Arbeide i H^{Er}-
ren ikke skulde være forgievet.

Allene andre Ting indfaldte desimidlertid, som gjorde mig
meget nedslagen; thi jeg maatte fornemme, at Compagniet udi
Bergen, for de til Handelens og Sejladens Bedligeholdelse an-
vendte store Bekostninger, fik intet eller lidet til Erstatning, saa
de 1726. vare forarsagede igien at sige sig af med den Grønland-
ske Besejling. Men Deres Kongl. Mayest. den Høyløvlige og nu
Sl. Konge, Kong Feiderich den Fjerde, lod sig de arme Grønlæn-
der naadigst gaae til Hierte, og paa egen allernaadigste Bekost-
ning 1727. fortsatte den Grønlandske Besejling. Det oprettede
igien mit nedslagne Sind, saa jeg haabede, at Verket under Gud-
dommelig B^lssignelse og Deres Kongl. Mayests. store Iver der-
for visselig skulde komme til Kræfter. Anno 1728. anvendte den
Sl. Konge en extraordinaire stor Bekostning paa Grønland, og
enddog samme just ikke i alting tiende til Missionens Nytte og
Fremgang, saasom de Bekostninger bleve ikke vel applicerede
og anvendte, saa saae man dog ikke desmindre deraf Kongens sto-
re og berømmelige Iver for Landets Opkomst, hvoraf alt jeg ikke
andet end beste Haab om den Grønlandske Missions Fortsettelse
mig kunde gjøre.

I dette Haab resolverede jeg, i den H^{Er}res Jesu Navn,
med Alvorlighed at antage mig de arme Grønlænder til Salig-
heds Befordring. Men som jeg vel saae, at med de Samle og
Boerne, for deres naturlige Dumbhed og Kaaldsindighed, ikke me-
get var at udrette, heldst efterdi man var ikke i Stand til at hoide de
Mennesker udi nogen ret Orden og Disciplin, besluttede jeg efter
foregaaende fornuftig og gudelig Overvejelse med mine da væ-
rende og nylig ankomne Collegier, samt det Høyløvlige Missions-
Collegii gunstige Approbation, at begynde paa Børnene og den

tilvorennde Ungdom, om hvilke jeg havde beste Forhaabning, med at giøre dem deelagtige udi det Høynværdige Daabens Sacramente; at de saaledes fra første Noed kunde blive indplantede i den Christen Kirke, og fremdeles ved christelig Underviisning og Opdragelse, ligesom andre Christnes Børn, i Daabens Naade blive stadfæstede. Dette vederfores dog ingen uden dem, hvis Forældre havde nogenledes Kundskab om Gud, og begreep Daabens salige Brug og Nytte, og gierne consenterede udi deres Børns Daab, med Løfte, at de siden vilde være villige til at lade dem i christelig Lære underviise. Hermed begyndtes 1729. og blev fortsat indtil 1731, og imidlertid døbt 150 Børn og unge Mennisker, af hvilke saa mange som vare af nogen skionsom Alder, ikke førend de selv kunde svare til de fornemste vor christelige Lærdoms Hovedstykker, og gave nogen Tegn fra sig til Begierlighed efter saligheds Middel.

Mens 1731. kom det Grønlandske Dessen udi en gandske uformodentlig og sørgelig Forandring, efter at Kong Friderich, Høynlovlig og Salig Thukommelse, ved Døden afgik. Thi at for medelst saa store Bekostninger udi den Sl. Konges Tiid syntes forgieves at være anvendte paa Grønland, blev der allerunderdanigst forestillet vor ißige allernaadigste Konge, at Colonierne maatte ophæves, og Folket igien fra Landet hjemkaldes. Og endskiont det blev allernaadigst sat til mig selv, om jeg vilde følge Hiem med, eller i Grønland efterblive, saa vare dog i Begyndelsen Conditionerne saaledes, saa ingen fornuftig sig dertil kunde resolve. Jeg geraadede her over i saa stor Fristelse og Tvivlraadighed, saa jeg vidste ikke, hvortil jeg mig skulde resolve. Jeg overlagde i Guds Føgt hos mig selv, om jeg vel med god Samvittighed igien kunde forlade Grønland? Min Samvittighed sagde nej dertil, og overbeviste mig, at jeg var ikke undskyldt for Gud, om jeg gjorde det; men jeg maatte anvende al min Tiid ved de gode Mænds

Afsk.

Assistance, som da vare Ober Mænd der i Landet, at sette mine Sager i den Stand, saa jeg kunde blive udi Grønland, indtil nærmere Kongl. allernaadigste Resolutions Erholdelse. Jeg reusserte og deri, saa mig blev forundt tilstrekkelig Folk og Proviant til at blive. Efter Skibenes Afgaaende fra Landet, tilkom mig at begynde igien med Grønlandernes Underviisning, men at fare fort med Børne Daaben fandt jeg ingenlunde raadeligt, eftersom jeg ikke vidste, om Verket blev fortsat, eller ey.

Anno 1732. blev jeg ved Skibenes Ankomst igien glædet med de Tidender, at det var at forhaabe, at Deres Kongl. Mayestæt allernaadigst vilde have den Grønlandste Mission fortsat, og derfor paa egen Bekostning havde sendt Skib til mig, hvilket og skede det efterfølgende Aar 1733. Imidlertid blev det allernaadigst foreslaget Kiøbmændene her udi Staden, om de vilde fortsætte den Grønlandste Handel og Besejling, da vilde Deres Kongl. Mayest. allernaadigst assistere dem med sin Octroye og andet mere. Men ingen fandtes, som sig dertil vilde resolve, uden velfornemme Mand, Monsr. Jacob Severin, som med Kongl. allernaadigste Assistance; 1734 paatog sig det udi 6 Aar for det første, og til den Ende satte en nye Colonie udi Disco Bugt. Sligt var glædeligt nok for mig at fornemme, men jeg ansaae dog ikke desmindre Anstalterne af saadan Beskaffenhed, saa jeg mig slet Forhaabning baade om Verkets bestandige Vedligeholdelse, saavelsom dets lykkelige Progres i det Aandelige kunde giøre. Endskiont 3de Missionarier, hvor iblant min Søn var een, det Aar kom over for at assistere mig udi Grønlandernes Omvendelse, saa var dog liden Frugt ved dem at haabe, thi de 2de kunde slet intet af Sproget, saa deres Tiid i Grønland meest uden Nytte vil bortgaae. Hvad min Søn, som nok fand Sproget, og blev beskicket at være ved den overste Colonie, ved Guds Naade der paa Stedet fand udrette, vil nu Tiiden lære, men hand er dog ifun

kun eene, og om nogen skulle oversendes til hans Assistance, vilde dog hans, lige saavel som de andres Nar, for Bankundighed udi Sproget, frugtesløs bortgaae, og saaledes vilde det og gaae fremdeles, saa at naar nogen havde lært lidt af Sproget, var hans Tiid omme at blive i Grønland, og andre i Sproget Ukyndige kom i steden.

Efter sig Beskaffenhed saae jeg vel, at det var umueligt, at man kunde reussere udi Grønlændernes Omvendelses Verk, men et Nar efter andet gik ifkun unyttig bort. Jeg raadførte mig med Gud i denne Sag, hvad jeg skulde gjøre? At forlade de arme Grønlænder, vilde jeg nødig; men i Betragtning, at mine Nar herefter kunde ikke blive ret mange, saasom jeg tildeels af udstandne Møye og Travallie, til deels af svare tilfaldende Anstød og Prøver, (saa vel ved det, at jeg med Bedrøvelse maatte see over 2000. af de arme Grønlænder elendelig af Børne-pokkerne bleve henrevne 1734. som og allersidst 1735. maatte friste min kiere Hustrues dødelige Graftald) var bleven meget svekket baade paa Sindets og Legemets Kræfter, resolverede jeg i Guds Navn, med Kongl. Mayests. allernaadigste Permission, at begive mig fra Grønland igien, forhaabende, ved min Ankomst her til Stedet og mine allerunderdanigste Forslag mere at skulle kunde contribuere til Verkets Nytte, end om jeg i Grønland havde forblevet. Efter hjemkomsten til Kiøbenhavn 1737. indgav jeg strax mine allerunderdanigste Forslag om Missionens Fortsettelse, som ved det Høy-respective Missions Collegii ibrige Recommendation blev Deres Kongl. Mayest. saaledes allerunderdanigst forestillet, saa mine allerunderdanigste Forslag bleve allernaadigst approberede, og efter Kongl. Mayest. allernaadigste Resolution, blev et Seminarium af Studentere til Missionarier, og af Wånsenhusefs Ungdom til Catecheter, anrettet, som alle af mig udi det Grønlandske Sprog skal informeres, førend de til Landet vorde hen-

*Hans Egedes søn H. Giertrud Rasch d. 11 i
Grønland 1735 21 Dec. og 15 Oct. 1736 Begraavn paa St.
Nicolaus Kirkegaard i Copen.*

hensendte. I dette er jeg da, lovet være Gud! kommet
saa vidt, som jeg fandt komme, hvis ellers saa mange Mis-
sionarier og Catecheter, som til Grønlændernes tilstrekke-
lige Uunderviisning allevegne fornøden gøres, fandt blive
beskikkede og præparerede. Grønland er et stort og vidtløf-
tigt Land, som paa den Vestre Side allene (hvor nu ere
2 Løge, nemlig En paa 64. Grader og En paa 69. Gra-
der) strekker sig til 200. Meile, som er bekiendt, og mere.
Hvor er det mueligt, at et par Missionarier og nogle saa
Catecheter ved hver Løge fandt tilstrekkelig underviise de
Grønlænder, som boe saa langt fra Colonien? Men vare
de saa mange, at de allevegne her og der, nær og langt fra
kunde fordeeltes iblant Grønlær. Vorne, var det vist at haabe,
at man udi Missions. Verket hyggeligere skulde reussere.

Men som saa mange Missionariers og Catecheters
Beskikkelse og Underholdning, saavel her ved Informatio-
nen som siden i Grønland, visselig udfordrer store Penger,
haver jeg slet Haab at komme saa vidt med Grønlændernes
frugtbarlige Omvendelse, som jeg vel ønskede. Deres
Kongl. Mayestetet haver vel af sædvanlig Kongl. Mildhed og
Naade skienket anseelige Penger til dette Verk, men vil
dog umueligt være tilstrekkeligt nok til flige Anstalters fuld-
kommen Bestriidelse. Vilde Gud opbevle andre Christeli-
ge Hierter, og hertil noget at contribuere, ligesom man til-
forn har fornummet, at mange have raft en gavmild
Haand til den Ost. Indiske Missions Fortsettelse, vilde
Verket derved, næst Guds Bistand, komme til merkelig
Forbedrelse og Fortgang. Det er ikke at tvivle paa, at her
det Høynloftige Collegium de cursu Evangelii promovendo
jo baade skulde imodtage, hvad saadanne Christ. sindede

)(

Hier:

Hierter til denne Grønlandſke Miſſion ville fremsende ſom og ſee derhen, at det i beſte blev anvendt, ſaa Guds Værd ved maatte befordres, og de Chriſtelige Velgiøre-
re fornøyes og glædes.

Men om her maatte ſpørges: Hvad Frugter jeg vel hidtil har ſkaffet med min Underviisning iblant Grønlænderne, og hvad Tegn de har givet fra ſig, hvoraf man maatte ſlutte, at den til deres Oplysning anvendte Møye og Bekoſtning ikke ſkulde være forgieves? Da tilſtaaer jeg, at hos dem findes en ſtor Dumbhed og Kaaldſindighed, ſaa jeg med Bedrøvelſe her har maat fornummet og erfaret Frugten af det bedrøvelige Syndefald, at det naturlige Menneske fatter ikke de Ting, ſom høre Guds Aand til, det er ham en Daarlighed, og hand fand ikke kiende dem. 1 Cor. 2. Derfor, at jeg hverken ſkal giøre for meget en heller for lidt af Grønlændernes Troe, da vil jeg oprigtig berette, hvorledes jeg har fundet det hos dem, og overlader det til enhver at domme der om.

1. Finder jeg da hos dem alle i Almindelighed en Hiſtorisk Troe og Bifald til alt, hvad de blive underviist om Gud. 2det Lærvillighed, naar jeg har underviist dem. 3die Deres egen Paastand og Befiendelse, at de troe og frygte Gud, og gierne vil blive ſalige. 4de at mange af dem har forladt deres forrige Superſtitioner, med at holde ſig til deres Aengefuter og Propheter, og at behenge ſig med det ſaa kaldede Angvoak til Præſervativ mod Sygdom og anden

den Ulykke. 5te En Frygt og Forfækkelse for Dievelen og Helvede, og den yderste Domme-Dag ic. Af alt dette skulde man dog præsumere, at Troen var hos endeel af dem, som have nydt Uunderviisning udi den Christelige Religion, endskjønt den er ikkun liden, og ligger skjult under deres naturlige Fjend og medfødde Stupiditet og Kaaldindighed. Men at skionne paa den dybe Fordervelse, de og alle Menister ere udi bestedde, og Guds Naades Ypperlighed, som er os vederfaaren i Christo og ved hans dyre Fortieneste og Igienløsnings Bænk, hvorved Anger og Ruelse for Synden, og en inderlig Begierlighed og Forlængsel efter Guds Naade i dem skulde opvekkes, det er, desverre! hos dem endnu ikke tydelig at merke. Hvad Børnene og de Unge er angaaende, da har mange af dem ikke allene et smukt Begreb af vores Christelige Læres fornemste Hoved-Stykker, men endog viise gode Tegn fra sig, at de ere rørte af Guds Aand. At der har været mere got hos dem, end der for min Fornuft og Dyne har været aabenbar, har jeg glædelig fornemmet hos mange af dem, som i Børne-vokkerne bortdøde, allermæst de Unge, hos hvilke Troe, Taalmodighed og Frimodighed med Guds Paakaldelse i Dødsens Stund trosteligen var at see og fornemme, hvilket med mere alt omstændeligere fandt fornemmes udaf mine Relationer betreffende den Grønlandske Missions Begyndelse og Fortsættelse, som jeg, næst Guds Bistand, til alles Kundskab, i Trykken vil lade udkomme. Der findes endnu i Nær-værelsen af Colonien, hvor jeg var, nogle faa unge Personer, som jeg vist er forsikret om, at de have følt Guds Ords og den Hellig Aands Virkning, saa jeg veed ikke, om jeg ikke har handlet for caut derudi, at jeg til dets havde negtet dennem Daaben. Jeg tilstaaer, at det ofte har fortrydt mig, at jeg haver døbt nogle, hos hvilke jeg dog siden ingen

Ulvorlighed i deres Saligheds Forarbeidelse har fornummet; men det har mere fortrydt mig, at jeg af Uvisshed om manges indvortes gode Tilstand for Gud, har forholdt dem Daaben, og de dog siden ere borte døde. Frelseren selv giver os denne Underretning om Guds Ords forborgne Virkninger i Menneskenes Hjerter Marc. 4. sigende: Guds Rige haver sig saa, som naar et Menneske kaster Sæd i Jorden, og sover og staaer op Nat og Dag, og Sæden rinder op og voxer, at hand det ikke veed. Thi Jorden bær Frugt af sig selv, først Græs, der efter Aa, der efter fuldsum Korn i Aaet.

Jeg giver Christelige Hjerter at betænke, om man efter sig Beskaffenhed med god Samvittighed kunde slaae Haanden af disse Folk, og ikke mere være bekymret om deres Oplysning og Omvendelse; det havde da været bedre, de aldrig havde faaet det ringeste om Gud at vide, end at man nu skulde enten gandske unddrage dem Guds Ord, eller ikke gjøre de Anstalter, hvor ved de tilgavns maatte blive besørgede og hiulpne.

Jeg som den Uværdigste og Ringeste iblant dem, som frygte Gud, og ønske hans Riges Udbreedelse, vil endnu fremdeles gierne anvende al min Tiid og Talent dertil, at disse arme Mennesker til Saligheds Beste maatte blive hiulpne. Ach! I Christelige Hjerter! lader os efter Petri Formaning I Petr. 2. forkynnde hans Dnyder, som kaldte os fra Mørket til sit underlige Lys. Salomon melder Høys. 5.
at

at Christi Bruud ofte ligger syg af Christi Kierlighed; det
 er ikke andet mueligt, end at hvo som ret i sit Hierte betrag-
 ter, hvad Christus har gjort mod ham udi Tjienfødelsens
 Verk, hans Nidkierhed i den samme at udføre; hvor iv-
 rig og brendende hand endnu denne Stund vor Salighed sø-
 ger og forlanger; jo igien maae optendes i Kierlighed til
 Christum, og Iver for hans Vres Udbredelse, og udbryde
 med Christo Ps. 69. Nidkierhed for dit Huus har æ-
 det mig, og deres Forsmædelse, som dig forhaane,
 falder paa mig. Og af Ps. 39. Mit Hierte blev
 heedt i mit Liv, i mine Tanter optendtes en Ild.
 Thi hvilket Guds Menneske maatte ikke ivres derover, at
 Guds Navn ikke helliges saaledes af alle Mennesker, som sig
 bør? At Dievelens Rige saa mægtig tager til, men Guds
 Rige tager af og formindskes? At Christne blive faa, men
 Hedninger og Bantroende mange? At de Hellige formind-
 skes, og de Troende ere faa iblant Menniskens Børn? Ps.
 12. Og som Nidkierhed for Guds Vre paa den ene Side,
 saa maae Medynksomhed over de Banskundiges elendige
 Tilstand paa den anden Side, drive os dertil. Naturen
 driver os ellers til at antage os den Nødlidende, men hvad
 er større Nød end Siele-Nød? Ach! hvor elendige Folk ere
 de dog, som lebe uden for Christi Rige, som have ingen
 Guds Kundskab, ere langt fra Livet, som er af Gud, hvis
 Forstand er formørket ved Banvittighed og deres Hierters
 Blindhed, som Paulus beskriver os dem! Og skulde vi
 Christne ikke lade os sligt gaae til Hierte? Da slegte vi ikke
 Gud vor Fader paa i Barmhiertighed, der dog giver alle
 arme Syndere Middel til Omvendelse, og alvorlig traagter
 efter deres Salighed, som det heder 2 Pet. 3. Gud vil ikke,

at nogen skal fortæbes, men alle skulle give sig til
Ombvendelse. Kan vi vel høre tale om de arme Hed-
ninger, uden at vores Hierte maage optendes og brende der-
over, at der ere saa mange tusinde maal tusinde Sieler i
Verden, som ikke kiende og tilkede Gud, og komme os til
at raabe til Gud, at hand dog i Naade vil forbarme sig
over dem, og føre dem af Mørket til Lyset, af Døden
til Livet, at hand vil opvække geistfrige og ivrige Folk, og
dem som Apostle hemsende til flige Nationer, for at plan-
te og oprette sin Sønns Naade-Rige iblant dem? Bede vi af
Hiertet med den Christen Kirke: Forbarme dig over al-
le Mennisker; for dem paa den rette Ben, som ere
forforde! Lad Dievelen og alle Christendoms
Fiender snart trædes under vore Fodder 2c. Saa
tragte vi og efter i Gierningen, saa meget det staaer i vor
Magt, at see vort Hiertes Dufte opfyldt. Der de 70. Di-
sciple Luc. 10. kom tilbage, og bragte Frelseren det glædelige
Budskab, hvorledes de havde saa god og lykkelig Fremgang
i deres Prædike-Embeder; da glædde Frelseren sig af Hier-
tet og i Aanden derover. See! intet glæder Christum saa
meget som Menniskens Salighed. Og os Christne skulde
billigen intet heller mere glæde, end at og andre kunde blive
bragte til den Saligheds Kundskab, og Evangelii Prædi-
ken kunde faae en lykkelig Fremgang til mange Menniskers
Ombvendelse; Thi derved bliver Guds Navn helliget, Chri-
sti Rige udbreedt, Guds Villie fuldbragt. Enalene i Him-
melen glæde sig over een Synderer, som gjør Poenitentse,
Luc. 15. langt mere vi da, som med dem ere eet Kiød udi A-
dam, og een Aand udi Christo. Og hvad skulde være os
kierere, end at mange Sieler kunde blive reddede fra Mørk-
hedens

hedens Overmagts Magt, og forfatte i Guds Søns Rige?
 Thi da beholder Christus, hvad som hand med sit Blod har
 søgt at beholde. Og skeer hans høyeste Villie, som hand
 selv siger: Ez. ch. 33. Saa sandt som jeg lever, da vil
 jeg ikke dens Død, som døer, men at hand skal om-
 vende sig, og leve. Både vi af Hiertet: Skee din
 Villie! da maae vi og glæde os, at den skeer, og i synderlig-
 hed, om vi med vor ringe Tieneste, som et Guds uværdigt
 Redskab, kunde hielpe til, at den maae skee, thi da bliver
 Vren Guds, som har gjort det altsammen ved os, men os
 derforø Løn af Naade af Gud i Himmelen. Jeg slutter
 med Davids Ord af Psalmen den 34. Lover Herren
 storligen med mig, og lader os ophøye hans Navn
 med hverandre!

I det øvrige lever jeg den Christelige Læseres, efter
 Stand og Værdighed,

Kjøbenhavn, d. 8. May.
 1737.

Anderdanigste og ydmygste Tienere
 og Forbedere,

Hans Egede.

Forhen Missionair udi Grønland.
 Indl. d. 5. Nov. 1756. i Stille
 Kjøbings og Talen. ved
 Dørløse og stois for
 sin herder Hægl-

fol. 41745

folo 129375
fol. 41745
fol. 38221
folo 22838
A 60

